

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı
Biyoloji Eğitimi Bilim Dalı

TUŞBA İLÇESİNDE BULUNAN İLKÖĞRETİM
KURUMLARINDAKİ İDARECİLERİN OKULDAKİ GENEL
HİJYEN ÜZERİNE OLAN GÖRÜŞLERİ

Damla Fatma EREZ

Yüksek Lisans Tezi

Van, 2019

TUŞBA İLÇESİNDE BULUNAN İLKÖĞRETİM KURUMLARINDAKİ İDARECİLERİN
OKULDAKİ GENEL HİJYEN ÜZERİNE OLAN GÖRÜŞLERİ

Damla Fatma Erez

2019

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

EGİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı
Biyoloji Eğitimi Bilim Dalı

TUŞBA İLÇESİNDE BULUNAN İLKÖĞRETİM KURUMLARINDAKİ
İDARECİLERİN OKULDAKİ GENEL HİJYEN ÜZERİNE OLAN GÖRÜŞLERİ
OPINIONS OF THE ADMINISTRATORS IN PRIMARY SCHOOLS IN TUŞBA
DISTRICT ON GENERAL HYGIENE IN THE SCHOOL

Damla Fatma EREZ

Dr. Öğr. Üyesi Zeynal BOYNUKARA

Yüksek Lisans Tezi

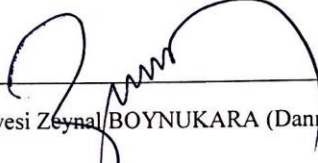
Van, 2019

KABUL VE ONAY

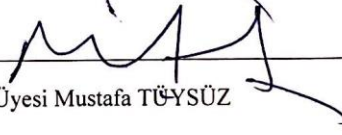
Damla Fatma EREZ tarafından hazırlanan "Tuşba İlçesinde Bulunan İlköğretim Kurumlarındaki İdarecilerin Okuldaki Genel Hijyen Üzerine Olan Görüşleri" başlıklı bu çalışma, 11.10.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Tülay ÇELİK (Başkan)

Dr. Öğr. Üyesi Zeynal BOYNUKARA (Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TÜYSÜZ

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Doç. Dr. Fuat TANHAN

Enstitü Müdürü

Öz

Temizlik, hijyen ve kişisel hijyen alışkanlıkları bireyin fiziksel ve ruhsal sağlığını sürdürmesinde ve gelişiminde son derece önemli bir yere sahiptir. Özellikle ilköğretim okullarında çocuk birey sayısının fazla olması ve bu kişilerin temel kazanımlarını burada elde etmesi açısından okullardaki hijyen olgusu önem kazanmaktadır. Bu kapsamda çalışmamız, Van ilinin Tuşba ilçesinde bulunan ilköğretim kurumlarında görev yapmakta olan idarecilerin okullarındaki hijyen olgusu üzerine görüşlerini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bu tespitin elde edilmesi hususunda anket çalışmasına yer verilmiştir. Ayrıca kurumlarda bulunan görevli kişiler ile de görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu yöntemlerin yanı sıra gözlem yönteminden de yararlanılmış olup kullanılan tüm yöntemlerin sonucunda idarecilerin hijyen olgusu üzerine görüşleri ve okullardaki hijyen durumu ele alınmıştır. Araştırmamızda genel olarak okulların sınıf, koridor, tuvaletlerin, kütüphanelerin, tuvaletlerin yetersiz ve yeterince temiz olmadığına rastlanmıştır. Okullarda geri dönüşüm kutuları bulunmakla beraber sınıflarda ve koridorlarda çöp kutuları bulunmaktadır. Spor salonu, kütüphaneleri, laboratuvarları ve kantinlerin yeterince hijyenik olmadığı gözlenmiştir. Araştırılan okullarda genel olarak öğretmenlerin sınıfları havalandırdığı, bahçelerinin genel olarak temiz olduğu gözlenmekle birlikte okullarda kişisel bakım, hijyen ve sağlıklı yaşam hakkında konferanslar düzenlendiği incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: temizlik, hijyen, okul hijyeni.

Abstract

Cleaning, hygiene and personal hygiene habits have an important role in maintaining and improving the physical and mental health of the individual. Especially in primary schools, the fact that the number of children is high and the basic gains of these people in these schools are important in terms of hygiene. In this context, our study aims to determine the opinions of the administrators working in the primary schools in the district of Tusba on the hygiene phenomenon in their schools. A survey was conducted to obtain this determination. In addition, interviews were held with the persons in charge in the institutions. In addition to these methods, observation method was used and as a result of all methods used, the opinions of the administrators on the hygiene phenomenon and the hygiene status in schools were discussed. In our research, it was found that schools, classrooms, corridors, toilets, libraries, toilets were inadequate and not clean enough. There are recycling bins in the schools but there are trash cans in the classrooms and corridors. It was observed that the gymnasium, libraries, laboratories and canteens are not hygienic enough. In the researched schools, it was observed that the teachers ventilated the classes in general and the gardens were generally clean.

Keywords: cleaning, hygiene, school hygiene.

Teşekkür

Öncelikle benimle beraber bu çalışmanın sorunlarını ve sorumluluklarını üstlenen, kendisini tanıdığım zamandan beri güler yüzüyle, bana karşı olan güveniyle moral veren ve destekleriyle bu günlere gelmeme katkı sağlayan danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Zeynal BOYNUKARA'YA teşekkürlerimi bildirmeyi borç bilirim.

Çalışmanın başladığı andan itibaren hiçbir yardımı esirgemeyen, bana vakit ayıran değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TÜYSÜZ 'e teşekkürlerimi bildirmek isterim.

Üniversitede öğrenim gördüğüm zamanlar anlattıkları derslerle bana eğitimi sevdiren, “neden” sorusunu yaşamımın bir parçası haline getiren değerli hocalarıma ve buraya ismini yazamadığım bütün hocalarıma teşekkürlerimi bildirmek isterim.

Son olarak benim bugünlere gelmemde en fazla emeği geçen ve hiçbir zaman desteklerini esirgemeyen ve her daim yanımda olan sevgili babam Abdurrahman Erez'e, varlığını hep hissettiğim canım annem Adalet'e ve benden desteğini esirgemeyen dostlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

İçindekiler

Öz.....	i
Abstract.....	ii
Teşekkür.....	iii
İçindekiler.....	iv
Tablolar Dizini.....	vi
Bölüm 1 Giriş.....	1
Problem Durumu.....	1
Araştırmanın Önemi.....	3
Araştırmanın Amacı.....	7
Problem Cümlesi.....	9
Sayıltılar.....	9
Sınırlılıklar.....	9
Bölüm 2 Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar.....	10
İlgili Literatür.....	10
Bölüm 3 Yöntem.....	23
Araştırmanın Deseni.....	23
Çalışma Grubu.....	23
Veri Toplama Araçları.....	27
Veri Toplama Süreci.....	29
Verilerin Analizi.....	29
Geçerlik ve Güvenirlik.....	30
Bölüm 4 Bulgular ve Yorum.....	32
Okullardaki Hijyen İle İlgili Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar.....	32
Sınıflardaki Hijyen ile İlgili Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar.....	55
Bölüm 5 Sonuç, Tartışma ve Öneriler.....	61
Öneriler.....	68

Kaynaklar	71
EK-A: Anket Soruları	78
EK-B: Etik Beyanı.....	Error! Bookmark not defined.
EK-C: Özgeçmiş.....	91

Tablolar Dizini

Tablo 1	<i>Anketimize Katılan Öğretmenlerimizin Görev Aldıkları Okulların Dağılımı</i>	25
Tablo 2	<i>Katılımcı Öğretmenlerimizin Cinsiyetlerine Göre Dağılımları</i>	26
Tablo 3	<i>Katılımcı Öğretmenlerimizin Öğretmenlik Deneyimi Sürelerinin Yüzdesi</i>	26
Tablo 4	<i>Okul Bahçesinin Temizlenme Sıklığı</i>	32
Tablo 5	<i>Okul Çevresinde Çöp Yığınları Bulunmakta Yüzdesi</i>	33
Tablo 6	<i>Okul Çevresinde Seyyar Yiyecek/İçecek Satıcılarının Bulunma Sıklığı</i>	34
Tablo 7	<i>Okul Koridorlarının Temizlenme Sıklığı</i>	34
Tablo 8	<i>Okul Koridorlarında Çöp Kovası Bulunma Yüzdesi</i>	35
Tablo 9	<i>Koridorların Dezenfekte Sıklığı</i>	35
Tablo 10	<i>Koridorların Havalandırma Sıklığı</i>	36
Tablo 11	<i>Koridorlarda Yapılan Havalandırma Yeterliliği</i>	37
Tablo 12	<i>Okullarda Kütüphane Bulunma Yüzdesi</i>	38
Tablo 13	<i>Kütüphanede Kullanılan Araç-Gereçlerin Dezenfekte Sıklığı</i>	38
Tablo 14	<i>Okullarda Bulunan Laboratuvar Yüzdesi</i>	39
Tablo 15	<i>Laboratuvarların Temizlik Yeterliliği</i>	40
Tablo 16	<i>Laboratuvarlarda Bulunan Araç-Gereçlerin Dezenfekte Edilme Sıklığı</i> ..	40
Tablo 17	<i>Okullarda Spor Salonu Bulunma Yüzdesi</i>	41
Tablo 18	<i>Spor Salonunun Temizliğinin Yeterliliği</i>	42
Tablo 19	<i>Spor Salonunda Kullanılan Araç-Gereçlerin Dezenfekte Edilme Sıklıkları</i>	42
Tablo 20	<i>Okullarda İlk Yardım Dolabı Bulunma Sıklığı</i>	43
Tablo 21	<i>İlk Yardım Dolaplarının Temizlenme Sıklığı</i>	44
Tablo 22	<i>Öğrenci Tuvaletlerinin Sayısal Olarak Yeterliliği</i>	44
Tablo 23	<i>Öğrenci Tuvaletlerinde Lavaboların Temizlik Yeterliliği</i>	45
Tablo 24	<i>Öğrenci Tuvaletlerinde Suların Akma Sıklığı</i>	46
Tablo 25	<i>Öğrenci Tuvaletlerinde Temizlik Malzemelerinin Yeterliliği</i>	46
Tablo 26	<i>Su Kesintilerine Karşı Alınan Önlemlerin Yüzdesi</i>	47
Tablo 27	<i>Öğrencilerin İçme Suyunu Karşılıdığı Kaynakların Yüzdesi</i>	48
Tablo 28	<i>Okullarda Bulunan Kantin Yüzdesi</i>	49
Tablo 29	<i>Kantinlerin Temizliğinin Yeterliliğinin Yüzdesi</i>	49

Tablo 30 <i>Kantinde Son Kullanım Tarihi Geçmiş Yiyecek / İçeceklerin Denetlenme Yüzdeleri</i>	50
Tablo 31 <i>Temizlik Malzemelerinin Okulların Hijyenini Karşılama Yeterliliği</i>	51
Tablo 32 <i>Okullarda Haşerelere Karşı Önlem Alınma Sıklığı</i>	51
Tablo 33 <i>Okulda Geri Dönüşüm Kutuları Bulunma Yüzdesi</i>	52
Tablo 34 <i>Okullarda Temizlik ve Hijyen Hakkında Öğrencilere, Öğretmenlere ve Velilere Konferans Düzenlenip Bilgilendirme Yapılma Sıklığı</i>	53
Tablo 35 <i>Sınıfların Temizlenme Sıklığı</i>	55
Tablo 36 <i>Sınıfların Temizliğinin Yeterliliği</i>	56
Tablo 37 <i>Sınıfların Havalandırma Sıklığı</i>	57
Tablo 38 <i>Sınıflarda Yapılan Havalandırmanın Yeterlilik Yüzdesi</i>	57
Tablo 39 <i>Sınıflarda Çöp Kovası Bulunma Yüzdesi</i>	58
Tablo 40 <i>Sınıfların Kapı Kollarının Dezenfekte Sıklığı</i>	58
Tablo 41 <i>Sıraların Tozunun Alınma Sıklığı</i>	59
Tablo 42 <i>Öğretmenlerin Odasının Temizlenme Sıklığı</i>	60

Bölüm 1

Giriş

Problem Durumu

Toplum kavramını meydana getiren insanların varlıklarını devam ettirebilmeleri için sağlıklı birer birey olmaları gerekmektedir. Sağlıklı bir birey olmak ise vücudu dışarıdan gelecek tehlikelere karşı koruma durumuna bağlıdır. Bu kapsamda, insan sağlığını tehlikeye sokan durumların çapraz veya direkt olarak buluşan virüs, mikrop gibi mikroorganizmalardan meydana gelmesinden dolayı dışa karşı korunma durumu oldukça önem arz etmektedir. İşte bu noktada sürekli temizliği sağlama adına "hijyen" olgusunun geliştirilmesi gerekmektedir (Jianu, ve Codruța, 2012). Geliştirilen ve süre getirilen "hijyen" durumu ile birlikte vücudun dış etmenlerden olumsuz etkilenme durumunun en aza indirgenmesi sağlanabileceği gibi sağlıklı bir toplumun temeli de sağlamlaştırılabilecektir.

Toplumsal gelişmişlik düzeyinin tespiti noktasında da toplumda var olan sağlıklı insan profilinin varlığı önem taşımaktadır. Buna göre toplumun temelinde bu profilin oluşumu ve gelişimi bakımından yeterli su, nasıl temiz olunması gerektiği ve hijyen kurallarının uygulanması önem arz etmektedir (Mulopo, 2015). Bu profilin oluşturulması açısından, temizlik, hijyen ve kişisel korunma önemli konu başlıklarını ihtiva etmektedirler. Bu başlıkların insan hayatı içerisinde her zaman önemini koruması ise insanın küçük yaşlardan ve özellikle ilköğretim çağlarından itibaren bu başlıkların insan hayatındaki yerini ve önemini bilmelerine bağlıdır. Çocuk yaştaki birey, kendi sağlık durumunun önemini bilir ise ve buna uygun olarak başta kendi sağlığı olmak üzere diğer bireylerin sağlığı üzerine olumlu katkılar sunabilecektir (Ömerciklioğlu ve Khorshid, 2002). Bu bakımdan özellikle ilkokul çağında ve toplum içerisinde yeni yeni var olduğu bilincine haiz bir birey toplum sağlığının gelişiminde, korunmasında ve sürekliliğinin sağlanması noktasında önemli bir görev üstlenmektedir.

Kişisel bakımın ve hijyen uygulamalarının kişiden kişiye farklılık gösterdiğini çalışmalarında belirten Du Gas (1983), evde aile tarafından verilen eğitim ve kültürel alışkanlıkların kişisel hijyeni etkilediğini tespit etmiştir. Genel olarak temel hijyen kurallarının aileden öğrenildiğini ancak bu öğrenilenlerin kalıcılığının eğitim hayatından kazandıklarını ifade etmiştir.

Çocuk yaştaki bir bireyin, bireysel ve toplumsal sağlık adına önemli görev üstlenmesinin altında yatan başlıca neden ise, toplum içerisinde yeni yeni var olması, gelişime açık olması ve öğrendiklerini hayatı boyunca hem uygulama potansiyelinin var olması hem de diğer bireylere aktarma durumunun olmasından kaynaklanmaktadır (Ömercioğlu ve Khorshid, 2002). İfade edilen bu olguların var olması ise çocuk yaştaki bireye bu önemli kavramları öğretecek, bu bilinci yükleyecek okul idaresinde görev alan bireylere bağlıdır.

İdarecilerin öğrencilere örneğin el yıkama konusunda nelere yapması gerektiğini göstermek ve hijyenik bir ortamın oluşumunu sağlamak adına gerekli düzenlemeleri yerine getirmelidirler. Örneğin ilkökul çağında bulunan çocuk bireyler için kendi ellerini nasıl yıkamalarına yönelik olarak görsel ve işitsel araçlar kullanılmalı ve lavaboları bu bireylerin kullanabileceği şekilde tasarlamalıdır (Chen, 2013).

Bu noktada karşımıza çıkacak bir diğer olgu da okul sağlığı kavramıdır. Okul sağlığı ile disipline edilmiş, sürdürülebilir ve belirli bir ekip koordinasyonu ile sağlıklı bir ortam oluşturulabilecektir. Bu ekip içerisinde öğretmenler, psikologlar, uzmanlar, okul hemşireleri (Ryan, 2008), diğer sağlık personeli, veliler ve okul idarecileri yer alabilecektir (Fırıncı ve Çoban, 2016). Çalışmamız içerisinde okul sağlığı kavramının etkin paydaşlarından biri olan okul idarecilerinin hijyen olgusuna karşı sahip oldukları bakış açısı değerlendirilecektir.

İdareciler öncelikle bireysel temizliklerini sağlarken diğer taraftan da öğrencilerin ve kendilerinin içerisinde buldukları fiziksel mekan olan okulun hijyenik olmasını sağlamalıdır. Bu hususta öncelikle okulda bulunan yetişkin bireylerin temizlik olgusu hassasiyetini taşımaları gerekmektedir. Akabinde amaç toplumun geleceğinin teminatı olan çocuk yaştaki ve genç yaştaki bireylerin sağlıklı birer birey olmalarını sağlamaktır (Kocakaya, 2005).

Birinci sınıf ve ikinci sınıf ortaöğretim ile üniversite öğrencilerinin gıda hijyeni konusu üzerine çalışma yapan Alpuğuz (2009) alınan ambalajsız sağlıksız ürünlerin öğrenciler tarafından sıklıkla ve istenilerek tercih edildiğini ifade etmiştir. Ancak bu durumun genel hijyen açısından olumsuz bir durum olduğu ve bu durumun ortadan kaldırılması için devlet veya okul idaresi tarafından denetimin gerçekleştirilmesi gerektiği ve özellikle idarecilerin bu konuya ilişkin özel önlemler alması gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca yaşanan durum gıda hijyeni gibi gözüküyor olsa bile genel olarak okulun hijyenik olma durumuna etki ettiği tespit edilmiştir.

İlköğretim seviyesinde bulunan öğrencilere sunulan ve onların geleceğine yönelik olarak oldukça önem taşıyan sağlık alanına yönelik eğitimin öğrenciler üzerinde kendi kişisel hijyen ile ilgili davranışlarını nasıl etkilediğini ölçen bir çalışmada Günay ve Pelen (2013) tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya göre sağlık alanında eğitim alan ve bilgi kazanımı elde eden öğrencilerin kişisel bakımlarına daha da dikkate aldığı bu konuya ehemmiyetli oldukları gözlemlenmiştir. Tabii ki bu eğitimin gerçekleşmesinde okul idarecilerinin aktif rol oynaması gerektiği ve hijyen kazanımını sağlamlamasında önemli ölçüde katkı verdikleri ifade edilmiştir.

Konuya ilişkin olarak öğrenim görmekte olan öğrencilere sunulan sağlığa yönelik eğitimin öğrencilerin sağlığa yönelik bilgi, tutum ve davranışlarına etkisini inceleyen çalışmalardan Coşgun ve Kara (2015)'nin yürüttüğü çalışmada; 2009–2010 eğitim-öğretim yılı içerisinde Kayseri ilinin merkezi iki ilköğretim seviyesinde bulunan okullarının 4 ve 8. sınıflar arasında eğitim gören deney grubu içerisinde 408 öğrencinin, kontrol grubu içerisinde ise 542 öğrencinin bulunduğu ve total de 950 öğrenciden oluşan çalışma grubunda araştırma gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen araştırma neticesinde deney grubu içerisinde yer alan öğrencilerin sabah kalktıklarında, yemeklerden evvel ve sonra ayrıca lavabo ihtiyaçlarından çıktıklarında ellerini yıkayan öğrencilerin oranlarının, verilen sağlık eğitiminin akabinde kayda değer şekilde artış gösterdiği gözlemlenmiştir.

Bu kapsamda çalışmamızda, Van'ın Tuşba ilçesinde yer alan ilköğretim kurumlarındaki idarecilerin okuldaki genel hijyen üzerine olan görüşleri ele alınmıştır.

Araştırmanın Önemi

Topluluk halinde yaşayan insan, öncelikle içerisinde bulunduğu topluma zarar vermemeyi kendine prensip edinmelidir. Bu noktada yukarıda genel olarak okul kavramı çerçevesinde hijyen olgusuna vurgu yapılmıştır. Ancak diğer taraftan birey öncelikle kendi sağlığı akabinde toplumun sağlığı açısından kendi “temiz olma” kavramının gereklerini yerine getirecektir (Kitiş ve Bilgili, 2011).

Temizlik kavramı çerçevesinde, “hijyen” kavramı ele alındığında, bireyin sağlığını olumsuz etkileyecek durumlardan saklanmak adına yapılabilecek uygulamalar ile alınan temizlik önlemlerinin tümü “hijyen” kavramı ile ifade edilmektedir (Jianu ve Codruța, 2012).

Her bir birey öncelikle kişisel daha sonra da toplumsal temizliğin yapılmasından sorumludur. Temizlik kişisel bir konu olması ile birlikte rutin işlemler kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Tuvaletten çıkmanın akabinde ve yiyeceklere dokunmadan önce ellerin yıkanması gerekmektedir. Spor anlamında gerçekleştirilen bir aktiviteden sonra başta saçlar olmak üzere komple vücudun yenilenmesi ve buna yönelik olarak vücudun bütünsel olarak su ile temizlenmesi gerekmektedir. Çocuk yaştan başlamak üzere çocuklara sabun kullanımının kazandırılması gerekmektedir (Günay ve Pelen, 2013).

Temizlik, yalnızca kirlilik durumunun oluştuğu zamanlarda yapılan veya yapılması gerekli bir olgu olarak düşünülmemelidir. Öyle ki birçok temizlik uygulamaları sürekli olarak ve belirli bir düzen aralığı içerisinde yapılmak zorundadır. Sabah uyandıktan sonra yüzün su ile arındırılması, dış temizliğinin gerçekleştirilmesi, düzenli ve sık aralıklar ile duş yapılması, iç çamaşırının düzenli olarak ve sık aralıklarla değiştirilmesi gibi insani boyutta elzem ve gerekli işlemler bu duruma yönelik en büyük örneği teşkil etmektedir (Güler, 2004).

Öncelikle bireyin şahsi sağlığını korumasında en büyük yardımcısı olan temizlik, diğer yandan da başka insanların sağlığını korumada önemli bir görev ifa etmektedir. Yalnızca vücut temizliği değil, kullanılan her malzemenin ve bulunulan her türlü ortamın temizliğinin sağlanması gerekmektedir. İlk olarak ortamda bulunan kişiler kendi temizliklerini sağlamalıdır. Kişinin kendi temizliğini sağlaması ise kişisel hijyen olgusuna bağlıdır (Kahveci ve Demirtaş, 2012).

Şöyle ki, kişisel hijyen; bireyin inandığı değerler ve sahip olduğu alışkanlıklar ışığında ortaya koyduğu ve uyguladığı bir olaydır. Bundan dolayı şahsi hijyen uygulamalarını etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bu faktörler; kültürel, sosyal, ailesel faktörlerdir. Bu faktörler kişinin sağlık ve hijyene ilişkin ihtiyaç seviyesini, bu kavramlara bakış açısını etkilemektedir (Tezcaner, 1997).

Kişinin bilgi düzeyini artıran yegane kurum okullardır. Bireyin hijyene karşı bilgi düzeyini artıracak, hijyeni kendi kültürü olarak kabul etmesi gerektiğinin öğretildiği yer okullardır. Özellikle ilkokul çağlarındaki bireylere temizlik, hijyen gibi kavramların önemi aşılandığında toplumun geleceğinde “temizlik”, “temiz olma” gibi kavramlar kültürleşecektir (Aydoğan, 2012). Başta kişisel temizlik gibi dar bir kavramdan devamında toplumsal temizlik, çevre temizliği gibi geniş kapsamlı olguların temeli eğitim hayatına dayalı olmaktadır.

Öğrenciyi etkileyen en önemli etkenlerden birisi de okulun çevresidir. Çocuklar ve gençler hayatlarının önemli bir kısmını burada geçirmektedir. Böylelikle okulların uygun öğrenim ortamı içinde ve özel bir çevre ile çocukların en iyi şekilde gelişmesi amaç edilir. Okul ve çevre birbirinden ayrı düşünülemez. Okulun bulunduğu çevre, çocukların sağlığı, gelişimi üzerine aileden sonra etki yaratan en önemli olgudur (Akın vd, 2000).

Okul yöneticileri ve velilerin birlikte hareket etmesi, işbirliği içinde olması ile çocukların güvenli bir çevrede olması, çocuğun eğitimine uygun, sosyal ve fiziksel gelişmeye yardımcı bir ortam olması beklenir (Şerefli, 2003; Çivi ve Koruk, 2003). En önemli etken okul çevresinin güven arz etmesidir (Temel vd, 2009). Okul hayatımızın en önemli kısımlarından biri ilköğretim evresidir.

Okul sağlığı kavramı oldukça geniş bir perspektif içerisinde değerlendirilmektedir. Başta okulda eğitim gören öğrencilerin ve okulda düzenli bir şekilde eğitimin sürdürülmesini sağlayan okul personelinin sağlığının incelenmesi, geliştirilmesi, sağlıklı bir okul hayatının gerçekleştirilmesi ve devam ettirilmesi, öğrenciyi ve dolaylı olarak topluma sağlık alanında bilinç kazandırmak üzere eğitim verilmesi için yapılan tüm çalışmaların oluşturduğu geniş kavram “okul sağlığı” kavramı olarak nitelendirilmektedir (URL-7, 2019).

Eğitim verilen bina ve kurumlarda her şeyden en iyi şekilde yararlanılması için ortamda bulunan bireylerin sağlıklı olması ve eğitimde aksama olmadan herkesin bu durumdan faydalanılması hedeflenmektedir (Babayiğit vd, 2010). Okulların sağlık açısından istenilen düzeyde olması ve güçlendirilmesi için okul sağlığı hizmetlerinin görevi önemli bir yer kaplamaktadır.

Okullarda sağlıklı bireylerin olması için okulların, spor sahalarının, kantin ve lavabolarının, havalandırma kısımlarının, aydınlatma sisteminin ve ısıtma alanlarının sağlığa uygun bir şekilde uygulanması gerekir, böylelikle okulda sağlıklı bir çevre oluşmuş olur. Tüm okullarda, okul bünyesinde var olan her bir bireye yetecek seviyede içme suyu ve okuldaki hijyeni sağlamak başta olmak üzere diğer işlerde kullanılmak üzere kullanım suyu temini zorunlu olarak sunulmalıdır (Aydın, 1996). Okul içerisinde sağlık hizmeti görevini ifa eden personel tarafından okulun fiziksel ve çevresel olarak dış etmenlere karşı, olası bir kaza ihtimaline karşı korunmasına yönelik olarak uygunluk denetimi muhakkak yerine getirilmelidir. Ayrıca okul sağlığı kavramına yönelik olarak sağlık taramaları hayata geçirilmeli ve bu konuda ne yapılması gerektiği belirlenerek gerekli önlemler ve düzenlemeler hayata geçirilmelidir. Çocukların okul içinde sağlıkları ne kadar iyi olursa verimlilikleri o derece artmaktadır ve sağlıklı bir çevre bilincinin kazandırılması sağlık eğitiminin vazgeçilmez önemli bir kısmıdır (Seçginli vd, 2004; Soysal, 2008).

Türkiye'deki okullarda yürütülen çalışmalara göre, okul bünyesindeki "hizmetli" unvanlı görevli sayısının yeteri kadar olması, temizlik düzeyinin pek iç açıcı olmadığı, lavabolardaki tuvalet kabin sayısının öğrenci mevcuduna göre yetersiz olması, temizlik araç ve gereçlerinin bulunmadığı, içme suyunun genellikle okuldaki tuvaletler ve lavabolardan sağlandığı, sınıflarda ki öğrenci sayısının gereğinden fazla olması, öğrenci sayısına göre bahçe alanının yetersiz olduğu, sağlıkçıların, idarecilerin ve velilerin öğrencilere yeterli düzeyde sağlık eğitimi ile ilgili bilgi verilmediği, okul ve bulunduğu ortamın sağlık için uygun özellikler taşımadığı sonucuna ulaşılmıştır (Akın vd., 2000).

Temizlik ve hijyen konusunun okul, aile ve çevrede dikkat uyandırması için Milli Eğitim Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı arasında oluşturulan protokol gereğince "Beyaz Bayrak" projesi uygulamaya konulmuştur. Beyaz Bayrak, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak örgün ve yaygın eğitim hizmeti veren kurumların, temizlik ve hijyen kavramlarının sağlanması için teşvik edilmesi, "okul sağlığı" kavramının daha yüksek seviyelere çıkarılması, hayat standardının ileri seviyeye taşınması ve gerekli bilgi ve beceriyi kazanmış, eğitilmiş ve sağlıklı bireylerin geleceğe taşınması amacıyla 03.08.2006 tarihinde Sağlık Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı arasında "Beyaz Bayrak İşbirliği Protokolü" imzalanmış, ayrıca süresini tamamlamış olan

protokol 10.11.2010 ve 05.06.2015 tarihlerinde yeniden imzalanarak hayata geçirilmiştir (MEB, 2019).

Müracaat eden okullar protokol kapsamında belirlenmiş olan şartlara göre denetlenmekte, denetimden geçen okullardan, 100 puan üzerinden 90 ve üzeri puan alan okullara, üç yıl için geçerli olan ve okul sağlığını ve temizliğini simgeleyen “Sertifika”, “Beyaz Bayrak” ve “Pirinç Levha” takdim edilmektedir. Valiliklerde beyaz bayrak sekreteryası ve sertifika düzenlenmesi ile ilgili iş ve işlemleri Millî Eğitim İl Müdürlüğünce, beyaz bayrak ve pirinç levha temini ise İl Sağlık Müdürlüğünce yürütülmektedir.

Temizlik ve hijyen konularını içeren çalışmalar genellikle büyük şehirleri baz almaktadır. Bununla ilgili olarak ortaokuldaki öğrencilerin temizlik ve hijyen konusundaki farkındalık düzeylerinin araştırmalarda yeterince ele alınmadığı tespit edilmiştir. Bu hususta okul ve öğrenci kümesinin ortak elemanı noktasında hijyen kavramı ele alınacaktır. Bireylere “temiz olma”, çevreyi “temiz tutma” kavramlarının önemine ne kadar haiz olduklarının tespiti açısından özellikle okullarda idareciler üst düzey sorumluluklara sahiptirler. Okul idarecilerinin okuldaki genel hijyen noktasında bilinç sahibi olup olmadıkları ve genel görüşlerinin neleri içerdiği kapsamından bu araştırma oldukça önem arz etmektedir. Bu yönüyle literatürde yeterli düzeyde çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu bakımdan temizlik ve hijyen konusu katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

İnsanların bir araya gelmesi ile oluşan kalabalık “toplum” olarak ifade edilmektedir. Toplumun devamlılığını sağlanması da insan neslinin devamı ile gerçekleştirilmektedir. Neslin devamının sağlanması ve sürekliliğinin korunması bakımından insan sağlığı önemli bir kavram haline gelmektedir. Bunun için insanlar sağlıklarını muhafaza etmeli ve sağlığın korunması adına çalışmalar gerçekleştirmelidir. Ancak temel noktada insan öncelikle kendi sağlığını korumalıdır (Yılmazel Çelik, 2018).

Hastalık, insandan insana çeşitli yollar ile bulaşan mikroorganizmaların olumsuz sonucudur. Olumsuz sonucun oluşmaması adına temizliğe hijyen kurallarına ve kişisel bakıma dikkat edilmelidir. Bu dikkat edilmesi gereken kavramlar ile insanoğlu fiziksel ihtiyaçlarına cevap vermekte ve yaşamını

sürdürmektedir. Bu açıdan da sağlığın korunması ayrı bir önem ihtiva etmektedir (Gedikli ve Al, 2017). Gelecekte ki nesillerin ülkenin üretkenliği ve ülkenin kalkınması için sağlıklı olarak yetişmesi gerekmektedir. Kaliteli bir yaşam sürmek için sağlığın geliştirilmesi, sağlıkla ilgilenen kişilerin hedefleri arasındadır (Yılmaz ve Özkan, 2009).

Sağlık kavramını kazanmak için her bireyin eğitilmesi ve sağlıkla ilgili her mesuliyeti üstlenmesi gerekir. Günümüzde pek çok sorunun, sağlıksız ve bilinçsiz yaşam şekline kaynaklandığı düşünülmektedir. Kendini geliştiren toplumların sağlık durumları göz önüne alındığında sağlıklarını geliştiren ve korumaya alan yöntemleri uyguladıkları görülür. Sağlıklı bireyler ve sağlıklı toplum için bireysel gelişim programları ile bireylerin bu konuda bilinçlenmesi ve ona göre davranması mümkündür. Ama ilk olarak bireyin yaşadığı çevre ve çevresel etkenleri göz önünde bulundurarak, bireylerin analitik ve teorik araştırmalarla sağlık potansiyelinin belirlenmesi gerekir. Bakteriler, virüsler veya parazitler tarafından ve bir kısmı bulaşıcı olan enfeksiyon rahatsızlıklarının temelinde hijyen alışkanlıklarının önemli bir yeri olduğu görülmektedir. Temizliğin yetersiz olduğu durumlarda enfeksiyon hastalıkları artmaktadır (Soydaş, 2007).

Okul hayatı geleceğimizin ve eğitimimiz için çok önemlidir. Okul bireyin her alanda kendini geliştirmesi, öğrencilerin davranışlarını etkilemesi ve bireylerin geleceğe hazırlanması için önemli bir süreçtir. Okul, öğrencilerin gelecek koşullarının daha iyi olması, daha rahat etmeleri için ayrıca üreten zihniyette sahip olanları ve bunu hayatına yansıtmaları için yetiştirildikleri ve hayatın her alanına yönelik olarak eğitim gördükleri şefkat yuvalarıdır (Marmaris, 2004; Orhan, 2010). Okul, bireylerin gelişip bulunduğu topluma faydalı, yaşantımız için bilinçli ve üretken bir toplumun oluşmasını amaçlamaktadır (Güler ve Kubilay, 2004).

17.12.2007 tarihinde Türkiye’de toplam 1354 okul beyaz bayrak almış olup, bu illerin içinde en fazla İzmir (197 okul), en az beyaz bayrak alan illerde ise Elazığ ve Gümüşhane (1 okul) yer almaktadır (URL-7, 2019). Buna göre, Van ilinin temizlik ve hijyen konusunun dikkate alınarak bulunduğu durumun belirtilmesi önem taşımaktadır.

Yapılan bu araştırmada Van ili Tuşba ilçesinde bulunan ortaöğretim ve ilköğretim kurumlarında aktif olarak hizmetlerine devam etmekte olan idarecilerin

temizlik ve hijyene ilişkin alışkanlıklarının bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır.

Problem Cümlesi

Van Tuşba ilçesindeki ilköğretim kurumlarında görev yapmakta olan idarecilerin temizlik ve hijyen hakkındaki görüşleri nasıldır?

Sayıtlar

1. Araştırma yapmak için seçilen örneklem grubunun çalışmanın amacına uygun olduğu varsayılmıştır.
2. Çalışmaya katılan okul idarecilerinin ölçme araçlarına doğru ve güvenilir cevaplar verdikleri varsayılmıştır.
3. Çalışma grubunda yer alan idarecilerin özelliklerinin birbirlerine yakın olduğu varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

1. Araştırma, zaman sınırlaması bakımından 2018/2019 eğitim-öğretim yılı süresi ile sınırlıdır.
2. Araştırma, Van İline bağlı merkez ilçe Tuşba ile sınırlıdır.
3. Araştırma, çoktan seçmeli anket uygulanan 34 idareci, görüşme yapılan 5 öğretmen ve gözlem yapılan 5 öğretmen ile sınırlıdır.

Bölüm 2

Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar

İlgili Literatür

Temizlik olgusu, insanlığın var olduğu günden itibaren insanın temel ihtiyaçlarından biri olarak süregelmiştir. Bu kapsamda insanoğlunun varlığını sağlıklı bir şekilde devam ettirebilmesi için temiz olması gerekmektedir. Temizliğin önemi gün geçtikçe artmış olmakla birlikte çeşitli medeniyetler arasında farklı uygulamalar ile temizlik kavramı meydana gelmiştir (Güler, 2004). Temizliğin öneminin farkına varan her bir insan çeşitli yollar ve yöntemler ile gerekli hijyene ulaşma çabası içerisine girmişlerdir. Bizim için Osmanlı Devleti döneminden günümüze kadar değişen, farklılaşan temizlik, hijyenik olma gibi kavramlar önem arz etse bile daha da eskiye gidip ilk insanlık tarihi, medeniyetlerin oluştuğu dönemler gibi önceki dönemlerden de kısaca bahsetmek çalışmamıza derinlik kazandıracığı gibi kavramların ve yaklaşımların değişimine de ışık tutabilecektir.

Temizlik kavramının öncelikle kısa bir tanımlaması yapıldığında; canlı yahut nesnenin benimsediği ve ait olduğu doğasında yer alan negatif olarak değerlendirilen, hoş olmayan duygulara ve düşüncelere sevk eden kimyevi, fiziki, biyolojik vs. etmenlerden kurtulmayı, arınmayı ve pozitif algıyı sağlayan durumlar olarak nitelendirilebilecektir (Candur, 2018). Bu tanımdan anlaşılacağı üzere temizlik olgusu sadece kişinin kendi temizliği değil aynı zamanda çevre temizliği, toplum temizliği, tıbbi temizlik gibi değişik ve bir o kadar da geniş bir temizlik kavramının var olduğu ortaya çıkmaktadır.

Temizlik kavramı medeniyetler boyunca var olmakla birlikte hem kavramsal olarak hem de uygulama olarak toplumsal ve insan faktörü odağında çeşitli evrelerden geçmiştir. Temizlik olgusunun ve kavramının geçirdiği evreleri Sevimli (2005) altı evrede incelemiştir. Buna göre, *Birinci evre*; Arkeolojik olarak elde edilen bulgulara göre insanlar tarih öncesi olarak nitelendirilen zaman içerisinde de bazı temizlik ile faaliyetler gerçekleştirmiş olsa bile temizlik uygulamaları bakımından nedensellik gerekçeleri bulunmamaktadır.

İkinci evre; bu evre içerisinde insanlar kendi benliklerinin keşfi ve içerisinde buldukları doğa ile ilgili gelişim göstermiş olup bu durumun sağlandığına yönelik arkeolojik verilere ve bulgulara ulaşılmıştır. Ulaşılan bulgular neticesinde

insanoğlunun kendi bireysel temizlik olgusunu, çevre temizliği ve tıbbi temizlik olgusunu ortaya çıkardığı ve çeşitli uygulamaları fizyolojik ihtiyaçlarının bir neticesi olarak kabul ettiği anlaşılmıştır.

Ancak ortaya çıkan durumun gerçekleştirilmemesi durumunda karşı karşıya kalacakları sıkıntıların kendileri açısından fizyolojik sorunlar olarak değil inandıkları tanrılar açısından ve tanrıların ortaya koyduğu doğruluğu kabul edilmiş uygulamaları yürüterek maruz kalacakları zulümden, eziyetten kurutulmayı amaçlamışlardır (Sevimli, 2005). Kısaca, esasında bir temizlik uygulaması bulunmaktadır. Ancak bu uygulamalar ilahi bir durum olarak nitelendirilmiş ve sonunda gazaptan kurtulmak için yerine getirilmiştir. Bu evrede temizlik toplumsal olarak, kent devletleri yahut bu devletler bünyesindeki kavimler içerisinde tanrı olgusunu benimsemiş ve bu açıdan hukuki olarak bir durum oluşturmuş insan toplulukları içerisinde önem arz etmiştir.

Üçüncü evre; bu evre içerisinde tanrı veya tanrıçaların varlığı yine kabul edilmekle birlikte temizlik olgusunun dinsel bir boyutta değil fiziksel ve temel insani ihtiyaç boyutunda olduğu ele alınmıştır. Bu duruma örnek olarak dinsel olarak tanrıçalar tarafından ortaya konulan kural ve uygulamalardan ziyade bireylerin kendi ihtiyaçları ve temel yaşam standartlarına uygun olan temizlik uygulamaları söz konusudur. Bu evrede insanlar ihtiyaçları doğrultusunda temizlik kavramının uygulamasını yerine getirmektedir.

Dördüncü evre; temizlik kavramının uygulanmasına üçüncü evrede olduğu gibi bireysel olarak devam edilmektedir. Ve buna ek olarak dördüncü evre, bireyin kendi belirlediği ve uyguladığı uygulamaların da ötesinde yönetsel olarak merkezi yönetim organizasyonun kontrolü altına giren temizlik kavramına ilişkin olarak sadece birey bazlı değil toplumsal bazda da düşüncelerin tartışıldığı ve topluma yönelik olarak birçok uygulamanın sağlandığı dönemidir. Bu evre, temizliğe bir "kimlik" oluşturma durumunun sağlandığı evre olarak nitelendirilebilecektir (Sevimli, 2005). Ayrıca merkezi yönetimin etkisi ile birlikte diğer kurumlarda da temizlik kavramı üzerinde fiziki ve sosyal olarak gelişmeler yaşanmıştır. Bu evre ve bizim çalışmamız üzerine birlikte bir değerlendirme yapıldığında, merkezi idarenin bir kurumu olan Devlet okulunda hijyen kavramı üzerine çalışma yapılması bu evrenin sağladığı bir gelişmenin ürünü olarak değerlendirilebilecektir.

Beşinci evre; bu evre genel olarak dinsel olgular ve dini otoritenin ortaya koyduğu temizliğe ilişkin uygulamalar daha da artmıştır. Buna yönelik olarakta

toplumda dini liderlerin ve dinsel uygulamaların temizlik üzerine etkisinin arttığı görülmektedir. *Altıncı evre*; bu evrede üç ve dördüncü evrede yaşanan doğrusal gelişmeler yeniden ortaya çıkmış ve bilimsellik özelliği kazanmıştır.

Kazanılan bilimsel özellik artık herkes tarafından kabul edilmiş ve en değerli norm olarak kabul görmüştür. Temizlik kavramı bilimin gelişimine paralel olarak sağlık alanı içerisinde kabul görerek gerek ulusal gerekse uluslararası alanda birçok sektörün mihenk taşı olma özelliğine kavuşmuştur. Bu özelliği doğrultusunda birçok deney, araştırma yapılmış ve elde edilen sonuçlar neticesinde temizliğe ilişkin olarak öneriler, emirler hatta kurallar bütünü oluşturulmuştur (Sevimli, 2005). Öyle ki yaşanan gelişmeler doğrultusunda merkezi yönetimin varlığı ve ortaya koyduğu kurallar geçerli olmakla birlikte uluslararası yönetimlerin varlığı kabul edilmiş ve ortaya konulan tavsiyeler, uygulamalar hatta kurallar genel kabul görmüş olup ulusal uygulamalara öncülük etmiştir.

Genel olarak temizliğin geçirdiği evrelere yukarıda değinilmiş olmakla birlikte medeniyetlerin temizlik kavramını ve uygulamalarını ne şekilde ortaya koyduğuna aşağıda değinilecektir. Bu kapsamda ilk olarak Antik Çağ, Eski Yunan Uygarlıkları, Roma Dönemi, Hitit İmparatorluğu döneminde nasıl bir “temizlik” anlayışı mevcut bu ele alınacaktır.

Antik Çağ dönemlerinde temizlik ve uygulamaları inanılan tanrı ve tanrıçalara verilen değerler üzerinden gelişim göstermiştir. İnsanlar günlük düzenli temizlik uygulamalarını inandıkları değerler üzerinden uygulamıştır. Bu inanın etkisi Eski Yunan Uygarlıklarında (Harris, 2003) da etkili olmuştur. Ancak ilerleyen zaman içerisinde tıbben ve ilmen yaşanan gelişmeler doğrultusunda farklı uygulamalar gerçekleştirilmiştir. İnsanın daha sağlıklı ve uzun bir yaşama süresine sahip olması için bireysel beden temizliğinin ve çevre temizliğinin önemi artmıştır.

Roma dönemi içerisinde temizlik uygulamaları elde edilen bilgilere ve yaşanan gelişmelere eşgüdümlü olarak kişisel temizlikten toplum temizliğine doğru kayan bir düşünceye yönelmiştir. Bu duruma örnek olarak ise Romalılar, Anadolu insanının kullandığı “yunak”, “gymnasium” ve “sklepion” araçlarına ilgi duymuşlardır (Erdemir ve Erdemir, 2010). Ayrıca yaşanan gelişmelere paralel olarakta yaşam alanlarını, rüzgar almayan fakat serin, aşırı dereceli sıcak ya da soğuk yerlerden uzak ve temiz bir çevreye sahip, bataklık olmayan ve temiz suya temiz havaya ve toprağa sahip mekanlara kurmayı tercih etmişlerdir. Kanalizasyon sistemi geliştirmiş

olmakla birlikte, altyapılar geliştirmişler ve atıkların toplanması için yeni sistemler geliştirmişlerdir.

Toplumsal temizlik için insanların ortak alan olarak kullanacakları hamamlar yapmışlar ve tuvalet uygulamaları geliştirmişlerdir (Gülbay, 2003). Diğer taraftan insanlar sabahları banyo yapmaya özen göstermekle birlikte dişlerini de günümüzde kullanılan diş macunlara benzer olarak “ponza taşı” yahut “boynuz tozu” ile temizlerlerdi. Yukarıda ifade edilen geçmiş zaman içerisinde yer alan toplumsal temizliğe, çevre temizliğine ve bireysel temizliğe ilişkin örnekler verilerek günümüz temizlik ve hijyen anlayışı ile değerlendirme yapılması amaçlanmıştır.

Hitit imparatorluğu bilindiği üzere Anadolu topraklarında Milattan önce 1650 ila 1200 yılları arasında İç Anadolu topraklarının Kuzey kesiminde yer almış bir imparatorluktur. Hititler dinsel değerler üzerinden kendi yaşamlarını sürdürme özelliğine sahip bir toplum olarak karşımıza çıkmaktadır (Macqueen, 2001). Bu durum neticesinde de temizlik olgusu da dinsel boyutlardan kaynaklı olarak uygulanmaktadır. Maddi temizlik manevi temizliğin öncüsü olarak kabul edilmiş ve ilk olarak beden temizliği, kişisel temizlik ve çevre temizliği toplumda ön planda tutulmuştur. Hititçe de kirlilik, pislik gibi anlamlara gelen “papratar” ifadesi ile temiz, pak, saf gibi anlamlara gelen “parkui” ifadesi ve temizlenmek manasında kullanılan “parkunus” ifadeleri Hititlerin dini eserlerinde sıkça yer almaktadır (Ünal, 1999).

Hitit döneminde temizlik uygulamalarının somut örnekleri; küvetler, su kapları ve su kanalları ile ayrıca havuz, baraj ve çeşitli tesislerin varlığı arkeolojik kazılar neticesinde elde edilmiştir. Kişisel temizlik uygulamalarında ise yararlanılan en temel maddeler su ve ateş olarak karşımıza çıkmaktadır (Alp, 1982). Diğer taraftan çeşitli bitkilerin de temizlik uygulamalarında kullanıldığı görülmektedir. Bu bitkiler, çöven otu, üzerlik otu, sabun otu, sedef otu ve ilgin ağacından, sedir ağacından, defne ağacından ve çam ağacından elde edilen bitkisel araçlar olarak sıralanabilir (Ertem, 1974). Bu maddeler içerisinde barındırdığı kimyasal özellikleri ile o dönem içerisinde gerek kişisel temizlikte gerekse çevresel temizlikte aktif olarak kullanılmıştır.

Geçmiş dönem içerisinde temizlik ve temizlik uygulamalarından bahsetmişken yakın geçmişimiz içerisinde ve tarihi mirasını taşıdığımız Osmanlı Devleti temizlik anlayışı ve uygulamalarına muhakkak değinmek gereklidir. Osmanlı Devletinde temizlik anlayışı (Göka, 2010) yukarıda ifade ettiğimiz dinsel veya

bilimsel düşünceden birinin hakim olduğu bir anlayış üzerine değil her iki anlayışında var olduğu bir anlayın üzerinde inşa edilmiştir.

Şöyle ki, Osmanlı Devleti, Devletin inandığı İslam dininin temizliğe verdiği değer ve önemi benimseyerek başta ibadet noktasında temizlik uygulamalarını geliştirmiştir ve o kapsamda çeşitli uygulamalar ortaya koymuştur. Diğer taraftan da önemli bilim insanlarının bilimsel düşünceleri ve ortaya sunduğu fikirler Devlet tarafından kabul edilerek toplumun uygulaması zorunlu kuralları kılınmıştır (Mazak, 2001). Buna örnek olarak, Dünya üzerinde ilk kez çevre kanunu Osmanlı Devletinde Kanuni Sultan Süleyman döneminde uygulamaya konulmuştur.

Fatih Sultan Mehmet vasiyetnâmesinde; *“İstanbul’un her sokağına ikişer kişi tâyin eyledim. Bunlar ki, ellerinde bir kap içerisinde kireç tozu ve kömür külü olduğu hâlde günün belirli saatlerinde bu sokakları gezeler. Sokaklara tükürenlerin tükürükleri üzerine bu tozu dökeler ki yevmiye yirmişer akçe alsınlar.”* sözü (Anonim2, 2019) ile çevre temizliğine verdiği önemi gözler önüne sermektedir.

Osmanlı’da var olan temizlik anlayışını Munro Butler Johnstone (1996) eserinde; *“Osmanlı sadece yeryüzünün en kibar milleti değil, aynı zamanda en temizidir de. Gerçek şu ki, temizliğin dışında nezaket hiçbir şey ifade etmez. Temizlik onlar için sadece sıhhat amacıyla uyulan bir şey değildir. Onu samimi olarak dinî görevlerinden biri sayarlar. Durulamak, temizliğin temelidir. Daha ötesi, Türklere göre evler de insanlar gibi tertemiz ve kirlenmemiş olarak tutulmalıdır. Her Türk evinin eşığının üstünde ısmarlama pirinç harflerle “Pis hiç bir şey bu eşiklere değmesin” yazılmaktadır. Bundan dolayıdır ki hiçbir moda veya özentî, Türkleri ayakkabılarını kapı dışında çıkarmaktan alıkoyamamıştır. Onun evi temizliğin mabedidir.”* ifadeleri ile ortaya koymuştur (Anonim1, t.y.). Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere yukarıda ifade ettiğimiz gibi Osmanlıda temizlik hem dinin hem de bilimin bir gereği olarak kabul görmüştür.

Osmanlı Devletinde şehir temizliği belirli kişiler tarafından sağlanmaktaydı. Bu kişiler, “Subaşı”nın emri altında görev yapan “çöpçü subaşı”ları olarak nitelendirilmekteydi (Yörük, 2016). Ayrıca temizliğe çok önem verildiğinin bir diğer göstergesi ise Osmanlı sanayisinin ilk ürünün sabun olmasıdır. Sabun üretimi ile birlikte temizlik anlayışında da değişiklikler meydana gelmiştir (Öztürk, 2010). El yapımı sabun anlayışından sanayi tipi sabun anlayışına geçiş ile birlikte günümüz kimyasal temizlik maddelerinin oluşumunun temelleri atılmıştır.

Bu bakımdan Osmanlı temizlik anlayışı ve temizliğin bir numaralı uygulama aracı olan sabun günümüz temizlik anlayışının ve temizlik uygulamalarının temelini oluşturmaktadır. Geçmiş toplumlarda ve medeniyetlerde temizliğe ilişkin kavramsal yaklaşımlar ve uygulamalar ifade edildikten sonra çalışmamızın konuşana ilişkin olarak hijyen kavramının tanımına ve hijyene ilişkin diğer hususlara aşağıda yer verilecektir.

Hijyenle ilgili kavramlar. Temizliğin daha da üst bir boyutu olarak düşünülen hijyen kavramı, öncelikle kişinin kendi bakımını sağlaması olarak ifade edilebilecek iken genel manada ise; birey ve çevre sağlığının korunması, korumanının devamlılığının sağlanması, geliştirilmesi ve sağlığa ilişkin olarak bütün bilgilerin yer aldığı ve çeşitli uygulamaları barındıran bir kavram olarak nitelendirilebilecektir (Topal, 1998). Kısacası, birey ve çevre sağlığına zarar oluşturabilecek tüm etmenleri yok etmek adına ortaya konulan uygulamalar ve temizlik önlemlerinin bütünü hijyen olarak adlandırılabilir. Dünya Sağlık Örgütü ise hijyeni; sağlığın korunması adına ve zararlı mikroorganizmaların yayılımını engellemek adına ortaya konulan uygulamalar şeklinde belirtmektedir (Nazlı, 2017).

Hijyenle ilgili olarak öz bakım kavramı; kişinin kendi kişisel bakım ihtiyaçlarını giderme yetisi olarak ifade edilmektedir. Bu kavrama ilişkin örnek olarak; kişinin duş alması, beslenme ihtiyacını gidermesi, lavabo ve tuvalet ihtiyaçlarını karşılaması, giyim ve diğer temel ihtiyaçlarını görmesi şeklinde sıralama yapılabilecektir (Gül, 2019). Bunların yanı sıra öz bakıma örnek olarak ifade edilen ihtiyaçları bireyin kendisi yaptığı yani bir başka kişinin yardımına ihtiyaç duymadığı zaman öz bakımını giderdiği kabul edilmektedir. Kirlenme (kontaminasyon) ise (Kasımoğlu, Şireli ve Akgün, 2004), insan vücuduna ve çevreye karşı zararlı olan madde ve mikroorganizmaların istemsiz bir şekilde kişinin vücuduna, yediği gıdalara, kullandığı eşyalara bulaşması durumu olarak ifade edilmektedir.

Hijyen ile ilgili olan ve benzerlik taşıyan temizlik kavramı ise, belirli alanda yer alan ve estetik açıdan görünümü zarar veren ve birey ve çevre açısından zarar teşkil eden yahut etmesi muhtemel her türlü kirin, mikroorganizmaların farklı metotlar ile yok edilmesidir (Başlangıç, 2007). Zararlı olan kirin, organik maddelerin ve mikroorganizmaların deterjan, su, sabun gibi çeşitli araçlar ile ortadan kaldırılması temizlik olarak adlandırılmaktadır.

Antisepsi, hastalığa sebebiyet veren mikroorganizmaların artmasını durdurmak veya tamamen yok etmek için canlı organizmalara kimyasal eylemlerin uygulanması durumu olarak tanımlanmaktadır (Nakipoğlu ve Gürler, 2004). Dezenfeksiyon ise, ölmüş mikroorganizmaların üzerinde yer alan hastalığa yol açabilecek maddelerin ortadan tamamen kaldırılması işlemine verilen isimdir. Dezenfeksiyonun gerçekleştirilmesinde rol oynayan kimyasal maddelerinin tamamı “dezenfektan” olarak nitelendirilmektedir (Kayaardı, 2012). Temizlik uygulamasından sonra ortamda yer alan maddeye ve insana bulaşma riski taşıyan tüm canlıların ortadan kaldırılması olayıdır.

İnsanlar günümüzde hijyen adına yapılan uygulamalardan en çok “el yıkama” uygulamasını yapmaktadırlar. Hem yapılmasının kolay olması, hem uygulamayı yapmak için hızlı erişim imkanının bulunması bunun başlıca nedenleri olarak sıralanabilir (Mohan, 2015). Ayrıca bireyin günlük hayatta en fazla kullandığı organının “el” olması ve bu organın kendisine zarar verecek mikroorganizmaları fazlasıyla taşıması el yıkama uygulamasının önemini ve sıklığını daha da artırmaktadır. Elin yıkanması, ellerin su ve sabun ile beraber yıkanıp durulanması şeklinde tanımlanabilecek iken el hijyeni (Gündüz Uysal, 2019); elin dezenfektanlar, antiseptikler vasıtasıyla daha derinden hijyenik hale getirilmesi olarak ifade edilebilecektir. El yıkamada kullandığımız sabun, günümüzde temizlik ve hijyen alanında kullanılan araçların temelini oluşturmakta olup kir, toz, mikrop, yağ ve benzeri birçok maddenin temizliğinde kullanılan ve antiseptik barındırmayan kimyasal madde olarak tanımlanmaktadır (Kabalak, 2017).

Temizlik, hijyen ve önemi. Bireyin ve toplumun sağlığını korumanın, sürdürülebilirliğinin ve gelişimin temeli temizliğe dayanmaktadır. Hijyen, sağlıklı bir ortamın tüm koşullarının sağlanması şeklinde iken temizlik görünür şekilde yer alan kirli maddelerin o ortam dışında bırakılması olarak ifade edilmektedir. Hijyenik koşulların sağlanması ile birlikte insanlar kendilerine zarar verecek, hasta edecek organizmalardan kurtulmuş olmakla birlikte kendilerinden başkalarına geçecek hastalıkları da önlemiş olurlar (Beyhan vd, 2008). Yunan mitolojisinden tıp diline geçmiş olan hijyen kelimesi, tıp biliminin üstadı şeklinde tanımlanan Aesculapius” un kız evladı olan Hygiea’dan gelmekte olup sağlığın korunmasını sağlayan tanrıça olarak kabul edilmiştir. Bu nedenden dolayı dünya genelinde sağlığın korunması üzerine çalışan bilime “hijyen” denilmektedir (Hancı vd, 2012).

Hijyen, sağlığın bozulmasına neden olabilecek durumlardan kurtulmak adına yapılacak uygulamalar ve alınacak önlemlerin bütünüdür. Sağlığın korunması, geliştirilmesi ve sürdürülmesi adına en başta bireyin temizliği oldukça önem arz etmektedir. İlk olarak bulaşıcı hastalıklar olmak üzere diğer birçok hastalığın yaşanmaması adına bireysel temizlik uygulamaları yerine getirilmelidir. Kişisel temizlik uygulamaları içerisinde, tuvalet ihtiyacından sonra el yıkama, düzenli duş alma, el ve tırnak temizliği, diş ve ağız temizliği, ayak ve saç temizliği, giysilerin temizliği, ayakkabı, terlik temizliği gibi kısacası bir bireyin günlük yaşamı içerisinde kullandığı veya ilişki içerisinde olduğu tüm maddelerin ve vücudunun temizliği sayılabilmekle birlikte tüm bunlar sağlığın korunması adına alınabilecek önlemler olarakta sıralanabilecektir (Yılmaz ve Özkan, 2009).

Çalışmamız ile ilgili olarak kişisel hijyene ilişkin eğitim, ilköğretim çağında bulunan öğrencilere okul ortamında sunulmalıdır. Eğitimin yetersiz olması enfeksiyon riskini getirmektedir. Çocuklar günlük yaşamlarının çoğu vaktini bu alanda geçirmekte, elleri ile onlarca şeye dokunmakta ve yaşlıları ile çeşitli şekilde temas kurmaktadır. Bu durumda en önemli olan olgulardan biri de çocukların ellerinin temiz olmasıdır. Yaşanılan durumlara ellerin kirliliği eklenirse hastalıkların oluşumu ve yayılımı söz konusu olmaktadır. Buna göre okul kurumu içerisinde başta çocuklar olmak üzere kim bulunuyor ise temel kişisel hijyen uygulamalarına dikkat etmeli ve uygulamalıdır (Arat vd, 2014).

Diğer taraftan temizliğin ve hijyenin önemine binaen, kişinin kendi iç yaşamında var olanı, kişinin bünyesine zararlı olabilecek etkinlikleri meydana koymak, bu etkinlikleri vücuttan dışarı atma yollarını geliştirerek bu yolları öğreten bilim alanı oluşturulmuştur. Bu bilim, sağlık bilimi olarak ifade edilmektedir (Bebiş, 1997).

Kişisel hijyen. Kişisel hijyen; bireyin kendi sağlığının devamını sağlaması adına yaptığı “öz bakım uygulamalarının” tamamını kapsamaktadır. Özellikle bireyin bedenini ve kullandığı giysilerini kirden arındırması, temizlemesi kişisel hijyenin temel gereksinimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu uygulamalar bedenin sağlıklı bir şekilde kalmasına yardımcı olacaktır (Nişli, 2010).

Kişinin hijyen uygulamalarına yönelik olarak; taşıdığı inançlar, değerler, alışkanlıklar, içerisinde bulunduğu sosyal ve ekonomik şartlar, kültürel ve ailevi özellikler, tercihler, etkileşim içerisinde bulunduğu fiziki ve sosyal ortam gibi bir çok etmen etkili olmaktadır (Kabalak, 2017; Kaya vd,2006). Bu sebeptendir ki hijyen uygulamaları bireyden bireye yukarıda ifade edilen bir çok etmenden dolayı farklılık taşımaktadır.

Çalışmamızın konu içeriğine uygun olarak, okullarda hijyen uygulamaları içerisinde yer alan tuvalet sonrası beden temizliği ve giysi hijyenine yönelik olarak ayrı ayrı başlıklar altında inceleme yapılmıştır.

Tuvalet sonrası beden temizliği. Sağlığı yerinde olan bireyin dışkı mikrop içermemekte olup idrarın her bir milimetre küpü içerisinde sayısızca bakteri yer almaktadır. Bu bakteriler bağırsaklardan dışarı atılsa bile farklı yollar vasıtasıyla tekraren vücudun içerisine bulunduğu durumlarda hastalığa sebebiyet verebilmektedirler. Konuya ilişkin olarak diğer önemli bir durum ise tuvalet ihtiyacının akabinde temizleme esnasında el organına mikrobun bulaştırılmaması olayıdır. İdrarın akabinde direkt olarak el vasıtasıyla temizlik işlemi gerçekleştirildiğinden bu organda oluşan kirlilik seviyesinde yaşanan inanılmaz artış kolay kolay giderilememektedir (Can, 2008).

Bundan dolayı tercihen alafranga tarzı tuvaletlerin kullanılması elin kirlenme seviyesini azaltacaktır. İdrar sonrası temizliğin bol su ve ıslak yahut kuru kağıt ile yapılması da önemli bir uygulamadır. İdrar öncesinde, idrar esnasında ve sonrasında çevrede yer alan sifon, kapı kolu, musluk başı gibi araçların yine muhakkak bir aracı vasıtasıyla kullanılması hijyenik açıdan olumlu bir durum olacaktır Eğer halka açık tuvaletler olarak bilinen genel (umumi) tuvaletler kullanılıyorsa, ihtiyacın giderilmesinden evvel öncelikle bol suyun kullanılması yani sifon kullanımı hastalık içeren mikroorganizmaların vücudumuza girmesini engellemek açısından oldukça önem arz etmektedir (MEB, 2015).

Tuvalet esnasında uygulanması gereken işlemlere kalabalık ortamlarda daha da dikkat edilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda çalışmamıza ilişkin olarak okullarda tuvalet adabı, tuvalet esnasında temizlik ve hijyen adına yapılması gereken iş ve işlemler ile tuvalet sonrası bireyin beden ve çevre temizliğine ilişkin olarak yapması gerekenlerin eğitimi çok büyük önem taşımaktadır.

Bundan dolayıdır ki okul yöneticilerinin öğrencilere yönelik öğreteceği ve uygulatacağı eylemler ile okulun fiziki ve çevre şartlarının hijyen koşullarına uygunluğunu sağlamaya yönelik faaliyetleri önemlidir.

Giysi hijyeni. Kişinin sağlık durumunu olumlu olarak devam ettirmesi için giydiği çamaşırının, elbisesinin temiz olması gerekliliği temel bir durumdur. Çevre üzerinde var olan atık halde bulunan maddelerin birçoğu “kir” şeklinde adlandırılmakta ve çeşitli yollardan giysilerin üzerine geçmektedir. Ayrıca terleme ile de vücuttan dışarıya çıkan atık maddeler bilhassa iç çamaşırların üzerinde kalmaktadırlar. Oluşan kirler zararlı mikroorganizmaların bulunmasına, yaşamalarına hatta artmasına uygun biçimde ortam sağlamaktadır ve artan organizmalar hastalığa sebebiyet vermektedir. Bunların yaşanmaması adına giysilerin temizliğine dikkat etmek gerekmektedir (Türkiye Tüketicileri Koruma Vakfı, 2001).

Giysi temizliği, giyilen veya giyilecek elbiselerin her bakımdan kirden ve mikroptan arındırılmış olmasını sağlamaktır (Yılmaz ve Özkan, 2009). Bireyin özgüveninin var olması adına, dış görünümünün güzel, temiz, sağlıklı olması gereklidir. Bu nedenledir ki, günlük yaşam içerisinde giyinme, kişisel temizlik, güzel ve temiz görünüm sahibi olma sosyal hayatın ve hareketliliğin paralelinde önem kazanmıştır. Bu açıdan giyinme eylemi, kişinin çevresine kendisini tanıttığı, iletişim kurduğu bir araçtır. Bu bakımdan giyilen eşyanın, ısı derecesine uygunluğu, temiz olması, fiyat-performans dengesini taşıması, bedene uygun ölçülerde olması, esneklik sağlaması gibi özelliklere sahip olması gerekmektedir (Can, 2008; Güler, 2004).

Okul içerisinde öncelikle öğrencilerin giydiği elbiselerin yukarıda ifade edilen sağlıklı görünüme sahip giysiler olması açısından idarecilerin gerekli özeni göstermeleri gerekmektedir. Ayrıca giyilen elbiselerin temizliği ve hijyeni açısından da gerek idareciler gerekse de aileler gerekli uygulamaları yerine getirmelidirler (Kahveci ve Demirtaş, 2012). Birey, sağlık durumunda yaşanabilecek herhangi bir olumsuzluğa sebebiyet vermemek adına içerisinde bulunan iklimel durumlara uygun olarak giysi seçimini gerçekleştirmelidir.

Bedenin pislenmesine sebebiyet verebilecek ortamlarda iş gören kişilerin beden pislenmesini önlemek adına önlük, gömlek eldiven, vb. yardımcı ve önleyici giysiler giymelidir. Önleyici giysilerin sağlıklı olmasına yönelik işlemler olan yıkama

ütüleme vb. işlemlerin sık ve düzenli aralıklar ile gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Ural, 2007).

Türkiye'de ilköğretimde hijyen. Ülkelerin gelişmişlik sıralamasında kabul gören gelişmişlik düzeyi baz alınırken, sağlıklı kişilerin varlığı oldukça büyük önem arz etmektedir. Sağlıklı kişi ise doğumundan itibaren sağlık gereksinimlerinin bilincinde, sağlığını koruyan ve sağlığının gelişimine önem veren ayrıca sağlığını kaybettiğinde bunun bilincinde olan bireydir. Bu bireylerin yetiştirilmesi ile gelişmişlik düzeyi yükselmektedir.

Okul dönemi içerisinde bulunan çocuklar ifade edilen gelişmişlik düzeyine etki eden sağlıklı birey sayısı adına önemli rol üstlenmektedir. Ayrıca okul çağı içerisindeki çocuklar, sürekli olarak büyüme ve gelişme bilgi ve beceri kazanma ile etkilenme dönemi içerisinde. Bu kapsamdan dolayı okul dönemi içerisinde yer alan çocuklara sağlıklı birey olma adına verilecek eğitim ülkenin gelişmişlik düzeyini doğrudan etkileyecektir (MEB, 2015).

Eğitim kavramının tanımı ele alındığında, genel olarak bireyin davranış kalıplarını belirleme evresi şeklinde ifade edilmektedir. Eğitimin genel amacı ise; yetişme çağındaki olan çocukların, gençlerin topluma sağlıklı ve faydalı bir insan olması adına yardımcı olmaktır. Kişinin yetenekleri eğitim vasıtasıyla olabildiğince genişletilmektedir (MEB, 2016). İlköğretim ve ortaokul öğrenim gören her bir öğrencinin “iyi vatandaş olmasını amaçlayarak, gerekli bilgiyi, beceriyi, davranış ve alışkanlığı kazandırmaya çalışmaktadır. Ayrıca milli ahlaka ve değerlere uygun şekilde birey yetiştirmeyi de amaçlamaktadır. Elbette tüm bu amaçlar yerine getirilirken bireyin sağlıklı olması en temel koşuldur. Aksi halde gerek birey kendine gerekse ülkesine belirlenen amaçlar doğrultusunda hizmet edemeyecektir.

Okul sağlığının önemi. Çocukluk, gençlik ve yetişkinlik dönemleri fark etmeksizin, daha sağlıklı daha nitelikli ve daha da üretim kapasiteli bir hayatın yaşanması adına eğitim ve öğretim alınan fiziksel yapı, kısacası bina ve kurum okul olarak tanımlanmaktadır. Sağlık, *“Yalnızca hastalık ve sakatlığın olmayışı değil, fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden tam bir iyilik hali”* ile ifade edilmektedir.

Okul içerisinde bulunan eğitim gören kişilerin yani öğrencilerin, eğitim hizmeti veren yani öğretmenlerin ve bu hizmetlerin sunumunda yardımcı rol üstlenen diğer okul çalışanlarının sağlık durumlarının muhafaza edilmesi, değerlendirme

yapılması, daha iyi olması için geliştirilmesi, okul içerisinde sağlıklı bir yaşamın var olması ve devam ettirilebilmesi gerekmektedir.

Bunun gerçekleşmesi adına, eğitim gören kişi olan öğrenciye ve dolayısıyla da topluma sağlık eğitiminin sunulabilmesi için gerçekleştirilen araştırmalar “okul sağlığı” kavramı ile ifade edilmektedir. “Okul sağlığı” programlarının hayata geçirilmesine dünya üzerinde 19. yüzyıldan itibaren başlanmış olup 20. yüzyılın ilk yıllarından itibaren gelişmiş düzeydeki ülkelerde “okul sağlığı” uygulamaları belirli aşamalarla gerçekleştirilen sağlık hizmeti içerisine dahil edilmiştir. Ülkemizde kanunlar vasıtasıyla “okul sağlığına” değer verilmektedir. 1930 yılında Umumi Hıfzıssıhha Kanunu’nun 163. ve 164. Maddelerinde yer alan hükümler “okul sağlığı” alanına yöneliktir. 1936 yılı içerisinde yürürlüğe konan kanunla “okul sağlığı” Devletin başat sorumluluk alanlarında biri şeklinde ifade edilmiştir (Özcebe ve ark., 2008).

Okul, sağlığa ilişkin bilgilere kapsamlı olarak ulaşılan ilk kurumdur. Yaşadıkları zamanın çoğunu okul bünyesinde geçiren öğrencilere verilecek sağlık eğitimi ile birlikte zihinlerine atılacak güzel tohumlar daha hızlı ve etkili yeşerecektir (Bebiş, 1997).

Öğrenmeye ve gelişime açık çocuklar bu dönem içerisinde temizlik ve hijyen alışkanlıklarını, uygulamalarını öğrenecek, uygulayacak ve geleceğe de taşıyacaklardır. Çocuk öğrenmiş olduğu bilgileri paylaşacak ve paylaştığı bilgiler ile de toplumda bu davranışların alışkanlık haline dönüştürülmesinde aktif rol oynayacaktır. Bu bakımdan okul sağlığı, öğrencilerin sağlık durumlarının değerlendirilmesini, geliştirilmesini, okul yaşamının sağlıklı bir şekilde devamını sağlamaya yönelik olarak öğrenciye dolayısı ile de topluma sağlık eğitimi vermeyi amaçlamaktadır (Pekcan, 1995).

Çocuklar bedensel ve ruhsal olarak okul dönemi içerisinde devamlı olarak büyüme ve gelişme içerindedirler. Bahsedilen dönem içerisinde öğrenilenler, önlemler vs. çocuğun gelecek yaşamı içerisinde etkili rol oynayacaktır (Kırım ve Hırça, 2015). Sağlık alışkanlıklarının öğrenilmesi ve geliştirilmesi maksadıyla çocukluk çağı diğer gelişimsel çağlara nazaran daha da uygun bir dönem olarak kabul edilmektedir. Sağlıklı bilgi, tutum ve davranışlarını geliştiren öğrenciler etrafında bulunan kişilere karşı eğitici rolünü üstlenebilirler (Şanlı, Topyürek ve Güngen, 2002).

“Okul sağlığının” önemine yönelik olarak okul çocukları arasında hijyen davranışını etkileyen faktörleri değerlendirmeye yönelik rastgele okullardan seçilen 528 öğrenciye yönelik ev ve okul ortamında araştırma yapmak üzere Assefa ve Kumie (2014) anket ve gözlem yapmıştır.

Burada bilgi, farkındalık, hijyen ve sanitasyon eğitimi, hijyen ve sanitasyon kulübü üyesi olma, model okulu ziyaret etme deneyimi ve ebeveynin sağlık paketi durumunun hijyen davranışını etkileyen faktörler olup olmadığının tespiti amaçlanmıştır. Yapılan çalışma neticesinde etki yüzdeleri farklı olsa dahi hijyen ve temizliğe yönelik olarak farkındalık oluşturmak amacıyla uygulamaya konulan metotlar öğrenciler üzerinde pozitif hijyen davranışının gelişimini sağlamıştır.

Çocukların ağız bakım ve diş hijyeni üzerinde araştırma yapan Raj, Goel, Sharma ve Goel (2013), Ağız Hijyeni Eğitim Paketinin (İSGK) uygulamasında okul öncesi çocukların oral hijyenini iyileştirmede Anganwadi çalışanlarının etkisini araştırmışlardır. 534 okul öncesi çocuk üzerinde yapılan araştırmaya göre uygulama paketi çalışanları, önce çocuklara bizzat sonra yetişkinlere diş sağlığı üzerinde eğitim verdikten sonra diş çürümesinde, plaklarda ciddi derecede azalmalar olduğunu ortaya koymuşlardır. Kısacası konu ile ilgili olarak uygulayıcıların eğitimi topluma olumlu yansımıştır.

İncelenen çalışmalarda verilen eğitimlerin ve eğitim veren eğitimcilerin hijyen ve davranışlara olumlu etkilerde bulunduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu kapsamda çalışmamızda, Van’ın Tuşba ilçesinde yer alan ilköğretim kurumlarındaki idarecilerin okuldaki genel hijyen üzerine olan görüşleri ele alınacak ve okul hijyenine nasıl katkı sağlayacağı ve çocuklara verecekleri katkı ile totalde okul hijyenine nasıl bir katkıda bulunulacağı araştırılacaktır.

Bölüm 3

Yöntem

Yapılan çalışma, çalışma gurubunda yer alan okullardan hareketle; araştırmanın deseni, veri toplama araçları, veri toplama süreci, verilerin analizi, geçerlilik ve güvenilirlik, olmak üzere alt başlıklar altına alınarak bu bölümde açıklanmıştır.

Araştırmanın Deseni

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji kullanılmıştır. Fenomenoloji yani olgubilim (fenomenoloji/phenomenology) farkında olunan fakat derin bir şekilde ve detaylı olarak bir anlayış barındırılmayan olgulara odaklanmaktadır. “Olgu” şeklinde ifade edilen kavramlar, içerisinde bulunulan dünyada var olan olaylar, eylemler, tecrübeler, algılar, eğilimler, yönelimler ve durumlar şeklinde çeşitli şekiller ile hayatın içerisinde yer alabilmektedir. Bu “olgu”lar ile günlük hayat içerisinde birçok şekilde karşılaşılabilmektedir.

Fakat bu karşılaşma, olgular olarak ifade edilen durum ve kavramların tam manası ile kavranıldığı anlamına gelmemektedir. Bu duruma binaen, tamamen yabancı olmamakla birlikte diğer taraftan da kavranılmayan diğer durum ve kavramların araştırılmasını amaç edinen çalışmalar bakımından olgubilim yani fenomenoloji müsait bir araştırma zemini hazırlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Burada yer alan açıklamalar ışığında, bu araştırma içerisinde yer alan okuldaki idareci öğretmenlerin daha öncesinde aslında kendilerinde var olan ama farkında olmadıkları hijyen ve okulların temizlik konuları ile ilgili düşünce ve bu konularda ki bilgileri derinlemesine araştırıldığı için fenomenoloji deseni tercih edilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın verilerini Van ili Tuşba ilçesinde bulunan ilköğretim kurumlarında hala görev yapmakta olan idareciler oluşturmaktadır. Çalışmada amaçlı örneklem kullanılmıştır. Çalışmamızda amaçlı örneklem kullanılarak okuldaki idarecilerin hijyen ve okullarda ki temizlik konular hakkındaki görüşleri bütün ayrıntısı ile incelenmek istenmiştir. Çalışmaya katılacak idareci öğretmenler

belirlenirken amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Kullanılma amacı, görece daha küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örneklem içerisinde çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır. Maksimum çeşitlilik yönteminin seçilerek uygulanmasının amacı küçük bir örneklem grubu oluşturmak ve bu örneklem grubunda çalışılan problemlere taraf olabilecek öğretmenlerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Çalışma grubunu çeşitli yönleriyle (cinsiyet, hizmet yılı, görev yaptıkları okulların türleri ve yaş) ele almak, ayrıntılı bir çalışma ile bilgiye ulaşmak ve örneklem çeşitlemesi yapmaktır (Creswell, 2007). Buradan hareketle, araştırmaya gönüllülük esasına uygun olarak 30 idareci öğretmen katılmıştır. Çalışmaya katılan idareci öğretmenlerin yaşları 27 ile 60 arasında değişirken, meslek deneyimleri en az 3 yıl ve 30 yıl arasındadır. Bulgular bölümünde idareci öğretmenlerin anket sorularına verdiği cevaplar sunulurken, İÖ-1, İÖ-2, İÖ-3, ..., İÖ-30 şeklinde kodlanmıştır.

Görüşmeye gönüllülük esası ve okul içi, okul bahçesi ve çevresi için gözlemi iyi olan beş idareci öğretmen katılmıştır. Bu idareci öğretmenler bulgular kısmında İÖ-55, İÖ-40, İÖ-60, İÖ-28, İÖ-30 olarak kodlanmışlardır. Bu katılımcılardan İÖ-55 kodlu katılımcı 55 yaşında ve 25 yıllık deneyime sahip, İÖ-40 kodlu katılımcı 40 yaşında ve 15 yıllık deneyime sahip, İÖ-60 kodlu katılımcı 60 yaşında ve 30 yıllık deneyime sahip, İÖ-28 kodlu yarışmacı 28 yaşında ve 3 yıllık deneyime sahip, İÖ-30 kodlu katılımcı ise 30 yaşında ve 4 yıllık idareci öğretmen deneyimine sahiptir.

Ankete katılım sağlayan öğretmenlerimizin görev aldıkları okulların dağılımına ilişkin tabloya aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 1

Anketimize Katılan Öğretmenlerimizin Görev Aldıkları Okulların Dağılımı

<u>Okul</u>	<u>Sayı</u>	<u>Frekans</u>
O-1	2	6,7
O-2	4	13,3
O-3	5	16,7
O-4	2	6,7
O-5	1	3,3
O-6	1	3,3
O-7	2	6,7
O-8	3	10,0
O-9	1	3,3
O-10	1	3,3
O-11	1	3,3
O-12	2	6,7
O-13	2	6,7
O-14	1	3,3
O-15	2	6,7
Genel Toplam	30	100,0

Araştırmamızı yaptığımız Van ilinin Tuşba İlçesine bağlı olan ortaöğretim ve ilköğretim kurumlarından oluşan toplam 16 okulda yüz yüze görüşülerek bilgiler alınmıştır. Araştırdığımız okullar arasında 12 okulun merkezi ulaşımına rahat ve merkezi yerde olduğu ancak araştırmamızı yaptığımız diğer 4 okulun ulaşımını zor ve ilçeye bağlı köy okulları olarak bilinmektedir. Aşağıda anket çalışmasında yer alan öğretmenlerin cinsiyetlerine göre dağılımlarını gösterir tablo yer almaktadır.

Tablo 2

Katılımcı Öğretmenlerimizin Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

Cinsiyet	Frekans	%
Erkek	24	80,0
Kadın	6	20,0
Genel Toplam	30	100,0

Katılımcılarımızın %80'i erkek %6'sı kadın idarecilerden oluşmaktadır. Tabloda da görüldüğü gibi araştırmamızı yaptığımız okullarda kurumlardaki idarecilerin çoğunluğunu erkekler oluşturmaktadır.

Tablo 3

Katılımcı Öğretmenlerimizin Öğretmenlik Deneyimi Sürelerinin Yüzdesi

Deneyim Süresi	Frekans	%
2	2	6,7
3	2	6,7
4	3	10,0
6	3	10,0
7	1	3,3
8	1	3,3
10	1	3,3
13	1	3,3
15	2	6,7
16	1	3,3
17	1	3,3
18	2	6,7
19	1	3,3
23	1	3,3
Genel Toplam	22	73,3
Kayıp Veri	8	26,7
Genel Toplam	30	100,0

Yukarıda anket çalışması içerisinde bulunan öğretmenlerin öğretmenlik mesleğindeki deneyimlerine ilişkin bilgi Tablo 3'de yer almaktadır. Katılımcı idarecilerin deneyim sürelerini incelediğimizde 2 ila 23 yıl arasında değiştiğini incelemekteyiz. Genel olarak deneyim süreleri az olan idarecilerin ilçeye yakın 4 köy

okulunda olduğu, deneyim süreleri fazla olan idarecilerin ise ilçe merkezinde ki kurumlarda olduğu görülmüştür.

Veri Toplama Araçları

Anket, bir soruna ilişkin olarak çeşitli kimselerin bilgi, tecrübe ve düşüncelerini almak için yapılan soruşturmadır. Diğer bir ifadeyle *"anket, belli bir araştırmanın amacına uygun düzenlenmiş soru listesidir."* Anket tekniğinde araştırmacı ile bilgi kaynağı arasındaki iletişim yazı ile yapılır ve denek kendisine yöneltilen yazılı soruları rahat bir biçimde cevaplama imkanı bulmaktadır. Anket tekniği araştırma yöntemleri arasında en sık tercih edilen veri toplama yöntemidir. Nedeni ise, kolay, ucuz ve bilgileri doğrudan doğruya toplamaya elverişli olmasıdır. Ancak herhangi bir konuya ilişkin olarak başkalarının fikirlerinin ne olduğu bilinmek isteniyor ise yapılacak işlerden biri onlara yazılı sorular yöneltmektir. Bu teknik; fikirler, inanışlar, öneri ve bireysel yaşantılarla ilgili bilgilerin elde edilmesi için en uygun yol olarak düşünülmektedir (Oğur ve Tekbaş, 2003).

Anket yöntemi genellikle sosyal içerikli araştırmalarda kullanılmakta olup istatistik ilkelerine bağlı şekilde uygulanırsa, belirli ölçüde güven verebilen bir örneklemden hareketle ana kütle hakkında genelleme yapılmasına imkan sağlayabilmektedir. Verilerin analizi sırasında araştırmacı tarafından hazırlanan 40 sorudan oluşan hijyen ve temizlik anketi kullanılacak olup kullanılacak ilgili ankete Ek 1'de yer verilmiştir.

Görüşme, bilgi alınacak kişilerle karşılıklı konuşma yolu ile veri toplama aracıdır. Daha çok sosyal bilimlerde kullanılan bu yöntem ile veri toplamanın avantajı; bilgilerin birinci kaynaktan elde edilmesi ve araştırmacıya daha kapsamlı bilgi sunmasıdır. Görüşmede, görüşmecinin ve görüşülen kişilerin tutum ve tavırlarının bilgiyi etkileme olasılığının yüksekliği de ayrıca önem taşımaktadır. Şöyle ki, bireyler bazı durumlarda olay ve durumdan etkilenmekte ve bunun sonucu olarak ifade ettikleri yorumların doğruluk payı azalabilmektedir. Görüşme yolu ile veri toplama durumunda araştırmacının konuya ilişkin olarak yeteri kadar bilgi birikimine sahip bulunması ve mutlak surette görüşme öncesinde derinlemesine hazırlık yapması gerekmektedir (Türnüklü, 2000). Görüşme, yüz yüze, telefonla ya da diğer iletişim araçları ile (görüntülü telefon, internet, vb.) yapılabilmektedir.

Gözlem, araştırılacak unsurların doğal yaşam alanlarındaki durumlarının ayrıntılı şekilde incelenmesi ile veri elde etme yöntemidir. Gözlemin, araştırmacının amacına hizmet edecek şekilde ve sonuçlarının değerlendirilebilecek nitelikte yapılması gerekmektedir. Çeşitli davranış nedenlerinin belirlenmesinde karmaşık davranışların (insan ilişkileri) araştırılmasında kullanılan bir veri toplama yöntemidir. Gözlem yoğunluğu araştırma kapsamına göre değişmekte olup bir oluşum için tek bir gözlem yeterli olmamaktadır. Buradan hareketle, basit anlamda sadece normal durumlarda sık olarak görülmeyen davranışları ortaya çıkarmak için kullanılmamaktadır (Ulusoy, 2006).

Tersi olarak araştırmacı kişi bir ortama, duruma veya kişiye göre detaylı inceleme yapmak istediğinde bu yöntemi kullanabilmekle birlikte bu yöntem neticesinde ayrıntılı, kapsamlı ve zamana yayılmış bir bulgu elde edebilecektir.

Çalışmada soruları uzmanlardan görüş alınarak araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Çalışmada iki uzman inceleme yaparak fikirlerini belirtmiştir. Uzmanlardan alınan dönütler doğrultusunda hazırlanan çalışma sorularına son şekli verilmiştir. Hazırlanan anket soruları katılımcılar arasından beş katılımcı ile görüşme yapılarak da uygulanmıştır. Verilen cevapların güvenilirlik ve geçerliliğini sağlamak amacı ile görüşmeye katılan katılımcılar okul, bahçe ve çevresinde incelenmiştir. Bu veri toplama araçlarının kullanımlarından sırası ile bahsedilmiştir. İlk olarak, okuldaki idareci öğretmenlere hijyen ve okul temizliği konularıyla ilgili anket uygulanmıştır. Hijyen ile ilgili örneğin; “Tuvaletlerde bulunan malzemelerin yeterlilik düzeyi nedir?” ve okulun temizliği konusu ile ilgili örneğin; “Okul koridorlarının temizlenme sıklığı nedir?” şeklinde sorular yöneltilmiştir.

Bu şekilde hazırlanan sorulardan hijyen ve okul temizliğini içeren 40 soru sunulmuştur. İdareci öğretmenlere yönlendirilen bu sorular ile idareci öğretmenlerin okul içinde konuyla ilgili kavramsal yeterlilikleri, alanlarında ki yeterlilikleri ve konuyla ilgili okul, bahçe ve çevresine karşı tutumları değerlendirme yöntemleri belli ölçülerde anlamlandırılmaya çalışılmıştır. İdareci öğretmenlerin anket sorularına verdikleri cevaplar elde edildikten sonra, derinlemesine bilgi elde etmek için katılımcılardan gönüllülük esasına uygun olarak seçilen beş öğretmen ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler yaklaşık 30-40 dakika arasında, rahat ve sessiz bir ortamda not alınarak yapılmıştır.

Son olarak, görüşme yapılan idareci öğretmenlerin anket sorularına vermiş oldukları cevaplar dokümanda yazılı, görüşmelerde ise sözel bir şekilde ifade ettikleri bilgileri destekleyerek daha derinlemesine bilgilere ulaşmak amacı ile görüşme yapılan katılımcıların okulları üç hafta boyunca yapılandırılmamış gözlem yapılmıştır. Elde edilen verileri desteklemek amacı ile yapılan bu gözlem türü çalışmanın yapılıyor olduğu yapılandırılmamış ortamda ve araştırmacının elinde herhangi bir somut gözlem aracının olmadığı, direkt olarak ortamda bulunarak gerçekleştirilir (Balcı, 2005).

Veri Toplama Süreci

Çalışma uygulanmaya başlanmadan önce 2 uzmandan görüş alınarak çalışmaya son hali verilmiştir. Çalışmayı uygulayabilmek amacı ile Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitü tarafından İl Millî Eğitim Müdürlüğü'ne gönderilen yazı iki haftalık süreç sonucunda onaylanarak çalışma uygulanmaya başlanmıştır. Uygulama için Van iline bağlı merkez ilçe Tuşba uygun görülmüştür. Gönüllülük esasına dayalı olarak idareci öğretmenlerin katılımı ile gerçekleşen anket cevapları 5 aylık sürede toplanmıştır.

Görüşme yapılacak idareci öğretmenler de gönüllülük esasına göre anketi cevaplayan idareci öğretmenler arasından seçilmiştir. Görüşme süreci katılımcıların uygun olduğu zaman dilimleri beklenerek bir ay sürmüştür. Görüşmeye katılan idareci öğretmenlerin son olarak okulları gözlemlenmiştir. Gözlemler elde edilen bulgular birbirini tekrar edene kadar yani üç hafta kadar sürmüştür.

Verilerin Analizi

Çalışmanın analizi içerik analizi yöntemi ile yapılmıştır. İçerik analizinde asıl amacı elde edinilen verileri ulaşmak ve bu verileri açıklayabilmektir. İçerik analizinde yapılan işlem, birbirleri ile benzerlik taşıyan temalar ve kavramlar anlamlı bir çerçevede altında bir araya getirilerek, çalışmayı inceleyenlerin anlayacağı şekilde bir araya getirilerek sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu çalışmada verilere ulaşabilmek ve açıklayabilmek amacı ile dokümanlardan ve görüşmelerden elde edilen veriler anlamlandırılmış temalar, kategoriler, ve kodlar oluşturularak sunulmuştur. Hem anket sonuçları hem de görüşme sonuçları dikkatli bir şekilde

incelenerek, çalışma açısından anlamlı bulunan kelimelerin, cümlelerin ve paragrafların altları çizilerek ön kodlamalar yapılmıştır.

Yapılan ön kodlamadan sonra elde edilen veriler anlamlı temalar ve anlamlı kategoriler altında yapılandırılmıştır. Araştırmacılar kodlamaları tarafsız ve birbirlerinden bağımsız bir şekilde yapmışlardır. Sonrasında bir araya gelinerek kodlamalar tartışılmış ve ortak noktaya varılarak çalışmanın iç geçerliliği artırılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Anket oluşumunda ve anketlerin veri analizlerinde Millî Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı tarafından yürütülen **“İlköğretim Okullarında Temizlik ve Hijyen”** adlı araştırmada kullanılan argümanlardan faydalanılmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Yapılan bu araştırmada inandırıcılığı (iç geçerliliği) arttırabilecek bazı çalışmalar üzerinde durulmuştur. Yapılan çalışmalar şöyle sıralanabilir; ilk olarak katılımcıların görüşleri doğrudan alıntılar yoluyla verilmiştir. İkinci olarak üç veri toplama aracıyla (anket, görüşme ve gözlem) veriler toplanarak veri çeşitlemesi yapılmıştır. Yapılan çalışmanın bu şekilde üç farklı veri toplama aracı ile toplanmasına üçgenleme denir. Çalışmanın iç geçerliğini artırmada en sık kullanılan, en çok bilinen ve uygulanan teknik, üçgenleme tekniğidir.

Üçgenleme tekniğinde, iki veya daha fazla veri toplama tekniğinin (örneğin, görüşmeler ve gözlemler) ya da iki ya da daha fazla veri kaynağının (örneğin, farklı grup üyeleriyle bireysel görüşmeler) neticelerinin kıyas edilmesidir. Üçgenleme nitel çalışmalar için ayrı bir öneme sahiptir. Çünkü nitel çalışmaların nicel çalışmalara oranla güvenirlilik bakımından daha fazla desteklenmeye ihtiyacı vardır. Bu kapsamda üçgenleme tekniğinde, yöntemlerden birinin zayıf kısmı diğer yöntemin güçlü kısmı ile telafi edilebilir (Mays ve Pope, 2000). Ayrıca, üçgenlemede her majör sonucu desteklemek için en az üç bilgi kaynağı kullanılmalıdır.

Üçüncü olarak, beş öğretmen ile yapılan görüşme verileri metine döküldükten sonra görüşme yapılan öğretmenlere teyit ettirilmiştir. Daha sonra görüşme yapılan idareci öğretmenlerden gönüllü olan üçü için ortam gözlemi yapılmıştır. Aktarılabilişliliğini (dış geçerliliği) artırmak için yapılan çalışmanın her aşamasında ayrıntıya inilerek anlatılmıştır. Ayrıca, amaçlı örneklem kullanılarak idareci

öğretmenler yapılan çalışmanın amacı doğrultusunda seçilmiş ve tanımlanmıştır. Tutarlılığı (iç geçerlilik) arttırmak için yapılan çalışmaya kodlar, kategoriler ve temalar oluşturulmuştur. Teyit edilebilirlik (dış geçerliliği) sağlayabilmek için ise araştırmanın giriş kısmı, yöntem kısmı, bulgular kısmı, sonuç, tartışma kısmı ve öneriler kısmı araştırmacılar tarafından ayrı ayrı kontrol edilmiştir.

Bölüm 4

Bulgular ve Yorum

Çalışmanın amacı Tuşba ilçesinde bulunan ilköğretim kurumlarındaki idarecilerin okuldaki genel hijyen üzerine olan yaklaşımlarını belirlemektir. Bu temel başlık altında ilköğretim kurumlarındaki idarecilerin görüşleri ayrı ayrı sırasıyla incelenmiştir. Çalışmada veri toplama yöntemleri arasında yer alan anket, görüşme ve gözlem olmak üzere nitel araştırmalarda kullanılabilen üç farklı veri toplama aracından yararlanılmıştır

Okullardaki Hijyen İle İlgili Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar

Tablo 4

Okul Bahçesinin Temizlenme Sıklığı

	Frekans	%
1-2 Günde Bir	24	80,0
3-4 Günde Bir	5	16,7
5-6 Günde Bir	1	3,3
Genel Toplam	30	100,0

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi neticesinde; Tablo 4 incelendiğinde, okul bahçesinin temizlenme sıklığının 1-2 gün olduğu görülmektedir. % 80'lik kısmı 1-2 günü kapsarken, % 16,7'lik kısmını 3-4 gün, % 3,3'lük kısmını ise 5-6 günü kapsadığını görmekteyiz.

Kurumlardaki idareci öğretmenlerle yapmış olduğumuz görüşmeler de, İÖ-55 kodlamalı katılımcı; *“25 yıldır idareci öğretmen olarak çalışmaktayım, çalıştığım tüm kurumlarda bugüne kadar okul bahçesinin temizlenme sıklığının personellerimizle birlikte mutlaka 1-2 günde yapılmasına her zaman özen gösterilmiştir”* şeklinde cevap vermiştir. Bir diğer kurumdaki İÖ-28 kodlu katılımcı ise; *“Görev yapmakta olduğum kurumun personel yetersizliğinden dolayı bazen bahçe temizlenme sıklığına ara vermek zorunda kalıyoruz ama veliler ve öğrenciler tarafından bizler de içinde bulunacak şekilde, hep birlikte olmak üzere okul bahçesini temizliyoruz”* şeklinde cevap vermiştir.

Okulun çevresi incelenip, gözlemlendikten sonra İÖ-55 kodlu katılımcı ve İÖ-28 kodlu katılımcının ankette kodladıkları alanla, görüşme sonrası verdikleri cevap

ve gözlemediğimiz alanla birlikte kodladıkları alanla paralel olduğu görülmüştür.

Şöyle ki; İÖ-55 kodlu katılımcının bulunduğu okulda, okul bahçesinin temizliği göze çarpmaktadır. Ayrıca İÖ-28 kodlu katılımcının bulunduğu okulda da yine İÖ-55 kodlu katılımcının bulunduğu okul kadar olmamakla birlikte ortalama 2-3 günde bir temizlendiği hususunda gözlemlerde bulunulmuştur.

Tablo 5

Okul Çevresinde Çöp Yığınları Bulunmakta Yüzdesi

	Frekans	%
Evet	4	13,3
Hayır	26	86,7
Genel Toplam	30	100,0

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi neticesinde; Tablo 5’de de görüldüğü gibi kurumlardaki idarecilerin okul çevresinde çöp yığınları bulunmakta mıdır? sorusuna verdikleri cevapların % 13,3’lük kısmı evet olurken, % 86,7 hayır cevabı olmuştur.

Okul çevresinde çöp genel itibariyle bulunur mu sorusuna yarı yapılandırılmış görüşmemizde İÖ-30 kodlu katılımcı; *“4 yıldır bu okulda idareci olarak çalışmaktayım ve 4 yıldır temizlik görevlisi okulumuzda bulunmamaktadır. Fakat biz hiçbir zaman bu eksikliği hissettirmedik. Okulun ısınması, çöp temizliği ve okul içi temizlik, malzeme eksikliği tüm sorunları kendi başımıza hallettik ve hala da öyle yapmaktayız”* diye cevap vermiştir.

Başka bir kurumdaki İÖ-40 kodlu katılımcı ise *“ Okulumuzun çevresinde çöp bulundurmamaya her zaman özen göstermekteyiz. Çocukların güzel bir ortamda eğitim ve öğretim hayatlarına sağlıklı bir şekilde devam etmeleri bizim için son derece önemli bir konudur”* diye cevap vermiştir. Daha sonra tabloda da frekanslara bakıldığı üzere yarı yapılandırılmış görüşmelerle doğru orantı da olduğu anlaşılmıştır fakat gözlem esnasında ne yazık ki okul çevrelerinde çöp yığınlarının olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 6

Okul Çevresinde Seyyar Yiyecek/İçecek Satıcılarının Bulunma Sıklığı

	Frekans	%
Bazen	3	10,0
Seyrek	6	20,0
Hiç	21	70,0
Genel Toplam	30	100,0

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi neticesinde; Tablo 6’da görüldüğü gibi kurumlardaki idarecilerin % 10’luk kısmı bazen, % 20’lik kısmı seyrek, % 70’lik kısmı hiç olarak işaretlemişlerdir.

Yarı yapılandırılmış görüşmelerimizde İÖ-60 kodlu katılımcımız “*Okullarda en önem verdiğim konulardan olan dışarda seyyar yiyecek/içecek satıcılarının varlığıdır. Özellikle okula yeni başlayan çocuklarımızın can güvenliği ve sağlığı için okul çevresinde seyyar satıcıların bulunmamasına tüm okul olarak dikkat etmekteyiz*” olarak yanıtlamıştır.

Diğer kurumdaki İÖ-28 kodlu katılımcı ise “*Okulumuz ilçe merkezine uzak olduğundan olsa gerek çevrede seyyar yiyecek/içecek satıcılarına hiç rastlanılmamıştır*” olarak cevaplandırmıştır. Gözlemlerimiz doğrultusunda okul çevresinde çok nadir seyyar yiyecek/içecek satıcılarının olduğu saptanmıştır. Ancak İÖ-60 kodlu katılımcımızın bulunduğu okulun İÖ-28 kodlu katılımcının bulunduğu okula nazaran daha fazla okul çevresinde satıcı bulunduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca yapılan gözlemler neticesinde çocukların satıcılara ilgili olduğu ve ürünlere rağbet ettiği görülmüştür.

Tablo 7

Okul Koridorlarının Temizlenme Sıklığı

	Frekans	%
Günde İki Kez Ya Da Daha Sık	21	70,0
Günde Bir Kez	9	30,0
Genel Toplam	30	100,0

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi

neticesinde; Tablo 7’de görüldüğü gibi frekanslara verilen cevapların %70’lik kısmını “Günde iki kez ya da daha sık” cevabı, %30’luk kısmını ise “Günde bir kez” cevabı olmuştur.

Yarı yapılandırılmış görüşmelerde İÖ-55 kodlu katılımcı; “Okullarda çocuklarımız el ve ağız yoluyla alınan mikroplardan etkilenmemesi için sık sık koridorları temizleriz” cevabını vermiştir. Diğer kurumdaki İÖ-40 kodlu katılımcımız ise “Okulda temiz hava ve sağlıklı bir ortam için koridorlar sık sık temizlenmektedir” cevabını vermiştir. İÖ-55 ve İÖ-40 kodlu katılımcıların bulunduğu okullarda, yapılan gözlemler neticesinde söylemlerde olduğu gibi koridorların temizliğinin sıklıkla yapıldığı ve koridorların temiz olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 8

Okul Koridorlarında Çöp Kovası Bulunma Yüzdesi

	Frekans	%
Evet	28	93,3
Hayır	2	6,7
Genel Toplam	30	100,0

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi neticesinde; Tablo 8’de görüldüğü gibi “Okul koridorlarında çöp kovası bulunmakta mıdır ?” sorusuna verilen cevapta %93,3’lük kısmını evet cevabı oluştururken, %6,7’lik kısmı ise hayır cevabı oluşturmuştur.

Yarı yapılandırılmış görüşmemizde İÖ-28 koldu katılımcımız; “Okulumuzda en gerekli olmazsa olmaz malzeme çöp kovasıdır ve her okulda bulunması gereklidir” cevabını vermiştir. Yapılan araştırmada ankete verilen cevapların, yarı yapılandırılmış görüşmelerle uyumlu olduğu görülmüştür.

Tablo 9

Koridorların Dezenfekte Sıklığı

	Frekans	%
Günde Bir Defadan Fazla	19	63,3
2-3 Günde Bir	5	16,7
4-5 Günde Bir	3	10,0
Bir Haftadan Daha Fazla	3	10,0
Genel Toplam	30	100,0

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi neticesinde; Tablo 9'daki frekanslarda da olduğu gibi "Koridorların dezenfekte sıklığı" sorusuna verilen cevabın %63,3'lük kısmını "Günde Bir Defadan Fazla", %16,7'lik kısmını "2-3 Günde Bir", %10'luk kısmını "4-5 Günde Bir" ve %10'luk kısmını "Bir Haftadan Daha Fazla" kısmını kapsamaktadır.

Yarı yapılandırılmış görüşmelerimizde Öİ-40 kodlu katılımcı sorulan soruya; "Okulumuzda ki tüm bireylerin sağlığı için aksatılmadan koridorlar her zaman dezenfekte edilmektedir" cevabını vermiştir. Diğer İÖ-28 kodlu katılımcı ise; "Okullardaki eğitimin aksamaması ve sağlığımız için, hijyen önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle ki her gün koridorları dezenfekte etmekteyiz" cevabını vermiştir.

Yapılan incelemeler neticesinde, Öİ-40 kodlu katılımcının bulunduğu okulun koridorların İÖ-28 kodlu katılımcının bulunduğu okulun koridorlarına göre daha kirli olduğu gözlemlenmekle birlikte iki okulun koridorunun da temiz olduğu söylenebilecektir.

Tablo 10

Koridorların Havalandırma Sıklığı

	Frekans	%
Her Teneffüsten Sonra	18	60,0
Günde 2 Kez	8	26,7
Günde Bir Defa	3	10,0
2-3 Günde Bir Ya Da Daha Fazla	1	3,3
Genel Toplam	30	100,0

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi neticesinde; Tablo 10'daki frekanslarda da görüldüğü üzere %60 "Her Teneffüsten Sonra", %26,7'lik kısım "Günde İki Kez", %10'luk kısım "2-3 Günde Bir Ya Da Daha Fazla" olarak kodlama yapmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde "Koridorların havalandırma sıklığı" sorusuna İÖ-30 kodlu katılımcı; "Koridorlarda sürekli havalandırma yapmaktayız. Öğrencilerin potansiyeli, temiz hava almak ve kendilerine gelebilmeleri için gerekli ayrıca sağlık açısından da oldukça önemli bir durum. Yani toplu yerlerde birbirimizden kolayca mikrop kapabiliriz, bunun için

sürekli havalandırma yapmamız gerekiyor” diye cevap vermiştir. İÖ-55 kodlu katılımcımız sorumuza “Koridorları her teneffüsten sonra havalandırırız “cevabını vermiştir.

Araştırmanın gerçekleştirildiği okullarda frekanslarda da görüldüğü gibi çoğunluk “Her Teneffüsten Sonra” cevabını işaretlemiştir. Yapılan yarı yapıllı görüşmelerde bu sonucu desteklemektedir. Ayrıca kurumların koridorlarının genelde her teneffüsten sonra havalandırıldığını gözlemlenmiştir. Yapılan gözlemler sonucunda da okulların koridorlarının gayet havadar olduğu ve idarecilerin bu konuda da bilinçli davrandığı gözlemlenmiştir.

Tablo 11

Koridorlarda Yapılan Havalandırma Yeterliliği

	Frekans	%
Çok Yeterli	14	46,7
Yeterli	12	40,0
Orta Düzeyde Yeterli	3	10,0
Az Yeterli	1	3,3
Genel Toplam	30	100,0

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi neticesinde; Tablo 11’deki frekanslarda da görüldüğü üzere “Koridorlarda yapılan havalandırma yeterliliği “sorusuna verilen cevabın %46,72’sini “Çok Yeterli”, %40’ını “Yeterli”, %10’luk kısmını “Orta Düzeyde Yeterli” ve % 3,3’lük kısmını ise “Az Yeterli” cevapları olmuştur.

Görüşmelerde bulunulan İÖ-30 kodlu katılımcı “Okulumuzda çocuklarımızın ve bizlerin havadan gelen enfeksiyonları önlemek amacıyla her zaman havalandırma yapmaktayız” diye cevaplamıştır. Diğer İÖ-28 kodlu katılımcı ise “Sıcak, soğuk demeden temiz hava almak için mutlaka havalandırma yapmaktayız” diye belirtmiştir. Diğer İÖ-55, İÖ-40 ve İÖ-60 kodlu katılımcılar ise; “Evet her zaman havalandırma yapmaktayız” diye cevap vermişlerdir.

Tablo 12

Okullarda Kütüphane Bulunma Yüzdesi

	Frekans	%
Evet	20	66,7
Hayır	10	33,3
Genel Toplam	30	100,0

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi neticesinde; Tablo 12'deki frekanslarda da görüldüğü gibi "Okullarda kütüphane bulunması" sorusuna %66,7'si evet, %33,3'lük kısmı ise hayır cevabını vermiştir.

Bu doğrultuda İÖ-30 kodlu katılımcı; "*Kütüphanenin her okulda bulunması gerekir, çocuklarımızın kitap okuyup ve araştırma yapması için çok önemli bir yer taşımaktadır*" diye cevap vermiştir. İÖ-28 kodlu katılımcı ise; "*Kütüphanemizin olmadığı için çocuklar ödevlerini yapamamakta ve kitap okumada sıkıntı çekmektedir*" diye cevap vermiştir. İÖ-55, İÖ-60 ve İÖ-40 kodlu katılımcılarımız ise "*Kütüphanemiz bulunmaktadır, gezebilirsiniz*" cevabını vermişlerdir.

Çalışma yapılan kurumlardaki gözlemler neticesinde genel itibariyle kütüphane olmakla birlikte merkezde bulunan okulların kırsalda bulunan okullara nazaran kütüphaneye sahip olma açısından daha şanslı oldukları düşünülmektedir.

Tablo 13

Kütüphanede Kullanılan Araç-Gereçlerin Dezenfekte Sıklığı

	Frekans	%
Günde Bir Defadan Fazla	4	13,3
2-3 Günde Bir	8	26,7
4-5 Günde Bir	5	16,7
Bir Haftadan Daha Fazla	3	10,0
Fikrim Yok	2	6,7
Genel Toplam	22	73,3
Kayıp Veri	8	26,7
Genel Toplam	30	100,0

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi neticesinde; Tablo 13'deki frekanslarda da görüldüğü gibi "Kütüphanede kullanılan

araç-gereçlerin dezenfekte sıklığı” sorusuna, % 13,3'lük kısım “Günde Bir Defadan Fazla”, %26,7'lik kısım “2-3 Günde Bir”, %16,7'lik kısım “4-5 Günde Bir”, %10'luk kısım “Bir Haftadan Daha Fazla” , %6,7'lik kısım ise “Fikrim Yok” cevabını vermiştir.

Katılımcılarımızla yaptığımız görüşmelerde İÖ-60 kodlu katılımcı “Kütüphanede bulunan araçları her gün dezenfekte etmekteyiz” cevabını vermiştir, İÖ-28 kodlu katılımcı ise “*Yeterli personel olmadığı için bazı günleri temizlik günü ilan edip, etkinlik kapsamında yapıyoruz*” diye yanıtlamıştır. Diğer İÖ-30, İÖ-40 ve İÖ-55 kodlu katılımcılar ise “*2-3 günde bir kütüphanede ki araç/gereçleri dezenfekte etmekteyiz*” diye yanıtlamışlardır. Çalışmamıza yönelik olarak yapılan gözlemler neticesinde, İÖ-60 kodlu katılımcının bulunduğu okulun İÖ-28 kodlu katılımcının bulunduğu okula nazaran daha da dezenfekte edilmiş olduğu görülmüştür.

Tablo 14

Okullarda Bulunan Laboratuvar Yüzdesi

	Frekans	%
Evet	20	66,7
Hayır	10	33,3
Genel	30	100,0
Toplam		

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi neticesinde; Tablo 14'deki frekanslarda da görüldüğü gibi “Okullarda bulunan laboratuvar yüzdesi” sorusuna %66,7'lik kısım evet, %33,3'lük kısım ise hayır yanıtını vermiştir. Görüşme yaptığımız İÖ-28 kodlu katılımcı “Okulumuzda laboratuvar bulunmamaktadır, bu nedenle bazı derslerde yeteri kadar verimli olmamaktadır” diye yanıtlarken, İÖ-30 kodlu katılımcı ise “Laboratuvarımız bulunmakta ve laboratuvarın kullanıldığı derslerde öğrenciler ayrı bir zevk ve verim almaktadır” diye yanıtlamıştır.

Diğer İÖ-50, İÖ-40 ve İÖ-60 kodlu katılımcılar ise “Laboratuvarlarımızdan her zaman yararlanmaktayız” diye yanıtını vermişlerdir. Yapılan gözlemlerde genel itibariyle laboratuvar olduğu tespit edilmiştir. Laboratuvarın olmadığı kurumların ilçe merkezine yakın olmayan kurumlar olduğu saptanmıştır. Yapılan gözlemlerde genel itibariyle laboratuvar olduğu tespit edilmiştir. Laboratuvarın olmadığı kurumların ilçe

merkezine yakın olmayan kurumlar olduğu saptanmıştır.

Tablo 15

Laboratuvarların Temizlik Yeterliliği

	Frekans	%
Çok Yeterli	3	10,0
Yeterli	12	40,0
Orta Düzeyde Yeterli	2	6,7
Az Yeterli	3	10,
Genel Toplam	20	67,3
Kayıp Veri	10	33,3
Genel Toplam	30	100,0

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi neticesinde; Tablo 15'deki frekanslarda da görüldüğü üzere "Laboratuvarların temizlik yeterliliği" sorusuna verilen cevaplar , "Çok Yeterli" %14,3'lük kısım, "Yeterli" %57,1'lik kısım, "Orta Düzeyde Yeterli" %9,5'lik kısım, "Az Yeterli" % 19'luk kısım oluşturmuştur.

Yapılan görüşmelerde İÖ-60 kodlu katılımcı, "Okulda en yaygın olarak kullandığımız alanlardan birisi de laboratuvarlardır, o yüzden her zaman öğrencilerin verimliliği arttırmak için sürekli olarak temizlemek durumundayız" yanıtını vermiştir. Bir diğer İÖ-40 kodlu katılımcı ise; "Laboratuvarlarımız düzenli olarak 2-3 günde bir temizlenmektedir" yanıtını vermiştir. İÖ-28,İÖ-30 ve İÖ-55 kodlu katılımcılarımız ise "Evet laboratuvarların temizliği aksatılmadan yapılmaktadır" yanıtını vermişlerdir.

Tablo 16

Laboratuvarlarda Bulunan Araç-Gereçlerin Dezenfekte Edilme Sıklığı

	Frekans	%
Günde Bir Defadan Fazla	4	13,3
2-3 Günde Bir	3	10,0
4-5 Günde Bir	2	6,7
Bir Haftadan Daha Fazla	8	27,3
Fikrim Yok	3	10,0
Genel Toplam	20	67,3
Kayıp Veri	10	33,3
Genel Toplam	30	100,0

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı

yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi neticesinde; Tablo 16'daki frekanslarda da görüldüğü üzere "Laboratuvarlarda bulunan araç-gereçlerin dezenfekte edilme sıklığı" sorusuna % 18,2'lik kısım "Günde Bir Defadan Fazla", % 13,6'lık kısım "2-3 Günde Bir", % 9,1'lik kısım "4-5 Günde Bir", % 36,4'lük kısım "Bir Haftadan Daha Fazla", % 22,7'lik kısım ise "Fikrim Yok" yanıtını vermiştir.

Görüşmemizde İÖ-60 kodlu katılımcı "*Laboratuvarlardaki araç-gereçler sıklıkla dezenfekte edilmektedir*" diye yanıt verirken, İÖ-55 kodlu katılımcı ise "*Laboratuvarlarda herkesin sağlıklı ve temiz koşullarda ve ders içeriğinden iyi verim alınması için araç-gereçlerin dezenfekte edilmesi şart*" yanıtını vermiştir. İÖ-28, İÖ-30 ve İÖ-40 kodlu katılımcılar ise "*Evet 2-3 günde bir yapılmaktadır*" cevabını vermişlerdir.

Kurumlarda ki laboratuvarları gözlemlenildiğinde araç-gereçlerin dezenfekte edilmediği hatta bazılarının kullanılmadığı sadece belli başlı araç-gereçlerin kullanıldığı onun dışında çoğu araç-gerece dokunulmadığı gözlemlenmiştir.

Tablo 17

Okullarda Spor Salonu Bulunma Yüzdesi

	Frekans	%
Evet	13	43,3
Hayır	17	56,7
Genel Toplam	30	100,0

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi neticesinde; Tablo 17'deki frekanslarda da görüldüğü üzere "*Okullarda spor salonu bulunma yüzdesi*" sorusuna % 43,3'lük kısım evet, % 56,7'lik kısım ise hayır cevabını vermiştir. Yapmış olduğumuz görüşmelerde İÖ-60 kodlu katılımcı "*Spor salonlarımız beden eğitimi derslerinde aktif olarak kullanılmakla birlikte, spor kulübü içinde çalışan çocuklarımız için okulumuzun önemli bir alanıdır*" yanıtını verirken, İÖ-55 kodlu katılımcımız ise; "*Okulumuzda spor salonu bulunmaktadır*" yanıtını vermiştir. İÖ-28, İÖ-40 ve İÖ-30 ise; "*Okulumuzda spor salonu bulunmamaktadır*" yanıtını vermişlerdir.

Tablo 18

Spor Salonunun Temizliğinin Yeterliliği

	Frekans	%
Yeterli	6	20,0
Orta Düzeyde Yeterli	3	10,0
Az Yeterli	3	10,0
Genel Toplam	12	40,0
Kayıp Veri	18	60,0
Genel Toplam	30	100,0

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi neticesinde; Tablo 18'deki frekanslarda da görüldüğü üzere "Spor salonunun temizliğinin yeterliliği" sorusuna % 50'lik kısım "Yeterli", % 25'lik kısım "Orta Düzeyde Yeterli", % 25'lik kısım ise "Az Yeterli" cevabını vermiştir. Yapılan görüşmelerde İÖ-55 kodlu katılımcımız; "Okulumuzda spor salonunun temizliği 2-3 günde bir yapılmaktadır" diye cevap verirken, İÖ-60 kodlu katılımcımız ise; "Spor salonumuzu çocuklarımızın sağlıklı bir şekilde faaliyet göstermesi için her gün temizlemekteyiz" yanıtını vermiştir. İÖ-40, İÖ-30 ve İÖ-28 kodlu katılımcılar ise "Spor salonumuz orta düzey temizlenmektedir" yanıtlarını vermişlerdir.

Tablo 19

Spor Salonunda Kullanılan Araç-Gereçlerin Dezenfekte Edilme Sıklıkları

	Frekans	%
Günde Bir Defadan Fazla	1	3,3
4-5 Günde Bir	3	10,0
Bir Haftadan Daha Fazla	6	20,0
Fikrim Yok	4	13,3
Genel Toplam	14	46,7
Kayıp Veri	16	53,3
Genel Toplam	30	100,0

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi neticesinde; Tablo 19'daki frekanslarda da görüldüğü, "Spor salonunda kullanılan araç-gereçlerin dezenfekte edilme sıklıkları" sorusuna % 7,1'lik kısım "Günde Bir Defadan Fazla", % 21,4'lük kısım "4-5 Günde Bir", % 42,9'lük "Bir Haftadan Fazla", % 28,6'lık kısım ise "Fikrim Yok" cevabını vermiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşmemizde İÖ-55 kodlu katılımcımız “*Spor salonundaki araç-gereçleri günde bir defadan fazla dezenfekte etmekteyiz çünkü okuldaki çoğu kişi araç-gereçlerden yararlanmaktadır bu açıdan her zaman dikkatli olmalıyız*” diye cevap vermiştir. İÖ-60 kodlu katılımcımız ise “*Her gün spor salonumuzda ki araç ve gereçlerin dezenfektisini yapmaktayız*” cevabını vermiştir. İÖ-40, İÖ-30 ve İÖ-28 kodlu katılımcılar ise “*Bir haftadan daha fazla sürede dezenfekte etmekteyiz*” cevabını vermişlerdir. Yapılan gözlemlerde İÖ-55 kodlu katılımcının bulunduğu okulda salondaki araç-gereçlerin dezenfekte edilmesine özen gösterildiği, İÖ-60 kodlu katılımcımızın olduğu okulda ise yeterli dezenfektinin yapılmadığı gözlemlenmiştir. Diğer katılımcıların okullarında ise orta düzey dezenfekte yapıldığı tespit edilmiştir.

Tablo 20

Okullarda İlk Yardım Dolabı Bulunma Sıklığı

	Frekans	%
Evet	28	93,3
Kayıp Veri	2	6,7
Genel Toplam	30	100,0

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi neticesinde; Tablo 20’deki frekanslarda da görüldüğü gibi “Okullarda ilk yardım dolabı bulunma sıklığı” sorusuna % 93,3’lük kısım evet, % 6,7’lik kısım ise hayır yanıtını işaretlemişlerdir. Yapmış olduğumuz görüşmede İÖ-55 kodlu katılımcımız “*Evet ilk yardım dolabı acil durumlar için mutlaka her zaman bulunmalı*” derken, İÖ-60 kodlu katılımcı ise “*Okulumuzda gerekli sağlık müdahalelerin yapılması için okulumuzda ilk hep mevcuttur*” cevabını vermiştir.

İÖ-40,İÖ-30 ve İÖ-28 kodlu katılımcılar ise “*Kurumumuzda her zaman ilk yardım dolabı bulunmaktadır*” cevabını vermişlerdir. Gözlem yapılan okullarda, ilk yardım dolabının mevcut olduğu gözlemlenmiş fakat bu dolapların önemsiz, köşelere atılmış bir vaziyette değil de en ön safta tutulması ve gereken önemin verilmediği gözlemlenmiştir.

Tablo 21

İlk Yardım Dolaplarının Temizlenme Sıklığı

	Frekans	%
Günde İki Kez	1	3,3
Günde Bir Kez	4	13,3
2-3 Günde Bir	5	16,7
4 Gün Ya Da Daha Fazla	16	53,3
Hiç	4	13,3
Genel Toplam	30	100,0

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi neticesinde; Tablo 21'deki frekanslarda da görüldüğü gibi "İlk yardım dolaplarının temizlenme sıklığı" sorusuna % 3,3'lük kısım "Günde İki Kez", % 13,3'lük kısım "Günde Bir İki Kez", % 16,7'lik kısım "2-3 Günde Bir", % 53,3'lük kısım "4 Gün Ya Da Daha Fazla", % 13,3'lük kısım ise "Hiç" cevabını vermiştir. Tablodan da anlaşılacağı üzere çoğunluk "4 Gün Ya Da Daha Fazla" cevabını vermişlerdir.

Yapılan görüşmelerde İÖ-60 kodlu katılımcı "*İlk yardım dolabını her gün sıklıkla temizlemekteyiz*" derken, İÖ-55 kodlu katılımcı ise "*2-3 günde bir ilk yardım dolabımızı temizleriz*" cevabını vermiştir. İÖ-40, İÖ-30 ve İÖ-28 kodlu katılımcılar ise "*4 günde daha fazla sürede temizlemekteyiz*" cevabını vermişlerdir. Gözlem doğrultusunda ilk yardım dolaplarının çok iyi şekilde temizlenmediği ve konuya gereken önemin verilmediği tespit edilmiştir. Şöyle ki yukarıda ifade edilen katılımcıların bulunduğu okulların ilk yardım dolaplarının temizliğine gereken özeni göstermediği neredeyse hepsinin aynı seviyede olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 22

Öğrenci Tuvaletlerinin Sayısal Olarak Yeterliliği

	Frekans	%
Evet	24	80,0
Kısmen	5	16,7
Hayır	1	3,3
Genel Toplam	30	100,0

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi neticesinde; Tablo 22'deki frekanslarda da görüldüğü gibi "Öğrenci tuvaletlerinin

sayısal olarak yeterliliği” sorusuna % 80’lik kısım evet, % 16,7’lik kısım kısmen ve % 3,3’lük kısım ise hayır cevabını vermiştir. Frekans sonuçlarında da görüldüğü gibi öğrenci tuvaletlerinin sayısal olarak yeterli olduğu işaretlenmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşmelerimizde İÖ-28 kodlu katılımcı “*Öğrenci sayımız az ve öğrenci tuvaletlerimizde sayısal olarak herkese yetecek düzeydedir*” diye yanıtlarken, İÖ-55 kodlu katılımcı “*Kurumumuzda öğrenci sayımız fazladır ve kurumumuz çevredeki birçok kuruma göre daha geniş ve büyüktür. Öğrenci tuvaletleri bu durumu göz önünde bulundurarak sayısal olarak yeterli düzeyde yapılmıştır*” İÖ-30,İÖ-40 ve İÖ-60 kodlu katılımcılar ise “*Öğrenci tuvalet sayılarımız yeterlidir*” diye cevap vermişlerdir. İÖ-28 kodlu katılımcının bulunduğu okulun tuvalet sayılarının diğer katılımcıların bulunduğu okullar ile karşılaştırıldığında yeterli sayıda olduğu bunun yanı sıra İÖ-55 kodlu katılımcının bulunduğu okulda ise tuvalet sayısının fazla olduğu ve öğrencilerin rahatlıkla ihtiyaçlarını karşılayabildiği gözlemlenmiştir. Ancak diğer okullarda yapılan gözlemlerde ise öğrenci tuvalet sayısının yetersiz olduğu, çocukların teneffüslerde ihtiyaçlarını karşılamak için sırada bekledikleri ortaya çıkmıştır.

Tablo 23

Öğrenci Tuvaletlerinde Lavaboların Temizlik Yeterliliği

	Frekans	%
Çok Yeterli	3	10,0
Yeterli	18	60,0
Orta Düzeyde Yeterli	8	26,7
Az Yeterli	1	3,3
Genel Toplam	30	100,0

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi neticesinde; Tablo 23’deki frekanslarda da görüldüğü üzere “Öğrenci tuvaletlerinde lavabolarının temizlik yeterliliği” sorusuna % 10’luk kısım “Çok Yeterli”, % 60’lık kısım ise “Yeterli”, % 26,7’lik kısım ise “Orta Düzeyde Yeterli”, % 3,3’lük kısım ise “Az Yeterli” cevabını vermişlerdir. Tablodan da anlaşıldığı gibi soruya yeterli düzeyde olduğu cevabı verilmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşmelerde İÖ-55 kodlu katılımcımız “*Öğrenci tuvaletleri en çok kullanılan alanlardan birisidir o yüzden temizliğini aksatmadan yapmaktayız*” cevabını vermiştir. İÖ-28 kodlu katılımcı ise “*Okulumuzda personel*

olmadığından bu konuda yeterli olduğumuzu düşünmemekteyiz” cevabını vermişlerdir. İÖ-55 kodlu katılımcının bulunduğu okulda tuvalet temizliğinin olduğu ancak İÖ-28 kodlu katılımcının bulunduğu okulda ise yeterli temizlik seviyesinin yakalanamadığı tespit edilmiştir. Diğer İÖ-40, İÖ-60 ve İÖ-30 kodlu katılımcılarımız ise *“2-3 günde bir öğrenci tuvaletlerinin lavabo temizliğini yapmaktayız”* yanıtını vermişlerdir. Öğrenci tuvaletlerinin lavabo temizliklerini incelediğimizde ise ne yazık ki personel olsun veya olmasın yeterli olmadığını gözlemlenmiştir.

Tablo 24

Öğrenci Tuvaletlerinde Suların Akma Sıklığı

	Frekans	%
Her Gün	27	90,0
Bazı Günler	2	6,7
Genel Toplam	29	96,7
Kayıp Veri	1	3,3
Genel Toplam	30	100,0

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi neticesinde; Tablo 24’deki frekanslarda da görüldüğü gibi “Öğrenci tuvaletlerinde suların akma sıklığı” sorusuna % 93,1’lik kısım “Her Gün” ,% 6,9’luk kısmı ise “Bazı Günler “ cevabını vermişlerdir. Bu tabloya bakılarak öğrenci tuvaletlerinde suların akma sıkıntısı olmadığı düşünülmüştür.

Yarı yapılandırılmış görüşmelerde İÖ-60, İÖ-55, İÖ-40 ve İÖ-30; *“Öğrenci tuvaletlerimizde sürekli sular akmaktadır”* yanıtını vermişlerdir. İÖ-28 katılımcımız ise *“Bazen su kesintilerine maruz kalmaktayız”* cevabını vermişlerdir. Gözlemler sonucunda genelde ilçe merkezine yakın kurumlarda su sıkıntısı pek yaşanılmadığı fakat ilçeye uzak okullarda suların bazen akmadığı gözlemlenmiştir.

Tablo 25

Öğrenci Tuvaletlerinde Temizlik Malzemelerinin Yeterliliği

	Frekans	%
Çok Yeterli	9	30,0
Yeterli	9	30,0
Orta Düzeyde Yeterli	11	36,7
Az Yeterli	1	3,3
Genel Toplam	30	100,0

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi neticesinde; Tablo 25'deki frekanslarda görüldüğü üzere “Öğrenci tuvaletlerinde temizlik malzemelerinin yeterliliği” sorusuna % 30'luk kısım “Çok Yeterli” , yine % 30'luk kısım “Yeterli” ,% 36,7'lik kısım “Orta Düzeyde Yeterli”, % 3,3'lük kısmı ise “Az Yeterli “cevabını vermişlerdir.

Yarı yapılandırılmış görüşmelerimizde İÖ-60 kodlu katılımcımız “*Öğrenci tuvaletlerinde temizlik malzemelerimiz yeterlidir fakat çocuklar bilinçli kullanmadıkları zaman bazen malzemeler erken tükenmektedir*” cevabını vermiştir, İÖ-28 kodlu katılımcımız ise “*Öğrenci tuvaletlerinde temizlik malzemelerimiz yetersiz durumdadır bazen hayırsever vatandaşlar sayesinde yeterli duruma gelmektedir*” diye yanıtlamıştır.

İÖ-55,İÖ-40 ve İÖ-30 kodlu katılımcılarımız ise “*Öğrenci tuvaletlerinde temizlik malzemeleri her zaman yeterli durumdadır*” diye yanıtlamışlardır. Yapılan gözlemler neticesinde özellikle merkezde veya merkeze yakın okullarda malzeme teminin sağlanabildiği ancak merkezden uzak yerlerde bulunan okullarda bu durumun sağlanamadığı gözlemlenmiştir.

Tablo 26

Su Kesintilerine Karşı Alınan Önlemlerin Yüzdesi

	Frekans	%
Evet	20	66,7
Kısmen	5	16,7
Hayır	5	16,7
Genel Toplam	30	100,0

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi neticesinde; Tablo 26'daki frekanslarda da görüldüğü gibi “Su kesintilerine karşı alınan önlemlerin yüzdesi” sorusuna % 66,7'lik kısım “Evet”, % 16,7'lik kısım “Kısmen “, yine % 16,7'lik kısım ise “Hayır” cevabını vermişlerdir.

Yarı yapılandırılmış görüşmelerimizde İÖ-60 kodlu katılımcımız “*Aşağıda zemin katta su depomuz bulunmaktadır bakabilirsiniz*” cevabını vermiş, İÖ-55 kodlu katılımcı ise “*Bahçemizde su kesintileri düşündüğümüz için çeşme yaptırdık*” cevabını vermiştir. İÖ-40, İÖ-30 ve İÖ-28 kodlu katılımcılar ise “*Önlem amacı su*

deposu bulunmaktadır” cevabını vermişlerdir. Gezilen kurumlarda su deposunun olduğu görülmüş fakat yine ilçe merkezine uzak yerlerde ki kurumlarda su deposuna rastlanmamıştır. İÖ-60 kodlu katılımcının bulunduğu okulun diğer okullara göre su kesintisine karşı alınan önlemler bakımından daha temkinli olduğu ve bu konuya ilişkin uygulamaları sağladığı gözlemlenmiştir.

Tablo 27

Öğrencilerin İçme Suyunu Karşıladiğı Kaynakların Yüzdesi

	Frekans	%
Tuvaletlerdeki Çeşmelerden	10	33,3
Tuvaletlerin Dışındaki Çeşmelerden	12	40,0
Kantinden Satın Alınarak	6	20,0
Evden Getirerek	2	6,7
Genel Toplam	30	100,0

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi neticesinde; Tablo 27’deki frekanslarda da görüldüğü gibi “Öğrencilerin içme suyunu karşıladığı kaynakların yüzdesi” sorusuna % 33,3’lük kısmı “Tuvaletlerdeki Çeşmelerden” ,% 40’lık kısmı “Tuvaletlerin Dışındaki Çeşmelerden “, % 20’lik kısmı “Kantinden Satın Alarak”, % 6,7’lik kısmı ise “Evden Getirerek” diye cevaplamışlardır. Frekans sonuçlarına bakıldığında “Tuvaletlerin Dışındaki Çeşmelerden ” olduğu düşünülmektedir. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde İÖ-60 kodlu katılımcı “*Öğrencilerimiz genelde tuvaletlerin dışındaki çeşmelerden yararlanmaktadırlar*” diye yanıtlarken, İÖ-55 kodlu katılımcı ise “*Genelde kantinden satın alarak ya da evden getirerek* “ diye cevap vermiştir.

İÖ- 40, İÖ-30 ve İÖ-28 kodlu katılımcılar ise “*Genelde evden getirmektedirler*” yanıtını vermişlerdir. Gözlemimiz doğrultusunda öğrencilerin genelde paralarını kantinde abur-cubur için kullandıkları su ihtiyacını tuvaletlerdeki çeşmelerden karşıladıkları belirlenmiştir. Öğrencilerden çok az kısmının yanında su getirdikleri belirlenmiştir.

Tablo 28

Okullarda Bulunan Kantin Yüzdesi

	Frekans	%
Evet	25	83,3
Hayır	5	16,7
Genel Toplam	30	100,0

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi neticesinde; Tablo 28'deki frekanslarda da görüldüğü üzere "Okullarda bulunan kantin yüzdesi" sorusuna % 83,3'lük kısım evet, % 16,7'lik kısım ise hayır cevabını vermiştir.

Yapmış olduğumuz görüşmelerde İÖ-60 kodlu katılımcı "Okulumuzda öğretmenler için kantinimiz ayrı, öğrenciler için kantinimiz ayrı olarak bulunmaktadır" cevabını verirken, İÖ-55, İÖ-40 "Okulumuzda kantin bulunmaktadır" diye yanıt vermişlerdir. İÖ-30 ve İÖ -28 ise "Okulumuzda kantin bulunmamaktadır" cevabını vermişlerdir. Araştırma yapılan okullarda genel itibariyle kantin bulunduğu fakat ilçe merkezine uzak okullarda kantin olmadığı gözlemlenmiştir.

Tablo 29

Kantinlerin Temizliğinin Yeterliliğinin Yüzdesi

	Frekans	%
Çok Yeterli	7	23,3
Yeterli	13	43,3
Orta Düzeyde Yeterli	3	10,0
Hiç Yeterli Değil	2	6,7
Genel Toplam	25	83,3
Kayıp Veri	5	16,7
Genel Toplam	30	100,0

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi neticesinde; Tablo 29'daki frekanslarda da görüldüğü üzere "Kantinlerin temizliğinin yeterliliğinin yüzdesi " sorusuna % 25,9'luk kısım "Çok Yeterli", % 43,3'lük kısım "Yeterli" ,% 11'1'lik kısım "Orta Düzeyde Yeterli" , % 7,4'lük kısım "Hiç Yeterli Değil" cevabını vermişlerdir.

Yarı yapılandırılmış görüşmelerimizde İÖ-55 kodlu katılımcı "Kurumumuzda

ki kantinin temizliği her gün düzenli olarak yapılmaktadır” diye yanıt verirken, İÖ-60 kodlu katılımcımız ise “Temizlik personelimiz ve kantin işletmecilerimiz her gün kantin temizliğini düzenli olarak yapmaktadırlar” cevabını vermiştir. İÖ-40 kodlu katılımcımız ise “Kantinimiz kantin işletmecileri tarafından düzenlenmekte ve her gün temizlenmektedir” cevabını vermiştir. Araştırma yapılan kurumlarda kantin temizliklerinin yeterli olmadığı, mutfak kısmında ki eşyaların tozlu ve yağlı olduğu, çöp kutusunun gıdalara yakın olduğu ve ürünlerin paketlerinin üzerinde de toz birikintilerinin olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 30

Kantinde Son Kullanım Tarihi Geçmiş Yiyecek / İçeceklerin Denetlenme Yüzdeleri

	Frekans	%
Her Zaman	13	43,3
Sık Sık	6	20,0
Bazen	5	16,7
Nadiren	1	3,3
Hiç	1	3,3
Genel Toplam	26	86,7
Kayıp Veri	4	13,3
Genel Toplam	30	100,0

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi neticesinde; Tablo 30’da ki frekanslarda da görüldüğü gibi kantinde son kullanım tarihi geçmiş yiyecek / içeceklerin denetlenme yüzdelerine bakılınca % 50’lik kısım “Her Zaman”, % 23,1’lik kısım “Sık Sık”, % 19,2’lik kısım “Bazen”, % 3,8’lik kısım “Hiç” ve % 3,8’lik kısımda “Hiç” cevaplarını kodlamışlardır.

Tablodan da anlaşılacağı üzere çoğunluk % 50 cevabını vermiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmelerimizde İÖ-60 kodlu katılımcımız “ *Kantindeki yiyecek ve içeceklerin her zaman denetlenmesi yapmaktayız*” cevabını verirken, İÖ-55 kodlu katılımcımız ve İÖ- 40 kodlu katılımcımız ise “Çocuklarımızın sağlığı için her zaman yiyecek ve içecek denetlenmesi yapmaktayız “ cevabını vermişlerdir. Araştırma yapılan kurumlarda kantinlerin yiyecek ve içeceklerinin son kullanma tarihine bakılmış ve son kullanma tarihi geçen yiyecek ve içeceklere rastlanılmamıştır.

Tablo 31

Temizlik Malzemelerinin Okulların Hijyenini Karşılama Yeterliliği

	Frekans	%
Çok Yeterli	1	3,3
Yeterli	17	56,7
Orta Düzeyde Yeterli	7	23,3
Az Yeterli	5	16,7
Genel Toplam	30	100,0

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi neticesinde; Tablo-31'deki frekanslarda da görüldüğü gibi temizlik malzemelerinin okulların hijyenini karşılama yeterliliğine bakılınca % 3,3 'lük kısmın "Çok Yeterli" ,% 56,7'lik kısmın "Yeterli", % 23,3'lük kısmın "Orta Düzeyde Yeterli", % 16,7'lik kısmı ise "Az Yeterli" cevapları oluşturmaktadır. Tablodan da anlaşılacağı üzere çoğunluk "Yeterli" cevabını vermiştir.

Yapılan görüşmelerde İÖ-60 kodlu katılımcı "Okulumuzda temizlik malzemeleri bitmeden hemen yeni temizlik malzemeleri almaktayız " yanıtını verirken, İÖ-55 kodlu ve İÖ -40 kodlu katılımcılarımız da "Okulumuzda temizlik malzemeleri okulumuzun ihtiyacını karşılayacak düzeydedir " cevabını vermişlerdir. Öİ-30 ve İÖ-28 kodlu katılımcılarımız ise "Ne yazık ki okulumuzun temizlik malzemeleri, okulumuzun ihtiyacını karşılamak için yeterli düzeyde değildir" cevabını vermişlerdir.

Tablo 32

Okullarda Haşerelere Karşı Önlem Alınma Sıklığı

	Frekans	%
Her Zaman	8	26,7
Sık Sık	6	20,0
Bazen	7	23,3
Nadiren	6	20,0
Hiç	3	10,0
Genel Toplam	30	100,0

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi

neticesinde; Tablo 32'deki frekanslara bakıldığında okullarda haşerelere karşı önlem alınma sıklığına % 26,7'lik kısım "Her Zaman", % 20'lik kısım "Sık Sık", % 23,3'lük "Bazen", % 20'lik kısmı da "Hiç" olarak kodlama yapmışlardır. Tabloda ki yüzdeler kısımlara bakıldığında cevapların hemen hemen birbirine yakın olduğu görülmüştür.

Yarı yapılandırılmış görüşmelerimizde İÖ-60 ,İÖ-55 ve İÖ-40 kodlu katılımcılarımız "Okulumuzda haşerelere karşı önlemler almaktayız" cevabını verirken, İÖ-30 kodlu katılımcı ise "Haşerelere karşı henüz herhangi bir önlem alınmamıştır" cevabını vermiştir.İÖ-28 kodlu katılımcımız ise "Geçen çekmeceyi açtığımda ölü bir fareye rastladım, personel olmadığı için ve yaz aylarında biz burada olmadığımız için herhangi bir önlem alınmamıştır" cevabını vermiştir. Çalışmanın sürdürüldüğü okullarda sinekler, böcekler ve farelerin olduğu görülmüştür. İlçe merkezine uzak kurumlarda fare ve böcek, ilçe merkezine yakın okullarda ise zemin kat ve depolarda haşerelerin olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 33

Okulda Geri Dönüşüm Kutuları Bulunma Yüzdesi

	Frekans	%
Evet	23	76,7
Hayır	7	23,3
Genel Toplam	30	100,0

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlemde dahil olmak üzere analiz edilmesi neticesinde; Tablo 33'deki frekanslara bakıldığında okulda geri dönüşüm kutularının bulunmasına % 76,7'lik kısım evet, % 23,3'lük kısım ise hayır cevabını vermiştir.

Tabloya bakılınca çoğunluğun vermiş olduğu cevabın evet olduğu görülmektedir. Yarı yapılandırılmış görüşmelerimizde İÖ-60, İÖ-55, İÖ-40 kodlu katılımcılarımız "Okulumuzda geri dönüşüm kutuları fen bilgisi derslerinde öğretmenler yardımıyla etkinlik yapılarak oluşturulmaktadır" cevabını vermişlerdir. İÖ-30 ve İÖ-28 kodlu katılımcılar ise "Okulumuzda geri dönüşüm kutuları bulunmamaktadır" cevabını vermişlerdir. Tabloda da cevabı verildiği gibi araştırmamızı yaptığımız tüm okullarda genel olarak geri dönüşüm kutularının olduğu görülmüştür. İÖ-60, İÖ-55, İÖ-40 kodlu katılımcıların okullarında bu durum sosyal sorumluluk olgusuna dönüştürülerek diğer okullardan farklı olarak

bilinçlendirme durumu oluşturulduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 34

Okullarda Temizlik ve Hijyen Hakkında Öğrencilere, Öğretmenlere ve Velilere Konferans Düzenlenip Bilgilendirme Yapılma Sıklığı

	Frekans	%
Her Zaman	4	13,3
Sık Sık	6	20,0
Bazen	13	43,3
Nadiren	6	20,0
Hiç	1	3,3
Genel Toplam	30	100,0

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi neticesinde; Tablo 34'deki frekanslara bakıldığında okullarda temizlik ve hijyen hakkında öğrencilere, öğretmenlere ve velilere konferans düzenlenip bilgilendirme yapılma sıklığı sorusuna % 13,3'lük kısım "Her Zaman", % 20'lik kısım "Sık Sık", % 43,3'lük kısım "Bazen", % 20'lik kısım "Nadiren" ve % 3,3'lük kısım ise "Hiç" yanıtını vermiştir. Tablodan da anlaşılacağı üzere çoğunluk "Bazen" şıkkına kodlama yapmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşmelerimizde İÖ-60 ve İÖ-55 kodlu katılımcılarımız "Okulumuzda temizlik ve hijyen hakkında öğrencilere, öğretmenlere ve velilere konferanslar bazı dönemlerde verilmektedir" diye yanıtlarken, İÖ-40, İÖ-30 ve İÖ-28 kodlu katılımcılarımız "Konferanslarımızı genellikle dönem başında veya sonunda yapmaktayız, okulumuzun temizlik ve düzeni içinde bazen bilgi vermekteyiz" diye yanıtlamışlardır. Araştırmamızı yaptığımız okullarda temizlik ve hijyen hakkında konferans verilmediği, öğrenci, öğretmenler ve velilerin bu alanda bilgilendirilmediği gözlemlenmiştir.

Bu kısımda okullardaki genel hijyen durumuna ilişkin yorumlara yer verilmiştir;

Bir idarecinin bulunduğu O-1 okulunda, gözlemlenilen ve idareci tarafından aktarılan bilgiler doğrultusunda okulun; bahçe temizliğinin orta yeterlilikte olup, okulun koridorlarında çöp kovaları bulunmaktaydı. Tuvaletleri temiz olmamakla birlikte malzemelerde eksiklik bulunmaktadır. İki idarecinin bulunduğu O-2 okulu incelendiği zaman, bahçe temizliği orta düzeyde olup kısmen bazı noktalarda çöpler

bulunmaktadır. Koridorlarda çöp kovası bulunmakta ama okulda kantin ve spor salonu bulunmamaktadır. Tuvaletleri temiz olmamakla birlikte malzemelerde eksiklik bulunmaktadır.

Bir idarecinin bulunduğu O-3 okulunda, bahçe ve sınıfların temizliğinin gayet iyi olduğu gözlemlenmiştir. Koridorlarında ve sınıflarında çöp kovaları bulunmaktaydı. Kütüphanesi, laboratuvarı, kantini ve spor salonu ise bulunmamaktaydı. Su ihtiyaçları çeşmelerden temin edilmektedir. Tuvaletleri temiz olmamakla birlikte malzemelerde eksiklik bulunmaktadır. Bir idarecinin bulunduğu O-4 okulunda, çöp atıkları ve kısmen çöp yığınları var iken, okul koridorları orta düzeyde temiz ve çöp kovaları bulunmaktaydı. Koridorların havalandırmasının orta düzeyde yapıldığı tespit edilmiştir. Tuvaletleri temiz olmamakla birlikte malzemelerde eksiklik bulunmaktadır.

Bir idarecinin bulunduğu O-5 okulunda, bahçe temizliği iyi, okul koridorlarında çöp kovası bulunmakta ve orta düzeyde temizlik sağlandığı görülmüştür. Öğretmenler odası orta düzeyde temiz ve okul tuvalet sayıları yetersiz ve hijyenik değildir. Tuvaletlerde malzeme eksikliği bulunmaktadır. Okulda kantin, spor salonu, kütüphane ve laboratuvar bulunmamaktadır. Çeşme suyu kullanılmaktadır. Dört idareciden oluşan O-6 okulunda, bahçe temizliği gayet iyi düzeydedir. Okul koridorları temiz ve havalandırması iyi düzeydedir. Kütüphanesi yeterince hijyenik değil ve havalandırılmamış. Laboratuvarı temiz değildir. Kantin temizliği orta düzeydedir. Spor salonunun temizliği yetersiz olup öğrenci sayısına göre malzeme eksikliği bulunmaktadır. Tuvalet temizliği yetersiz olan okulun ciddi bir malzeme eksikliği bulunmaktadır. Okula ait geri dönüşüm kutuları bulunmaktadır.

Beş idarecinin bulunduğu O-7 okulunda bahçe temizdir. Okul koridorlarında çöp kovası bulunmaktadır. Kütüphanesinin rafları tozlu ve havalandırılmamıştı. Tuvalet sayıları az, temiz değil ve ayrıca malzeme eksiklikleri göze çarpmıştır. Okulun genel olarak hijyenik malzeme eksikleri bulunmaktadır. Geri dönüşüm kutularına sahiptir. Temizlik hakkında konferanslar veriliyormuş.

Üç idarecinin bulunduğu O-8 okulunda, bahçe temizliği gayet iyi ve düzenli biçimdedir. Okul koridorları temiz ve havalandırmaları iyiydi. Öğretmenler odası gayet temiz ve hijyeniktir. Kütüphanesi hijyenik değil ve tozudur. Spor salonu yok. Kantindeki ürünlerin son kullanma tarihleri geçmemiş fakat pek hijyenik

gözüküyordu. Geri dönüşüm kutuları bulunuyordu. Tuvalet sayıları eksiktir ve hijyen malzemelerinde eksikler bulunmaktadır.

İki idarecinin bulunduğu O-9 okulunda, bahçe temizliği iyi ve düzenlidir. Okul koridorları temiz sınıflar orta düzeyde temizdir. Koridorlarda çöp kovaları bulunmaktadır. Koridor havalandırmaları iyi düzeydeydi. Geri dönüşüm kutuları bulunan okulun. Dikkat çekici bir yanı ise bir idarecinin öğrencilerin içme suyunu tuvaletten karşıladığını belirtmiştir. Laboratuvar malzemeleri temiz ve düzenliydi. Su kesintileri için su depolarına sahiptir. Temizlik hakkında konferanslar verilmektedir. İki idarecinin bulunduğu O-10 okulunda, bahçe temizliği iyi ve düzenli bir şekildeydi. Koridorların temizliği orta seviyede iyi ve çöp kovaları vardır. Laboratuvar malzemeleri hijyenik değil ve okulun hijyenik malzeme eksikliği bulunmaktadır. Geri dönüşüm kutuları mevcuttur. Tuvalet sayısı az ve malzeme yetersizliği göze çarpmaktadır.

Üç idarecinin bulunduğu O-11 okulunda, bahçe temizliği orta düzeyde ve çöp atıkları bulunmaktadır. Okulun koridoru orta düzeyde hijyenik ve havalandırması yapılmıştır. Öğretmenler odası orta düzeyde temizdi. Okulun laboratuvarı orta düzeyde temizdi. Spor salonunun temizliği ise yetersiz seviyedeydi. Tuvalet sayısı az olan okulun malzeme eksikliği bulunmaktaydı. Bir idarecinin bulunduğu O-12 okulunda, bahçesi iyi düzeyde temizdir. Laboratuvar ve spor salonu olmayan okulun, koridorları orta düzeyde hijyenik ve çöp kovaları vardır. Sınıfların kapı kolları kirli ve sıra altları tozlidir. Havalandırmaları yapılmıştır. Tuvalet sayısı yetersiz olan okulun hijyenik malzeme eksikliği vardır.

Sınıflardaki Hijyen ile İlgili Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar

Tablo 35

Sınıfların Temizlenme Sıklığı

	Frekans	%
Günde Birden Fazla	24	80,0
2-3 Günde Bir	6	20,0
Genel Toplam	30	100,0

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi neticesinde; Tablo 35'deki frekanslara bakıldığında sınıfların temizlenme sıklığı

sorusuna % 80'lik kısım "Günde Birden Fazla", % 20'lik kısmı "2-3 Günde Bir" cevabını vermiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşmelerimizde İÖ-60, İÖ-55 ve İÖ-40 kodlu katılımcılarımız "Sınıflarımızın temizliği günde birden fazla temizlenmektedir" yanıtını verirken İÖ-30 ve İÖ-28 kodlu katılımcılar ise "Okulumuzda görevli kişiler olmadığından sınıf temizlikleri son ders saatinde topluca yapılmaktadır" cevabını vermişlerdir. Okullar arasında konjonktürel durum açısından farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir. Şöyle ki, yeterli personele ve araç-gerece sahip olan kurumların sınıf temizliği konusunda diğer kurumlara göre daha şanslı olduğu gözlemlenmiştir. Buradan hareketle, İÖ-60, İÖ-55 ve İÖ-40 kodlu katılımcıların okullarının sınıflarının İÖ-30 ve İÖ-28 kodlu katılımcıların okullarının sınıflarına nazaran daha temiz sınıflar olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 36

Sınıfların Temizliğinin Yeterliliği

	Frekans	%
Çok Yeterli	9	30,0
Yeterli	13	43,3
Orta Düzeyde Yeterli	8	26,7
Genel Toplam	30	100,0

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi neticesinde; Tablo 36'da ki frekanslara bakıldığında sınıfların temizliğinin yeterli sorusuna % 30'luk kısım "Çok Yeterli", % 43,3'lük kısım "Yeterli", % 26,7'lik kısım "Orta Düzeyde Yeterli" cevabını vermişlerdir.

Tablo durumuna bakılınca çoğunluğun "Yeterli " kodunu işaretlediğini görmekteyiz. Yarı yapılandırılmış görüşmelerimizde İÖ-60 ve İÖ-55 kodlu katılımcılar "Sınıflarımızın temizliği çok yeterli" derken, İÖ-40 kodlu katılımcı "Sınıflarımızın temizliği yeterli ", İÖ-30 ve İÖ-28 kodlu katılımcılar ise "Sınıflarımızın temizliği orta düzeydedir" cevabını vermişlerdir. Çalışmaların sürdürüldüğü okullarda sınıfların temizlik yeterliliği orta düzey olarak gözlemlenmiştir.

Tablo 37

Sınıfların Havalandırma Sıklığı

	Frekans	%
Her Teneffüsten Sonra	24	80,0
Günde 2 Kez	2	6,7
Günde Bir Kez	4	13,3
Genel Toplam	30	100,0

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi neticesinde; Tablo 37'deki frekanslara bakıldığında sınıfların havalandırma sıklığı sorusuna % 80'lik kısım "Her Teneffüsten Sonra", % 6,7'lik kısım "Günde 2 Kez", % 13,3'lük kısım "Günde Bir Kez" cevabını vermiştir. Tablo durumuna bakılınca çoğunluğun "Her Teneffüsten Sonra" cevabını verdiği görülmüştür. Yarı yapılandırılmış görüşmelerimizde İÖ-60, İÖ-55, İÖ-40, İÖ-30 ve İÖ-28 kodlu katılımcılar "*Sınıfların havalandırması her teneffüsten sonra yapılmaktadır*" cevabını vermişlerdir.

Tablo 38

Sınıflarda Yapılan Havalandırmanın Yeterlilik Yüzdesi

	Frekans	%
Çok Yeterli	11	36,7
Yeterli	16	53,3
Orta Düzeyde Yeterli	3	10,0
Genel Toplam	30	100,0

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi neticesinde; Tablo 38'deki frekanslara bakıldığında sınıflarda yapılan havalandırmanın yeterliliği sorusuna % 36,7'lik kısım "Çok Yeterli", % 53,3'lük kısım "Yeterli" ,% 10'luk kısım ise "Orta Düzeyde Yeterli" cevabını vermiştir. Tabloya bakılınca en çok kodlananın yeterli olduğu görülmektedir.

Yarı yapılandırılmış görüşmelerde İÖ-60 ve İÖ-40 kodlu katılımcılar "*Sınıflarımızda yapılan havalandırma çok yeterlidir*" cevabını verirken, İÖ-55,İÖ-30 ve İÖ-28 kodlu katılımcılar ise "*Sınıflarımızda yapılan hava yeterli düzeydedir*" cevabını vermişlerdir. Yapılan gözlemlerde de neredeyse tüm okullarda gerek idarecilerin gerek öğretmenlerin gerekse öğrencilerin sınıfları havalandırma

konusunda gerekli özeni taşıdığı ve bunun sonucu olarakta tüm okullarda havalandırma seviyesinin yeterli düzeyde olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 39

Sınıflarda Çöp Kovası Bulunma Yüzdesi

	Frekans	%
Var	30	100
Genel	30	100,0
Toplam		

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi neticesinde; Tablo 39'daki frekanslara bakıldığında sınıflarda çöp kovası bulunduğunu anlamaktayız. Yarı yapılandırılmış görüşmelerimizde İÖ-60, İÖ-55, İÖ-40, İÖ-30 ve İÖ-28 kodlu katılımcılarımız *“Her sınıfta çöp kovası bulunmaktadır”* cevabını vermişlerdir. Çalışmamızı yaptığımız kurumlarda her sınıfta çöp kovasının olduğu belirlenmiştir.

Tablo 40

Sınıfların Kapı Kollarının Dezenfekte Sıklığı

	Frekans	%
Günde İki Kez	3	10,0
Günde Bir Kez	7	23,3
2-3 Günde Bir	6	20,0
4 Gün Ya Da Daha Fazla	7	23,3
Hiç	7	23,3
Genel Toplam	30	100,0

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi neticesinde; Tablo-40'daki frekanslara bakıldığında sınıfların kapı kollarının dezenfekte sıklığı sorusuna % 10'luk kısım *“Günde İki Kez”*, % 23,3'lük kısım *“Günde Bir Kez”*, % 20'lik kısım *“2-3 Günde Bir”*, % 23,3'lük kısım *“4 Gün Ya Da Daha Fazla”* ve % 23,3'lük kısımda *“Hiç”* cevabını vermişlerdir. Tabloya bakılınca cevapların kısmen birbirine yakın olduğu görülmektedir.

Yarı yapılandırılmış görüşmelerimizde İÖ-60, İÖ-55 kodlu katılımcılarımız sınıfların kapı kollarının dezenfekte sıklığı sorusuna *“Günde bir kez kapı kollarının dezenfektisi yapılmaktadır”* cevabını verirken, İÖ-40 kodlu katılımcımız *“4 gün ya*

da daha fazla sürede sınıfların kapı kollarının dezenfektisini yapmaktayız” yanıtını vermiştir. İÖ-30 ve İÖ-28 kodlu katılımcılarımız ise” *Hiç yapılmamaktadır*” cevabını vermişlerdir. Araştırmanın yapıldığı okullarda sınıfların kapı kollarının dezenfekte edilmediği gözlemlenmiştir. Toplu olan yerlerde mikrop ve hastalık kapma olasılığımız her zaman daha fazladır. Bu nedenle toplu yaşadığımız yerlerdeki insanlar bilinçlendirilmelidir.

Tablo 41

Sıraların Tozunun Alınma Sıklığı

	Frekans	%
Günde İki Kez	7	23,3
Günde Bir Kez	8	26,7
2-3 Günde Bir	8	26,7
4 Gün Ya Da Daha Fazla	6	20,0
Hiç	1	3,3
Genel Toplam	30	100,0

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi neticesinde; Tablo 41’deki frekanslara bakıldığında sıraların tozunun alınma sıklığı sorusuna % 23,3’lük kısım “Günde İki Kez”, % 26,7’lik kısım “Günde Bir Kez”, % 26,7’lik kısım “2-3 Günde Bir”, % 20’lik kısım “4 Gün Ya Da Daha Fazla” ve % 3,3’lük kısım ise “Hiç” yanıtını vermişlerdir.

Yaptığımız görüşmelerde İÖ-60 ve İÖ-55 kodlu katılımcılarımız “*Sıraların günde bir kez tozunu almaktayız*” cevabını verirken, İÖ-28 kodlu katılımcımız “*Günde iki kez sıraların tozunu almaktayız*” cevabını vermiştir. İÖ-40 ve İÖ-28 kodlu katılımcılarımız ise “*Sıraların tozunu günde iki kez almaktayız*” diye cevaplamışlardır.

Araştırmamızı yaptığımız kurumlarda sıraların tozunun alınmadığı ve buna bağlı olarak sıraların tozlu olduğu gözlemlenmiştir. İÖ-60 ve İÖ-55 kodlu katılımcıların bulunduğu okullarda yer alan sıraların, İÖ-40 ve İÖ-28 kodlu katılımcıların bulunduğu okullarda yer alan sıralar ile karşılaştırıldığında daha temiz olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 42

Öğretmenlerin Odasının Temizlenme Sıklığı

	Frekans	%
Günde İki Kez	11	36,7
Günde Bir Kez	17	56,7
2-3 Günde Bir	1	3,3
4 Gün Ya Da Daha Fazla	1	3,3
Genel Toplam	30	100,0

Kurumlardaki idareci öğretmenlere yönlendirilen anket soruları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem de dahil olmak üzere analiz edilmesi neticesinde; Tablo 42’de ki frekanslara bakıldığında öğretmenlerin odasının temizlenme sıklığı sorusuna % 36,7’lik kısım “Günde İki Kez”, % 56,7’lik kısım “Günde Bir Kez” , % 3,3’lük kısım “2-3 Günde Bir” ve % 3,3’lük kısım “4 Gün Ya Da Daha Fazla” cevabını vermişlerdir. Tabloya bakılınca en çok verilen cevabın “Günde Bir Kez” olduğunu görmekteyiz.

Yarı yapılandırılmış görüşmelerimizde İÖ-60, İÖ-55 kodlu katılımcılarımız “Günde iki kez öğretmenler odası temizlenmektedir” cevabını verirken, İÖ-40,İÖ-30 ve İÖ-28 kodlu katılımcılarımız ise “Günde bir kez temizlemekteyiz” cevabını vermişlerdir. Araştırma yapılan okullarda öğretmen odalarının temizliğinin yüzeysel olduğu, eşyaların genellikle masaların üzerinde olduğu, dolapların pek kullanılmadığı, panoların düzensiz olduğu gözlemlenmiştir.

Bu kısımda okullardaki sınıfların hijyen durumuna ilişkin yorumlara yer verilmiştir; Bir idarecinin bulunduğu O-1 ve O-4 okullarında ve üç idarecinin bulunduğu O-8 okulunda, sıralarının altının ve kapı kollarının tozlu olduğu, sınıf havalandırmasının yetersiz olduğu gözlemlenmiştir. İki idarecinin bulunduğu O-2 okulunda, bir idarecinin bulunduğu O-3 okulunda ve iki idarecinin bulunduğu O-9 okulunda; sınıflarda çöp kovasına bulunmaktadır. Sınıfın havalandırmaları gayet iyi bir şekilde yapılmış fakat sınıfta bulunana sıraların altları tozlu ve kirli olarak gözlemlenmiştir. Bir idarecinin bulunduğu O-5 okulunda ve beş idarecinin bulunduğu O-7 okulunda, sınıfta kapı kolları kirli ve sıra altları tozlu. Sınıf havalandırması öğretmen tarafından yapılmıştır. İki idarecinin bulunduğu O-10 okulunda, üç idarecinin bulunduğu O-11 okulunda ve bir idarecinin bulunduğu O-12 okulunda; sınıfların orta düzeyde hijyenik olduğu gözlemlenmiştir.

Bölüm 5

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu bölümde kurumlardaki hijyen ve temizlik konularına dair bulgular sırasıyla tartışılmıştır. Bu araştırmanın amaçlarından birisi, kurumlardaki idarecilerin okulda hijyen ve temizliği ne ölçüde bildikleri ve uygulayabildiklerini belirtmektir. Çalışmada elde edilen bulgular ışığında bireyin kendi kişisel hijyen alışkanlıklarını doğumundan itibaren önce ailesi tarafından akabinde ise sosyal toplum hayatının içerisinde oldukça öneme sahip olan ve en çok zamanını geçirdiği kurum olan okullardan elde ettiği deneyimlerden kazandığı ifade edilebilecektir. Ayrıca yine ifade edildiği üzere kişinin ailesi ve ailesinin hijyen uygulamalarına ilişkin davranışları da bireyin hijyen kavramına ilişkin uygulamalarına etki etmektedir (Sevimli, 2005).

Dünya üzerinde ve ülkemiz içerisinde ortaya çıkan hastalıkların genel olarak enfeksiyon kaynaklı hastalıklar olduğu ve bu nedenden dolayı halk sağlığı hususunu oldukça etkileyen bir konudur. Bilhassa herkese açık kamusal alanlarda “el hijyeni” olgusuna çok dikkat edilmediği ve bu konuya ilişkin olarak yeterli hijyen durumunun sağlanamadığı görülmektedir (Kitiş ve Bilgili, 2011).

Çalışmanın bulgularından anket sorularına verdikleri cevaplara göre kurumlardaki idarecilerin hijyen ve temizlik konusunda yeteri kadar bilgi sahibi olmadıkları ve uygulayamadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Her ne kadar ankete vermiş oldukları cevaplarda yeterli bilgiye sahip olduklarını dile getirirler de yapılan gözlemler doğrultusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları belirlenmiştir. Araştırmada anket sonuçlarına bakıldığında okul, sınıf ve öğretmen odalarının koridor temizliği ve havalandırmasının yeterli olduğu belirtilmiş olsa bile yapılan gözlemler doğrultusunda okul, sınıf ve öğretmen odalarının koridor temizliği ve havalandırmasının orta düzey olduğu sonucuna varılmıştır.

Tuvalet hijyenine ilişkin olarak yapılan anket çalışması sonucunda, idareci öğretmenlere okullardaki tuvalet sayısı, tuvaletlerin lavabolarının temizlik düzeyleri, tuvaletlerdeki temizlik ürünlerinin yeterliliği, tuvaletlerdeki suların akma sıklığı gibi sorular yöneltildiğinde “yeterli düzeyde” şeklinde cevap alınmıştır. Benzer olarak Bakanlık çalışmasında yer alan verilerde; katılımcıların % 43,7’si tuvaletlerin gün içinde 1 veya 2 defa, % 12’si ise 2 veya 3 gün içerisinde dezenfekte edildiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca tuvaletlerin sık olarak dezenfekte edildiğini belirtenler arasında % 53.8’lik kısım ise yapılan temizlik uygulamasının yeterli ve çok yeterli olarak

görmektedir.

Ancak anket sorularına verilen cevaplar “yeterlilik” durumunun sağlandığı sonucuna ulaşıyor olsa bile yapılan gözlemler neticesinde durumun tam tersi şekilde “yetersiz” olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca araştırma içerisinde “tuvalet alışkanlıklarının” okullarda bulaşıcı hastalıkların önlenmesi ve sağlığın korunması için oldukça önemli olduğu ifade edilmiştir. Tuvaletten çıkan öğrencilerin bazılarının ellerini yıkamadan çıktıkları bazılarının sadece su ile yıkayıp sabun kullanmadıkları ve ellerini silmeden, sifonu çekmeden çıktıkları gözlemlenmiştir. Böylelikle öğrencilerin hijyenik tuvalet alışkanlıkları eğitimini almadıkları sonucuna varılmıştır.

Bakanlık çalışmasında katılımcıların yaklaşık %85’i kurumlarında kütüphanenin mevcut olduğunu, yapılan temizlik uygulamalarını “yeterli” ve “çok yeterli” bulduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca çalışmada okullarında kütüphane bulunduğunu belirten yönetici, öğretmen ve öğrencilerin %40,5’inin kütüphanenin günde 1 ile 2 kez, %26,3’ünün “4 gün ya da daha fazla” sürede temizlendiğini belirtmişlerdir. Kütüphanenin değişik sıklıkta temizlendiğini belirtenlerin %61,1’i yapılan temizliği “Yeterli” ve “Çok yeterli” bulmaktadırlar. Araştırma yapılan okullarda genel itibariyle kütüphanenin bulunduğu görülmekle birlikte kütüphanesi bulunmayan okullarında mevcut olduğu tespit edilmiştir. Kütüphanesi olan okulların, ankette temizlik yeterliliğinin yeterli olduğu sonucuna varılmakla birlikte bu durumun yapılan gözlemler neticesinde fiili olarak sağlanmadığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda kurumlardaki kütüphaneler gezildiğinde araç-gereçlerin yeterli düzeyde dezenfekte edilmedikleri gözlemlenmiştir. Benzer şekilde Bakanlık çalışmasında yer alan katılımcıların (yönetici, öğretmen ve öğrencilerin) %36,5’i kütüphanede kullanılan araç-gereçleri “Her zaman hijyenik”, olarak bulunduğunu belirtse de çoğunluk yani %45,7’si “Bazen hijyenik” bulmaktadırlar. Özetle araç ve gereçlerin tam olarak hijyenik olduğu yapılan çalışmada söylenememektedir. Bazı kurumlarda personel eksikliği veya temizlik malzemesi eksikliğinden diye düşünülmüş fakat yeterli personel sayısı ve temizlik malzemesine sahip olan kurumlarda da yeterli düzeyde olmadığı gözlemlenmiştir. Şöyle ki, gözlem esnasında, kütüphanelere yeterince özen gösterilmediği, araç gereçlerinin düzensiz ve tozlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Burada idarecilerin dezenfekte konusunda hassas bilince sahip oldukları gözlemlenmekle birlikte elde bulunan araç-gereçlerin ve personel sayısının bu durumun icra edilmesi noktasında önem arz etmektedir. Ancak, yeterli araç-

gereç ve personel temini sağlandığı zaman dezenfekte edilmiş ortamların oluşacağı kanısına yapılan gözlemler neticesinde ulaşılmıştır.

Okul içerisinde en çok kullanılan ortak alan olması dışında hijyen durumunun tespitinde en büyük ölçüt olarak kabul edilen tuvaletler, kurum içerisinde enfeksiyonların meydana gelmesinde ve yayılmasında da en büyük etken olma özelliğini taşımaktadır. Temiz içme ve yıkama suyunun temini, el hijyenine yönelik davranışların kazandırılması ve düzenli temizlik uygulamaları neticesinde tuvaletlerden geçebilecek bulaşıcı mikroplar ve parazitler neticesinde oluşabilecek enfeksiyonların yayılımını engellemede başarılı olabileceği düşünülmektedir. Tasarım olarak başarılı şekilde yapılmamış tuvaletler, temiz ve pis su giderleri, ortak temas edilen alanların sık ve düzenli bir şekilde temizlenmemesi, sabun, su, tuvalet kâğıdı, havlu vb. nesnelerin temininin sağlanamaması neticesinde hastalıklar meydana gelebilmektedir.

Bu problemlerin var olduğunun farkında olan Milli Eğitim Bakanlığı, “beyaz bayrak” projesi kapsamında birçok okulun katılımı ile ortak bir uygulama oluşturmayı amaçlamıştır. Fakat hijyen ve okul sağlığı ile uygulanan merkezi ve yerel çalışmalar sistematik özellik göstermemekle birlikte devamlılıkta arz etmemektedir. Ayrıca uygulamanın oluşmasında paydaş olma özelliğini taşıyan kurumlarda, yeterli şekilde organize edilememektedir (Özcan, Kılınç ve Gülmez, 2013).

Yapılan anket ve gözlem sonucunda okullarda çöp kovası ve geri dönüşüm kutularının yeterli olduğu anlaşılmaktadır. İdareci öğretmenlerin ankette temizlik maddelerinin yeterliliği sorusuna yeterli cevabı verdikleri anlaşılmaktadır. Oysa okullarda temizlik maddelerinin yetersiz olduğu örneğin kağıt havlu, sabun, deterjan, paspas, süpürge vs. olmadığı gözlemlenmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığının “İlköğretim Okullarında Temizlik ve Hijyen” isimli çalışmasında yer alan verilere göre grupların %90’ının okul koridorlarının bir veya daha sık temizlendiği belirtmiş olup katılımcıların %73’ü yapılan koridor temizliğini “yeterli” ve “orta düzeyde yeterli” olarak değerlendirmişlerdir.

Araştırılan kurumlarda koridorların temizliği genel itibariyle cevaplandırıldığı gibi “Günde iki kez ya da daha sık” olduğu Bakanlığın araştırması ile benzer sonuçlar göstermiş olup koridorların temiz olduğu gözlemlenmiştir. Koridorların temiz olmasının nedenlerinden biri de koridorlarda çöp kovasının bulunmasıdır.

Bakanlığın gerçekleştirdiği çalışmada da katılımcıların %65,4'i çöp kovasının "yeterli" sayıda olduğunu belirtirken benzer şekilde bu çalışmada da gezilen kurumların hepsinde çöp kovasının mevcut olduğu görülmüştür. Gözlem yapılan okulların neredeyse tamamında çöp kovasının olduğu gözlemlenmiştir.

Esas itibariyle, okullarda çöp kovası bulundurma durumuna ilişkin olarak, gözlemlenen okullardaki yöneticilerin başta sınıflar olmak üzere okul içerisinde ve etrafında çöp kovası bulundurma hususunda oldukça başarılı oldukları ve çöplerin çöp kovasına atılması konusunda da dikkatli davrandıkları ve öğrencilere de bu konuda uyarılarda buldukları gözlemlenmiştir. Ancak ne yazık ki buna rağmen koridorlarda yerlerde çöp olduğu, zemin temizliğinin detaylı yapılmadığı, duvarların silinmediği gözlemlendiğinden hareketle koridorların daha kapsamlı olarak dezenfekte edilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmanın sürdürüldüğü okullarda anket ve görüşme yapılan idareci öğretmenlerin çoğu, kantinin temiz olduğu ve yiyecek/içeceklerin son kullanma tarihlerinin denetlendiğini vurgulamışlardır. Konuya ilişkin gözlemimizi destekler nitelikte olarak Harmanoğulları ve Yapıcı (2018) yürüttükleri çalışmada, kantinlerin okul müdürünün kendisi veya görevlendireceği bir müdür yardımcısı başkanlığında bir öğretmen, okul aile birliğinden bir yetkili, öğrencilerin oylarıyla seçilen okul meclisi başkanı veya yardımcısından oluşan bir komisyon tarafından ayda bir denetlendiğini de ifade etmişlerdir.

Okul kantinlerinde satılan gıdaların hazırlanma, saklama ve sunum aşamalarında sağlık koşullarına uygun olmasının öğrenci sağlığını olumlu etkilediği değerlendirilmiştir. Diğer taraftan Akçay ve Yıldırımlar (2017) tarafından yapılan araştırma içeriğindeki ailelerin; okul içerisinde bulunan kantinlerde satışa sunulan yiyecek ve içeceklerin hijyen şartları ve güvenilirliği oranlarının bayağı düşük bir seviyede bulunduğu ve çoğunluğun yiyecek ve içeceklerin besin değerlerini yüksek bulmadığı tespit edilmiştir. Çalışmamıza katılan idareci öğretmenlerin her ne kadar hijyen ve temizlik konularına hakim oldukları ve bu konuların öğrencilere aktarıldığı belirtilse de yapılan gözlemlerimiz doğrultusunda eğitimlerin verilmediği anlaşılmaktadır.

Çalışmamız bünyesinde incelenen okullarda, ilk yardım dolabının her okulda mevcut olduğu gözlemlenmiş ama dolabın içinde malzemelerin eksik ve yeterince temiz olmadığı sonucuna varılmıştır. Akın ve diğerlerinin yaptığı (2000) çalışmada

da bizim çalışmamız neticesinde elde edilen bulgulara paralel bulgular elde edilmiştir. İlgili çalışmanın gerçekleştirildiği okulların tamamında ilk yardım dolabının yer aldığı ifade edilmiştir. İlk yardım dolabının içinde, temel ilkyardım malzemeleri olarak pamuk, sargı bezi, flaster, tentürdiyot ve oksijenli suyun var olup olmadığı incelendiğinde yalnızca bir okulun ilkyardım dolabında sayılan malzemelerin yer aldığı belirtilmiştir.

Ayrıca hijyen açısından yapılan çalışma bünyesinde yer alan anketler ışığında ilk yardım dolaplarının yeterince temizlenmediği anlaşılmaktadır. Diğer taraftan ilk yardım dolaplarının önemsiz köşelere atılmış, atıl bir şekilde ulaşılması kolay olmayan yerlere konulduğu gözlemlenmiştir. Ancak olması gerek durumun var olan durumun aksine, ilk yardım dolaplarının en ön safta tutulması ve ilk yardım dolaplarına gereken önemin verilmesi gerekmektedir.

Çalışma yürütülen kurumların bazılarında spor salonunun olduğu bazı okullarda ise olmadığı görülmüştür. Benzer şekilde Bakanlık çalışmasında yer alan sonuç itibarıyla katılımcıların yaklaşık yüzde 30'u kurumlarının bir spor salonuna sahip olduğunu belirtmişlerdir. Yapılan gözlemler neticesinde okullarda spor salonu bulunması istenilmekle birlikte gerekli şartların olmamasından dolayı spor salonu bulunmamaktadır.

Bakanlık eliyle yürütülen çalışmada elde edilen sonuçlar ise; katılımcıların yaklaşık %42'sinin laboratuvarların gün içerisinde 1 veya 2 defa temizlendiğini, %21'inin 2 veya 3 gün içerisinde temizlendiğini belirtirken laboratuvarların sık olarak temizlendiğini ifade edenlerin %65'i yapılan temizliği "yeterli" ve "çok yeterli" olarak ifade etmişlerdir. Aynı çalışmada yer alan katılımcıların yaklaşık % 50'si spor salonunun günde 1 veya 2 defa temizlendiğini, % 21'i ise 2 veya 3 günde bir temizlendiğini ifade etmişlerdir. Spor salonunun farklı ve sık zaman aralıklarıyla temizlendiğini ifade edenlerin %63,5'i ise yapılan temizliğin "yeterli" ve "çok yeterli" olarak görmekte idiler.

Spor salonlarında ve laboratuvar ortamlarında öğrencilerin verimli olarak çalışması için önce sağlıklı bir ortamın oluşması gerekmektedir. Yapılan araştırmanın anket sonuçlarına bakıldığında, spor salonlarının ve laboratuvarların temizliği yeterli düzeyde olduğu ifade edilebilecektir.

Ancak spor salonunun ve laboratuvarlarının yeterli düzeyde temiz olmadığı gözlemlenmiştir. Bakanlık tarafından yürütülen çalışmanın tersi bir durum olarak

araştırma boyunca yapılan gözlemlerden, idarecilerin laboratuvar temizliğinin yapıldığını belirtmelerine rağmen tüm okullarda genel itibariyle laboratuvarların yeterli düzeyde temiz olmadığı kanısına varılmıştır.

Çalışma içerisinde anket ve yapılan görüşmelerin çoğunluğunda sınıfların temizlik düzeyinin yeterli olduğu anlaşılmaktadır. Gözlemler doğrultusunda sınıfların temizlik düzeyinin orta düzey olduğu belirlenmiştir. Sıraların tozlu olması, kapı kollarının silinmemesi, yerlere çöplerin atılması temizlik ve hijyen eğitimlerini almadıklarını belirtmektedir. Bu kapsamda verilen cevaplara bakılırsa personel sayısının eksikliğinden dolayı bazı sıkıntıların oluştuğunu söylemektedirler.

Halk ve birey sağlığını korumak, yüksek kalitede ve sağlık içerisinde bir hayatı devam ettirmek, temizlik ve hijyen uygulamalarını hayatın içerisinde uygulama ile mümkün olacaktır. Birinci vazife olarak sağlıklı bireyler yetiştirmeyi amaç edinen eğitim, sağlık alışkanlıklarının kazandırılması, temizliğe ve sağlığa zararlı çevrelerden korumak için nelerin yapılması gerektiğinin eğitimini doğru bir şekilde aktarması gerekmektedir. Bireyin okul hayatı hijyen ve temizlik alışkanlıklarını kazanması için oldukça önemli bir dönemdir.

Bireyin içerisinde var olduğu sosyal ortam, hijyen davranışlarının uygulanmasında, devamlılığında veya değiştirilmesinde büyük bir rol oynamaktadır. Bireyin küçük yaşlardan gelişim yaşlarına kadar olan süre içerisinde elde ettiği kişisel hijyen davranışları ve uygulamalarına ilişkin öğretici bir ömür boyu sürmektedir. Bu eğitimin verilmesini kendine görev edinen ilkokullar hem verilen eğitim hem hijyen uygulamalarında yaşanan sorunlar ile enfeksiyonlar bakımından bayağı yüksek riskler barındırmaktadır. Bilhassa sayıca çok fazla olan çocukların bulunduğu okullar, hastalıkların bulaşmasına, bakterilerin var olmasına, parazitlerin yayılmasına ve dolayısıyla da "hijyenik olmayan" kamu alanlarını barındıran alanlardır. Hastalıkların kişiden kişiye geçiş yaptığı merkez birimleri olarak ifade edilebilecektir (Önsüz ve Hıdıroğlu, 2008). Hasta olan çocuklar gerek fiziksel gerek kişisel gerekse akademik anlamda olumsuz etkilenmektedir.

Sağlığın korunmasında ilk ve en önemli koşul temizlik uygulamalarının hayata geçirilmesidir. Bu duruma binaen hijyen ve temizlik arasında tanım farkı olduğundan bahisle, Hijyen; sağlıklı şekilde var olan ortamın devam ettirilmesi ve ortamın mikroplardan arındırılması şeklinde nitelendirilmekteyken; temizlik

kavramının ise göze çarpan kirleri buldukları alandan uzaklaştırmak şeklinde ifade edilmektedir (Beyhan, Sağlam ve Uyar, 2008).

Kişisel hijyenin olumlu anlamda değişiklik göstererek davranışlara yansımaları adına sağlık eğitimine yönelik programlar, uygulamalar geliştirilmelidir. Ailelerinde konu hakkında önemli bir faktör olduğu belirtilmiş olduğundan hareketle ailelerinde hijyen konusuna ilişkin bilgilendirilmesi gerekmektedir (Kocakaya, 2005). Araştırmamıza katılan idareci öğretmenlerin, velilerin ve öğrencilerin hijyen ve eğitim konusunda yeterince eğitim almadıkları sonucuna varılmıştır. Gerek sosyoekonomik yönden, gerekse okuldaki personel ve malzeme eksikliği sebebinden, okullarda hijyenik bir ortamın oluşmadığı göz önüne çıkmaktadır.

Önsüz ve Hıdıroğlu (2008) ile Tartaç (2007) çalışmalarında temizlik ve hijyen kavramlarının sağlığın korunmasında ve geliştirilmesinde önemli rol aldıklarını ifade etmişlerdir. Davranış haline dönen, temizlik ve hijyen olguları kişinin sağlığını korumasında ve gelişmesinde önem arz etmektedir. Özellikle çocuk yaşlarda bireylere temizlik ve hijyen davranışlarının kazandırılması daha kolay olmaktadır. Bu kapsamda okul dönemi çocuklara hijyen ve temizlik davranışını kazandırmada etkindir. Çalışmaya katılanlar ile yapılan anket, görüşme ve gözlem sonucunda görüldüğü gibi kurumlardaki idareci öğretmenlerin hijyen ve temizlik konusundaki çalışmaları yeterli düzeyde değildir.

Çocuk bireylerde sağlık davranışlarının bireye aşılması çeşitli aşamalardan geçmektedir. Bu aşamalar; aile okul öncesi eğitim, ilk ve ortaokul dönemi aşamalarıdır. Kırım ve Hırça (2015)'nin gerçekleştirdikleri çalışma neticesinde; okul içerisinde verilen eğitim alanlarından olan fen programlarının bütün içeriklerinde sağlığın korunması ve geliştirilmesine yönelik konuların var olması, toplumun sağlık düzeyinin gelişiminde de öğretmenlerin destek sunmasının sağlıklı öğrencilerin yetiştirilmesine ve bu durum neticesinde sağlıklı toplumun oluşmasına katkı sunacağı sonucu elde edilmiştir.

Yeterli olmayan hijyen davranışları okul dönemindeki çocuk bireyleri de olumsuz etkilemektedir. İşte bu durumların yaşanmaması için başta idarecilerin ve ailelerin üzerine büyük sorumluluklar düşmektedir. Çalışma neticesinde, okul idarecilerin hijyen ve temizlik davranışları bakımından bilgi sahibi olmasının önemli olduğu bu kapsamda eğitimlerin verilmesi, gerekli malzemelerin temini ve

kullanılması yönünde bilgi sahibi edilmeleri, ulusal ve uluslararası literatürlerden faydalandırılarak bilgilendirilmeleri gerekmektedir.

Çocukların daha iyi bir şekilde verim alması için düzenli olarak temiz ve hijyenik bir ortamın olması gerekmektedir. Bu yüzden kurumlarda bulunan herkesin bu konu üzerine oldukça özen göstermesi gerekmektedir. Burada yine okul-aile birliği bilinçlendirilmesi ve bu konu ile ilgili her okulun çeşitli çalışmalar yürütmesi gerekmektedir. Bu kapsamda yukarıda ifade edilen tartışma ve sonuç değerlendirmelerinin akabinde aşağıda konuya ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

Öneriler

Bu bölümde araştırmanın bulguları ve sınırlılığında hareketle önerilerde bulunulmuştur. Bu öneriler maddeler halinde aşağıda sunulmuştur.

1. Kurumlardaki idareci öğretmenlerin hijyen ve temizlik ile ilgili bilgileri açısından yeterli olmadıkları tespit edildiğinden kurumdaki idarecileri, öğretmenleri, öğretmenleri ve velileri hijyen ve temizlik konusu ile ilgili bilgilendirmek için konferanslar düzenlenmelidir.
2. Yapmış olduğumuz görüşmelerde idareci öğretmenlerin hijyen ve temizliğin istenilen düzeyde olmamasının personel eksikliği ve temizlik ürünlerinin yetersizliğinden kaynaklandığını genel itibariyle belirtmişlerdir. Bu durumda kadrolu personel alımı olmasa bile sözleşmeli personel alımını fazlalaştırabilir ve temizlik ürün yetersizliği de okul-aile birliği ile giderilebilir.
3. Yaptığımız araştırma sonucunda tuvalet sayısının yeterli düzeyde olmadığı belirlenmiştir. Bu sorunun giderilmesi için her koridorda lavabo ve tuvalet sayısını çok olması gerekmektedir. Böylelikle hem daha temiz hem de bekleme olmadan herkes rahatça yararlanabilir. Bu doğrultuda öğrenci tuvalet sayısı arttırılabilir veya öğrenci sayısı azaltılabilir.
4. Bazı okullarda spor salonu, kütüphane ve laboratuvarların eksik olduğu belirlenmiştir. Bu eksikliklerin giderilmesi için sivil yardım kuruluşları, belediyeler, fabrikalar, iş adamları ve il özel idarelerinden yardım alınabilir. Okullarda var olan kütüphanelerin iyi bir şekilde değerlendirilmesi ve kulüp faaliyetlerinde kütüphane kontenjanlarının arttırılması ve böylelikle isteyen herkesin yararlanması gerekmektedir.

Ayrıca öğrencilerin laboratuvarı verimli bir şekilde kullanması için her okulda laboratuvar alanı yaratılması ve bu sayede öğrencilerin bilimsel ve teknik araştırmaları rahat bir şekilde yapabilmelerine imkan sağlanması gerektiği değerlendirilmiştir. Diğer taraftan spor salonu olan çocukların sporsal faaliyetlerden daha iyi bir şekilde yararlanıldığı kesin olmakla birlikte her okulda öğrencilerin ve özellikle spora ilgisi olan öğrenciler için spor salonunun gerekli olduğu değerlendirilmesine ulaşılmıştır. Sağlıklı bir spor kullanımı için ise araç-gereçlerin dezenfekte edilmesi önemli bir yer tutmaktadır.

5. Çalışmamızı yaptığımız okullarda öğrenciler genel itibariyle evden yiyecek getirmemekte ve hazır paketli gıdaları aşırı bir şekilde tüketmektedirler, bunun yanı sıra içme sularını tuvaletteki çeşmelerden karşılamaktadırlar. Bu yüzden velilere hijyen ve sağlık başlığı altında eğitimler verilebilir.
6. Sınıf, koridorların ve öğretmenler odasının havalandırılması ve temizlik düzeyi günlük olarak bir nöbetçi tarafından kontrol edilebilir. Okullarda her gün nöbetçi öğrenci ve nöbetçi öğretmenin bu konuyla ilgili bilinçli davranması ve konuya ilişkin uygulamaları hayata geçirmelerinin uygun olacağı değerlendirilmektedir.
7. Okulların bahçe temizliği, çevresinde atık, çöp yığınlarının bulunup ve bulundurmadiğını, okul çevresinde seyyar satıcılarının varlığı, kantin temizliği ve kantinde bulunan ürünlerin son kullanım tarihinin uygun olup ve olmadığını, su kesintisinin ne sıklıkla yaşandığını önlemek için sürekli okullara denetim yapılabilir.
8. Okullarda haşerelerin olmaması için dönem başı ve dönem sonunda okullarda ilaçlama yapılabilir. Temizlik ve hijyen durumunun önemini vurgulamak için okul içi etkinlikler düzenlenebilir. Örneğin temizlik ve hijyen konu başlığı altında tiyatro gösterileri yapılabilir.
9. Okulların idareci öğretmenleri tarafından sınıflara, koridorlara, öğretmenler odasına ve okul girişlerine temizlik ve hijyen içerikli afişler asılmalı ve bununla ilgili broşürler hazırlanıp öğrencilere dağıtılabilir. Böylelikle öğrenciler bu alanda bilinçlendirilebilir. Kurumlarda herkesin bu konuyla ilgili bilinçli davranması ve bilinçli uygulamaları hayata geçirmeleri gerekmektedir.

Kaynaklar

- Akçay, D. ve Yıldırımlar, A. (2017). Ebeveynlerin okul kantininde satılan gıdalar ile ilgili görüşleri. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7 (1), 14-22.
- Akın, A., Hodoğlugil, N., Koçoğlu, G., Supramaniam, D., Aydın, Y., Bacanlı, A., Barut, C., Başlar, K. ve Çağlar, P. (2000). Altındağ Merkez Sağlık Ocağı bölgesindeki beş ilköğretim okulunda okul sağlığı uygulamalarının değerlendirilmesi. *Hacettepe Toplum Hekimliği Bülteni*, 9 (3),1-5.
- Alp, S. (1982). *Hititlerde dinsel törenlerinde kullanılan temizlik maddesi tuhuşar üzerine bir inceleme*. Belleten XLI/182, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını.
- Alpuğuz, G. (2009). *Ortaöğretim öğrencileri (I. ve II. Sınıf) ve üniversite öğrencilerinde (I. ve II. Sınıf) gıda hijyeni konusuna ilişkin, bilgi ve davranışlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Gazi Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Anonim1 (t.y.) *Osmanlı' da temizlik anlayışı*.
<https://www.copunesahipcik.org/osmanlida-temizlik-anlayisi/> Erişim tarihi: 16.06.2019.
- Anonim2 (2019) *Fatih Sultan Mehmet' in vasiyeti*.
<https://m.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/yetenekli-kalemler/608199.aspx>
Erişim tarihi: 16.06.2019.
- Arat, A., Şimşek, I., ve Koç Erdamar, G. (2014). Yatılı ilköğretim bölge okulu II. kademe öğrencilerinin kişisel hijyen uygulamaları. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 58-72.
- Assefa, M. ve Kumie, A. (2014). Assessment of factors influencing hygiene behavior among school children in Mereb-Leke District, Northern Ethiopia: a cross-sectional study. *BMC Public Health*, 14 (1000), 1-8.
- Aydın, A. (1996). *Okul çağı çocuklarının beslenme, ağız ve genel vücut hijyenine ilişkin uygulamaları ve var olan sağlık sorunlarının belirlenmesi*. Hacettepe Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Aydoğan, İ. (2012). Okul binalarının özellikleri ve öğrenciler üzerine etkileri. *Milli Eğitim Dergisi*, 193, 29-43.

- Babayiğit, M., Bakır, B., Tekbaş, Ö., Oğur, R., Kılıç, A. ve Hasde, M. (2010). Ankara Keçiören İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ilköğretim okullarının çevre sağlığı standardına uygunluk durumunun değerlendirilmesi. *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi*, 8 (1), 19-29.
- Balcı, A. (2005). *Sosyal bilimlerde araştırma*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Başlangıç, B. (2007). Temizlik Sektörünün Genel Değerlendirilmesi. *İzmir Ticaret Odası Arge & Bülten*, 13-15.
- Bebiş, H. (1997). *Hemşire öğrencilerin kişisel hijyen bilgi ve uygulamalarının belirlenmesi*. GATA Sağlık Bilimleri Enstitüsü: Yüksek lisans tezi.
- Beyhan, Y., Sağlam, F. ve Uyar, F. (2008). *İlköğretim Çocukları İçin Gıda Hijyeni El Kitabı*. Ankara: Klasmat Matbaacılık,
- Can, S. (2008). *Küçük ölçekli otel işletmelerinin mutfak departmanlarında çalışan personelinin hijyen ve sanitasyon alışkanlıkları (Erdek yöresinde bir uygulama)*. Balıkesir Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Candur, T. (2018). *Antik çağda kişisel temizlik bölüm-1*. <https://nereye.com.tr/antik-cagda-kisisel-temizlik-bolum-1/> Erişim tarihi: 22.05.2019.
- Chen, X. (2013). *Food handling, hygiene, and sanitation practices in the child-care environment in North Carolina and South Carolina*. Clemson University. In Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree Master of Science Food, Nutrition, and Culinary Sciences.
- Coşgun, M. ve Kara, F. (2015). Öğrencilere verilen sağlık eğitiminin bilgi ve davranışlarına etkisinin değerlendirilmesi. *STED Dergisi*, 24 (2), 55-63.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications, Inc.
- Çivi, S. ve Koruk, İ. (2003). Konya İli Hasanköy sağlık ocağı bölgesindeki ilköğretim okulu 1. sınıf öğrencilerinin genel sağlık düzeyi. *Türk Hijyen Derneği Biyoloji Dergisi*, 60 (3), 87-94.
- Du Gas B. W. (1983). Introduction to patient care a comprehensive approach to nursing. *W.B.Saunders Company*, 530-533.
- Erdemir, H.P. ve Erdemir, H. (2010). Hellen ve Roma toplumlarında tuvalet ve temizlik. *Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi*, II (2), 103-122.

- Ertem, H. (1974). *Boğazköy metinlerine göre Hititler Devri Anadolu'sunun florası*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Fırıncı, N. ve Çoban, İ.G. (2016). Erzurum ilinde yatılı bir ortaokuldaki öğrencilerin temizlik ve hijyen algıları. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5 (1), 1-12.
- Gedikli, T. ve Al, S. (2017). *Hastanın kişisel bakımı kitabı*. Ankara: Baydem Yayıncılık,
- Göka, E. (2010). Su ile mahrem maceramız. *Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi*, II (2),72-79.
- Gül, Ş. (2019). Bakım kavramı ışığında hemşirelik bakımı ve etkileyen faktörler. *ACU Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10 (2),129-134.
- Gülbay, O. (2003). *Eskiçağ'da tuvalet kültürü*. İstanbul: TEBE Yayınları.
- Güler, Ç. (2004). Kişisel hijyen. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 3 (6), 119-132.
- Güler, G. ve Kubilay, G. (2004). Bir ilköğretim okulu öğrencilerinin fiziksel bakım sorunlarının belirlenmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 26 (2), 60-65.
- Günay, O. ve Pelen K. (2013). İlköğretim okulu öğrencilerine verilen sağlık eğitiminin öğrencilerin bilgi, tutum ve davranışlarına etkisi. *Sağlık Bilimleri Dergisi*, 22 (1), 52-63.
- Gündüz Uysal, E. (2019). *Hastane enfeksiyonlarının önlenmesinde el hijyeni*. Beykent Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Hancı, H., Ayyıldız, A. ve Çelebi, D. (2012). Hasta ziyaretleri için hastaneye gelen kişilerin ziyaret öncesi ve sonrası el floralarının karşılaştırılması. *Atatürk Üniversitesi Veteriner Bilimleri Dergisi*, 7 (2), 113-121.
- Harmanoğulları, Ü.L. ve Yapıcı, G. (2018). Bir ilçede bulunan okul kantinlerinin hijyen koşulları ve gıda güvenliği açısından değerlendirilmesi. *Turk J Public Health*, 16 (2):117-131.
- Harris, N. (2003). *History of Ancient Greece*. London: Chancellor Press,
- Jianu, C. ve Codruța, C. (2012). Study on the hygiene knowledge of food handlers working in small and medium-sized companies in Western Romania. *Food Control*, 26 (1), 151-156.

- Johnstone, A. M. B. (1996). *Türkler karakterleri terbiyeleri ve müesseseleri*. (Çev, Hüseyin Çelik). TDV Yayınları, 1996.
- Kahveci, G. ve Demirtaş, Z. (2012). İlköğretim okulu 6. 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin temizlik ve hijyen algıları. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 2 (2), 51-61.
- Kasımoğlu, A., Şireli, T. ve Akgün, S. (2004). Yoğurt üretiminde kontaminasyon kaynaklarının belirlenmesi. *Turk J Vet Anim Sci*, 28 (2004), 17-22.
- Kaya, E., Aslan, D., Mermerkaya, U., Kaya, H., Esen, E., Koban, Y. ve Pekcan, H. (2006). Ankara'da bir ilköğretim okulunda el yıkama konusunda yapılmış olan bir müdahale çalışması. *Türkiye Klinikleri J Med Sci Dergisi*, 26, 157-162.
- Kayaardı, S. (2012). *Gıda hijyeni ve sanitasyon*. İzmir: Gülermat Matbaacılık.
- Kırım, C. ve Hırça, N. (2015). Lise öğrencilerinin kişisel hijyen ve temizlik alışkanlıklarının fen okur-yazarlığına göre değerlendirilmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4 (2), 790-802.
- Kitiş, Y. ve Bilgili, N. (2011). İlköğretim öğrencilerinde el hijyeni ve el hijyeni eğitiminin etkinliğinin değerlendirilmesi. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 4, 93-102.
- Kocakaya, A. (2005). *Lise yaş grubu gençlerin kişisel hijyen alışkanlıkları ile ilgili bilgi, tutum, davranışları ve verilen eğitimin etkisi*. Süleyman Demirel Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Macqueen, J.G. (2001). *Hititler ve Hitit çağında Anadolu*. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Marmaris, Ü. (2004). *Tekirdağ il merkezindeki ilköğretim okullarında okul sağlığı hizmetlerinin durumu, gereksinimler ve geleceğe yönelik öneriler*. Trakya Üniversitesi: Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.
- Mays, N. ve Pope, C. (2000). Qualitative research in health care, assessing quality in qualitative research. *BMJ*, 320, 50-52.
- Mazak, M. (2001). *Osmanlı'da çevre ve sokak temizliği*, İSTAÇ.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2015). *Okullarda hijyen*. <http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72>, Erişim tarihi: 15.05.2019.

- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2016). Hijyen Eğitimi Yönetmeliği. <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/24.html>, Erişim tarihi: 08.04.2019.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2019). *Hijyen ve sanitasyon*. http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller/Hijyen%20ve%20Sanitasyon.pdf Erişim tarihi: 10.04.2019
- Mohan, L. (2015). Hand hygiene- – effective way to prevent infections. *International Journal of Current Research*, 7 (3), 13448-13449.
- Mulopo, C. (2015). *Water, sanitation and hygiene in community and home-based care for people living with HIV/AIDS/TB in Durban, South Africa, Submitted in partial fulfilment of the requirements of a degree of Masters in Social Science, (Health Promotion), in the graduate Programme of Psychology, University of KwaZulu-Natal, South Africa.*
- Nakipoğlu, Y. ve Gürler, B. (2004). Çeşitli dezenfektan ve antiseptik maddelerin antibakteriyal etkinliğinin araştırılması. *ANKEM Dergisi*, 18 (4), 220-223.
- Nazlı, B. (2017). *Gıda Hijyeni ve Sanitasyon*. Gıda Mühendisliği Bölümü Ders Notları, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Nişli, O. (2010). *Düzce’de 7-12 yaş grubu öğrencilerde, ailenin sosyal, ekonomik ve eğitim düzeyinin ağız hijyenine etkisi üzerine bir okul çalışması*. Beykent Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Oğur, R. ve Tekbaş, Ö.F. (2003). Anket nasıl hazırlanır? *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 12 (9), 336-340.
- Orhan, B. (2010). *Trabzon il merkezindeki ilköğretim okullarının standartlara uygunluk ve çevre sağlığı durumları*. Karadeniz Teknik Üniversitesi: Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.
- Ömerciklioğlu, Ö. ve Khorshid, L. (2002). İlköğretim öğrencilerine kişisel hijyen davranışları kazandırılmasında iki farklı öğretim yönteminin etkililiği. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 18 (1-3), 69-78.
- Önsüz, M.F. ve Hıdıroğlu, S.(2008). İstanbul'da farklı iki ilköğretim okulundaki öğrencilerin kişisel hijyen alışkanlıklarının belirlenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 9 (1),9-17.

- Özcan, C., Kılınç, S. ve Gülmez, H. (2013). Türkiye'de okul sağlığı ve yasal durum. *MedicalJournal*, 13 (2), 71-81.
- Özcebe, H., Ulukol, B., Mollahaliloğlu, S., Yardım, N. ve Karaman, F. (2008). *Sağlık hizmetlerinde okul sağlığı kitabı*. Ankara: Yücel Ofset Matbaacılık.
- Öztürk, S. (2010). Osmanlı kültürel mirasında sabun. *Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi*, II (2),80-93.
- Pekcan, H. (1995). *Okul sağlığı*. Ankara: Güneş Kitapevi.
- Raj, S., Goel, S., Sharma, V. L. ve Goel, N.K. (2013). Short-term impact of oral hygiene training package to Anganwadi workers on improving oral hygiene of preschool children in North Indian City. *BMC Oral Health*, 13 (67), 1-7.
- Ryan, K. (2008). Health promotion of faculty and staff: the school nurses rose. *The Journal of School Nursing*, 4 (24), 183-187.
- Sağlık Bakanlığı (2018). *Okullarda hijyen*. www.tusak.saglik.gov.tr. Erişim tarihi: 20.04.2019.
- Seçginli, S., Erdoğan, S. ve Demirezen, E. (2004). Okul sağlığı tarama programı: bir pilot çalışma örneği. *Sted*, 13 (12), 462-465.
- Sevimli, Ş. (2005). *Anadolu uygarlıklarında temizlik kavramı ve uygulamalarının evrimi*. Çukurova Üniversitesi: Doktora tezi.
- Soydaş, E. (2007). *Okul çocuklarına hijyen alışkanlığı kazandırma*. Marmara Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Soysal, A. (2008). İzmir Kemalpaşa ilçesindeki ilköğretim okullarının çevre sağlığı açısından değerlendirilmesi. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 7 (5), 385-390.
- Şanlı, N., Topyürek, Ş. ve Güngen, Y. (2002). *Ev ve ailede yaşam yönetimi*. Ankara: Başak Matbaacılık.
- Şerefli, K. (2003). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin akademik başarılarını etkileyen zihinsel olmayan faktörler*. Niğde Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Tartaç, Y. (2007). *Bir kız meslek lisesi öğrencilerinin kişisel hijyenle ilgili alışkanlıklarının belirlenmesi ve yapılan eğitim sonrası, eğitimin etkinliğinin değerlendirilmesi*. Gazi Üniversitesi: Yüksek lisans tezi

- Temel, F., Sevensan, F., Boztaş, G., Vaizoğlu, S. ve Güler, Ç. (2006). Ankara'da bir ilköğretim okulu öğrencilerinin ve öğretmenlerinin ve konu uzmanlarının okul çevre algısının değerlendirilmesi. *Uluslararası Katılımlı Kent ve Sağlık Sempozyumu*, Bursa, Türkiye.
- Tezcaner C. (1997). *Lise sağlık bilgisi ders kitabı*. Ankara: Benkoza Eğitim Basımı.
- Topal, Ş. (1998). Gıda endüstrisinde hijyenik tasarım ve gıda güvenliği açısından önemi. *Gıda Dergisi*, 3 (6), 36-42.
- Türkiye Tüketicileri Koruma Vakfı. (2001). *Temizlik kültürü ansiklopedisi*. Ankara: Sirem Matbaacılık.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitim bilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilir nitel bir araştırma tekniği: görüşme. *Eğitim Yönetimi Dergisi*, 24, 543-559.
- Ulusoy, Y. (2006). *Gözlem tekniği*. Ankara Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Ural, D. (2007). *Konaklama işletmelerinde çalışan personelin kişisel hijyen bilgileri ve uygulamaları üzerine bir araştırma*. Gazi Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Ünal, A. (1999). Hititler-Etiler ve Anadolu Uygarlıkları. Etibank Yayını.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, E. ve Özkan, S. (2009). Bir ilçede iki farklı yerleşim yerindeki ilköğretim okulu öğrencilerinin kişisel hijyen alışkanlıklarının karşılaştırılması. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4 (10), 20-20.
- Yılmazel Çelik, E. (2018). *Ortaokul öğrencilerinin temizlik ve hijyen konusundaki farkındalıklarının ve tutumlarının belirlenmesi (Kars ili örneği)*. Kafkas Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Yörük, D. (2016). Osmanlıdan günümüze Türk toplumunda çevre anlayışının gelişmesinde vakıflar ve dernekler. *SUTAD, Güz* (40), 361-372.

EK-A: Anket Soruları

Deneyim Süresi:

Yaş:

Cinsiyet:

Okulun Adı:

1.Okul bahçesinin temizlenme sıklığı nedir?

- 1-2 günde bir
- 3-4 günde bir
- 5-6 günde bir
- 7-8 günde bir
- 9 gün ve daha fazla

2.Okul çevresinde çöp ve atık yığınları bulunmakta mıdır?

- Evet Hayır

3. Okul çevresinde seyyar yiyecek/içecek satıcılarının bulunması sıklığı nedir?

- Her zaman
- Sık sık
- Bazen
- Seyrek
- Hiç

4.Okul koridorlarının temizlenme sıklığı nedir?

-)Günde iki kez ya da daha sık
-)Günde bir kez
-)2-3 günde bir
-)4 gün ya da daha fazla
-)Hiç

5.Okul koridorlarının temizliğinin yeterliliği nedir?

-)Çok yeterli
-)Yeterli
-)Orta düzeyde yeterli
-)Az yeterli
-)Hiç yeterli değil

6.Koridorlarda çöp kovası bulunmakta mıdır?

-)Evet
-)Hayır
-)Bazı koridorlarda var

7.Koridorların dezenfekte sıklığı nedir?

-)Günde bir defadan fazla
-)2-3 günde bir
-)4-5 günde bir
-)Bir haftadan daha fazla
-)Fikrim yok

8.Koridorların havalandırma sıklığı nedir?

-)Her teneffüsten sonra
-)Günde 2 kez
-)Günde bir
-)2-3 günde bir ya da daha fazla
-)Fikrim yok

9.Koridorlarda yapılan havalandırmanın yeterliliği nedir ?

-)Çok yeterli
-)Yeterli
-)Orta düzeyde yeterli
-)Az yeterli
-)Hiç yeterli değil

10.Sınıfların temizlenme sıklığı nedir ?

-)Günde bir defadan fazla
-)2-3 günde bir
-)4-5 günde bir
-)Bir haftadan daha fazla
-)Fikrim yok

11.Sınıfların temizliğinin yeterliliği nedir?

-)Çok yeterli
-)Yeterli
-)Orta düzeyde yeterli
-)Az yeterli
-)Hiç yeterli değil

12.Sınıfların havalandırılma sıklığı nedir?

-)Her teneffüsten sonra
-)Günde 2 kez
-)Günde bir
-)2-3 günde bir ya da daha fazla
-)Fikrim yok

13.Sınıflarda yapılan havalandırmanın yeterliliği nedir?

-)Çok yeterli
-)Yeterli
-)Orta düzeyde yeterli
-)Az yeterli
-)Hiç yeterli değil

14.Sınıflarda çöp kovası bulunmakta mıdır?

-)Var
-)Bazı koridorlarda var
-)Yok

15.Sınıfların kapı kollarının dezenfekte sıklığı nedir?

-) Günde iki kez
-) Günde bir kez
-) 2-3 günde bir
-) 4 gün ya da daha fazla
-) Hiç

16.Sıraların tozunun alınması sıklığı nedir?

-)Günde iki kez
)Günde bir kez
)2-3 günde bir
)4 gün ya da daha fazla
)Hiç

17.Öğretmenler odasının temizlenme sıklığı nedir?

-)Günde iki kez ya da daha sık
)Günde bir kez
)2-3 günde bir
)4 gün ya da daha fazla
)Hiç

18.Okulunuzda kütüphane bulunmakta mıdır?

-)Evet ()Hayır

19.Kütüphanede kullanılan araç-gereçler ne sıklıkta defenzekte edilmektedir?

-)Günde bir defadan fazla
)2-3 günde bir
)4-5 günde bir
)Bir haftadan daha fazla
)Fikrim yok

20.Okulunuzda laboratuvar bulunmakta mıdır?

()Evet ()Hayır

21. Laboratuvarların temizliğinin yeterliliği nedir?

()Çok yeterli

()Yeterli

()Orta düzeyde yeterli

()Az yeterli

()Hiç yeterli değil

22.Laboratuvarda kullanılan araç-gereçler ne sıklıkta dezenfekte edilmektedir?

()Günde bir defadan fazla

()2-3 günde bir

()4-5 günde bir

()Bir haftadan daha fazla

()Fikrim yok

23.Okulunuzda spor salonu var mıdır?

()Evet ()Hayır

24.Spor salonunun temizliğinin yeterliliği nedir?

-)Çok yeterli
-)Yeterli
-)Orta düzeyde yeterli
-)Az yeterli
-)Hiç yeterli değil

25. Spor salonunda kullanılan araç-gereçler ne sıklıkta dezenfekte edilmektedir?

-)Günde bir defadan fazla
-)2-3 günde bir
-)4-5 günde bir
-)Bir haftadan daha fazla
-)Fikrim yok

26.Okulunuzda ilk yardım dolabının bulunup bulunmadığı?

-)Evet)Hayır

27.İlk yardım dolabının temizlenme sıklığı nedir?

-)Günde iki kez ya da daha sık
-)Günde bir kez
-)2-3 günde bir
-)4 gün ya da daha fazla
-)Hiç

28.Öğrenci tuvaletlerinin sayısal olarak yeterliliği nedir?

()Evet ()Kısmen ()Hayır

29.Öğrenci tuvaletlerinde lavaboların temizliğini yeterli buluyor musunuz?

()Çok yeterli

()Yeterli

()Orta düzeyde yeterli

()Az yeterli

()Hiç yeterli değil

30. Öğrenci tuvaletlerinde suların akma sıklığı nedir?

()Her gün

()Bazı günler

()Hiç

31.Öğrenci tuvaletlerinde temizlik malzemelerinin yeterliliği nedir?

()Çok yeterli

()Yeterli

()Orta düzeyde yeterli

()Az yeterli

()Hiç yeterli değil

32.Su kesintilerine karşı önlem alınıyor mu?

()Evet ()Kısmen ()Hayır

33.Öğrencilerin içme suyunu karşıladığı kaynaklar nelerdir?

() Tuvaletlerdeki çeşmelerden.

() Tuvaletlerin dışındaki çeşmelerden.

() Kantinden satın alınarak.

() Evden getirerek.

34.Okulunuzda kantin bulunmakta mıdır?

()Evet ()Hayır

35.Kantinin temizliğini yeterli buluyor musunuz?

()Çok yeterli

()Yeterli

()Orta düzeyde yeterli

()Az yeterli

()Hiç yeterli değil

36.Kantinde son kullanım tarihi geçmiş yiyecek/içecekleri denetliyor musunuz?

- Her zaman
- Sık sık
- Bazen
- Nadiren
- Hiç

37.Temizlik malzemeleri okulun hijyenini karşılamada yeterli midir ?

- Çok yeterli
- Yeterli
- Orta düzeyde yeterli
- Az yeterli
- Hiç yeterli değil

38.Okulda haşerelere karşı önlem alınmakta mıdır?

- Her zaman
- Sık sık
- Bazen
- Nadiren
- Hiç

39.Okulunuzda geri dönüşüm kutuları var mıdır?

- Evet
- Hayır

40.Okulunuzda temizlik ve hijyen hakkında öğrencilere, öğretmenlere ve velilere yönelik konferanslar düzenlenip bilgilendirmeler yapılıyor mu?

Her zaman

Sık sık

Bazen

Nadiren

Hiç

EK-B: Etik Beyanı

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

30.10.2019

Damla Fatma EREZ

EK-C: Özgeçmiş

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Damla Fatma EREZ

Doğum Yeri ve Tarihi : Van – 24/01/1992

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Biyoloji Bölümü

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar : M.E.B. Karağaç İ.Ö.O. Öğretmenlik

M.E.B. Ahmet Yesevi İ.Ö.O. Öğretmenlik

İletişim

E-Posta Adresi : erez.ftm@gmail.com

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimler Enstitüsü

LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimler Enstitüsü

10./12./2019

Tez Başlığı / Konusu

Tuşba ilçesinde bulunan ilköğretim kurumlarındaki
idarecilerin okuldaki Genel Hijyen üzerine olan
görüşleri

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam 102 sayfalık kısmına ilişkin, 21.11./2019 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Limitin...intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 3 (üç) dir.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içemediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

10./12./2019
Damlı Fatma Fere
Adı, Soyadı, İmza

Adı Soyadı : Damlı Fatma Fere

Öğrenci No : 16940001072

Anabilim Dalı : Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi

Programı : Biyoloji Eğitimi

Statüsü : Y. Lisans Doktora

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Ü. Zeynal BOYNUKARA

10./12./2019

ENSTİTÜ ONAYI

UYGUN GÖRÜLÜR

27.02.2020

Şerefler

Enstitü Sekreteri